

Tartu Ülikool

Germaani, romaani ja slaavi
filoloogia instituut

Saksa filoloogia osakond

Mitme- ja kõnekeelsusega seotud tõlkeraskused saksa filmi „Im Juli“ subtiitrite näitel

Magistritöö

Karin Kukk

Juhendaja:
Anne Arold, PhD

Tartu 2012

Sisukord

SISSEJUHATUS	4
TEOREETILINE OSA	7
1. SUBTIITRID	8
1.1. DEFINITSIOON	8
1.2. ERIPÄRA	11
1.3. LIIGITUS	15
1.4. KUVAMINE	16
1.4.1 Osadeks jaotamine	17
1.4.2 Ajastus	18
1.4.3 Asetus	21
1.4.4 Kiri	22
1.4.4.1 Värv	22
1.4.4.2 Kirjatüüp	22
1.4.4.3 Suurus	23
2. SUBTITREERIMINE	25
2.1. SUBTITREERIJA	25
2.2. TÕLKEPROTSESS	26
2.2.1 Teksti liigi muutus	28
2.2.2 Redutseerimine	29
2.2.3 Kõnekeelne sõnavara	31
2.2.4 Kirjavahemärkide kasutus	37
2.2.4.1 Hüüumärk	37
2.2.4.2 Side- ja mõttekriips	38
2.2.4.3 Punkt	38
3. MITMEKEELSUS AUDIOVISUAALMEEDIAS	39

EMPIIRILINE OSA	41
4. FILMI TUTVUSTUS	42
5. SUBTITREERIMISPROTSESS	44
5.1. TEHNILINE PROTSESS	44
5.2. KEELELINE PROTSESS	49
6. TÖLKE ANALÜÜS	50
6.1. PEALKIRJADE JA NIMEDE TÖLKIMINE	50
6.2. LAULUD JA TSITAADID	52
6.3. MITMEKEELSUS	54
6.4. KÕNEKEEL	61
6.4.1 Kultuurispetsiifilised väljendid	65
6.4.2 Anglitsismid	66
6.4.3 Madalkeelne sõnavara	68
6.5. REDUTSEERIMINE	72
6.6. KIRJAVAHEMÄRKIDE KASUTUS	75
7. KÜSITLUS	78
7.1. SAKSA KEELE OSKAJAD	79
7.2. SAKSA KEELE MITTEOSKAJAD	81
7.3. KÜSITLUSE TULEMUSTE KOKKUVÕTE	83
KOKKUVÕTE	86
RESÜMEE	88
KASUTATUD KIRJANDUS	90
LISAD	103
LISA 1: KÜSITLUSLEHT	103
LISA 2: EESTI-, SAKSA- JA INGLISKEELSEID SUBTIITREID KÕRVUTAV TABEL	104

Sissejuhatus

Nagu käesoleva magistritöö pealkirigi ütleb, keskendutakse siin kolmele olulisele märksõnale: kõnekeelsus, mitmekeelsus ja subtiitrid. Et ainest piiritleda, on valitud konkreetne film, mille keelelisele materjalile antud töös tähelepanu koondatakse. Töö koosneb teoreetilisest ning empiirilisest osast, mis on omavahel tugevas seoses ning teineteist täiendavad.

Tõenäoliselt ei ole olemas eestlast, kes kas vähemal või rohkemal määral ei puutuks kokku subtiitritega ning ei oleks vähemalt kord nende kvaliteedi üle kurtnud või järele mõelnud. Kuna subtitreerimine on Eestis äärmiselt laialt levinud nii kinos, televisioonis kui ka videolevis, siis paneb suisa hämmastama tõik, et teemat on vähe uuritud ning puudub organisatsioon või professionaalide ühendus, kes protsessi üleriigiliselt suunaks või selle käekäigu eest seisaks.

Magistritöö teema sai valitud puht praktilistel kaalutlustel ning johtuvalt isiklikust huvist. Nimelt töötasin paar aastat tagasi täiskasvanute saksa keele õpetajana ning nagu paljud teisedki õpetajad püüdsin ka mina oma tunnid õpilaste jaoks võimalikult põnevaks muuta. Kahtlemata on igasuguse multimeediumi kaasamine õppetöösse meelikõitev ning seeläbi avaneb õpilastel võimalus kokkupuuteks autentse(ma) saksa keelega. Aga mitte didaktilistel teemadel ei taha ma käesolevas töös rääkida, pigem alustasin oma juttu täiesti algusest, selgitamaks, et minu otsingud hea ning kaasahaarava saksa filmi järele, mida tunnis õppe-materjalina kasutada, viisid mind linateoseni „Im Juli“ (2000, Fatih Akin). Põhjuseid on palju, näiteks on film lõbus, positiivne, lihtsa sõnavara ning eluliste teemadega. Peale selle puuduvad selles piinlikkust valmistada võivad kohad ning vaataja näeb sakslasi teiste keelte keskkondades ja kultuuriruumides.

Soovisin õpilastele filmi näidata saksakeelsete subtiitritega ning seetõttu sattusin erinevatel tehnilistel ning keelelistel põhjustel kokku subtiitrite ajakoodi toimetamisega. Minus tärkas valdkonna vastu huvi ning kuna mainitud filmil puudusid mulle teadaolevalt eestikeelsed subtiitrid, nägin selles põnevat väljakutset iseenda jaoks.

Käesoleva magistritöö eesmärk on pakkuda välja võimalikult kvaliteetsed eestikeelsed subtiitrid filmile „Im Juli“ ning analüüsida nendes tehtud tehnilisi ning eelkõige tõlkevalikuid. Kuivõrd tõlke kvaliteetsus on alati tugevalt subjektiivne kriteerium, siis kasutan antud töö raames valminud subtiitrite õnnestumise hindamisel ka testvaatajate tagasisidet. Töö empiirilisele osale eelneb teoreetiline, mis annab ülevaate praktilises osas kasutatud strateegiatest ning tekkida võivate tõlkeraskuste võimalikest lahenduskaikudest.

Tinglikult võib öelda, et teoreetilises osas keskendun alustoe loomisele empiirilise osa tarbeks. Kuigi Eestis on valdkonda suhteliselt vähe uuritud, leidub arvukalt asjakohaseid võõrkeelseid materjale. Nende abil ning jõudumööda ka Eesti eripäradega arvestades annan ülevaate subtitreerimisega seotud olulisematest valdkondadest nagu audiovisuaaltõlkest ning täpsemalt subtiitrite spetsiifikast, kirjeldades seejuures ka tehnilisi aspekte, kuid keskendudes eeskätt tõlkealastele tahkudele. Lisaks kirjeldan subtitreerimisprotsessi ning selleks vajalikke eeldusi ja subtitreerija kompetentse. Muidugi võtan luubi alla kõne- ja mitmekeelsusega seotud tõlkeraskused. Seejuures olgu mainitud, et mitmekeelsuse all mõistetakse käesolevas magistritöös nähtust, kus mitu keelt esinevad ühes meediumis kõrvuti. Kindlasti ei tasuks seostada antud temaatikat mitmekeelsusega indiviidide tasandil, s.t inimeste võimega suhelda vabalt rohkem kui ühes keeles.

Nii nagu iga film ja tema sõnavara on erinev, on ka subtiitrid alati unikaalsed. Kaks sama hariduse, sarnaste kogemuste ja eeldustega tõlkijat ei valmistaks ühele tekstile mitte kunagi täpselt samasugust tõlget. Kindlasti tuleb tõlkimisel arvestada tõlkija hariduse ning kogemustega. Igal filmil on oma eripära ning see võib väljenduda kas või keele näol. Näiteks tekivad dokumentaalfilmide tõlkimisel teistsugused probleemid kui noortekomöödiate puhul. Antud töö uurimisobjektiks oleva linatõe olulisimateks tõlkealasteks väljakutseteks olid mitmekeelsuse kõrval kõnekeelsusega seotud raskused nagu vandumine, vulgarismid, släng ja võõrkeelepärased. Samas julgen oletada, et nimetatud tõlkeraskused on tänapäevases globaliseerunud infoühiskonnas filmide tõlkimisel ühed sagedasemad probleemid ning seetõttu on käesolevas magistritöös tutvustatavatest teoreetilistest ning praktilistest käsitlustest tõenäoliselt abi peale minu ka teistele subtitreerijatele.

Töö empiirilises osas tutvustan selle lähtematerjaliks olevat filmi „Im Juli“, kirjeldan subtitreerimise kulgu ning analüüsin selle tulemusena valminud subtiitrid, lähtudes teoree-

tilises osas tutvustatud materjalist. Samuti kirjeldan töö raames läbi viidud küsitlust ning võtan kokku selle tulemused.

Töö sisuline pool lõpeb nagu ikka kokkuvõttega, kus toon välja olulisemad tulemused. Tööle on lisatud ka saksakeelne resüme. Magistritöö raames valminud „Im Juli“ eestikeel-
sed subtiitrid on lisatud kõrvutava tabelina koos ingliskeelsete subtiitrite ning filmi lähte-
dialoogiga lisade alla (vt *Lisa 2: Eesti-, saksa- ja ingliskeelseid subtiitreid kõrvutav tabel*).
Lisadest leiab ka testvaatajatele edastatud küsitluslehe (vt *Lisa 1: Küsitlusleht*).

TEOREETILINE OSA

Subtiitrite valmistamist nimetatakse subtitreerimiseks ning selles protsessis sisalduvad nii keeleline kui ka tehniline pool. Kui räägitakse ainult tõlke valmistamisest kasutatakse termineid subtiitritõlge ning subtiitertõlge. Esimene tähendab, et lähtetekstiks on võõrkeelsed subtiitrid ning teine tavapärasest filmidialoogi ja audiovisuaalmeediumi kasutatavat tõlkimist. Filmidialoogiks (saksa keeles *Dialogliste*) nimetatakse käesolevas töös linateose kõiki dialooge kajastavat teksti, mõnes allikas nimetatakse seda dokumenti ka *tekstileheks*. Kirjaliku tõlke magistrandina keskendun eeskätt subtitreerimise keelelisele poolele ning suunan oma põhilise tähelepanu tõlkeprobleemidele. Tehnilistest valikutest ei saa ma küll täielikult mööda minna, kuid neist on esitatud vaid kokkuvõtlik ülevaade.

Teoreetiline osa koosneb kolmest peatükist. Esimeses peatükis annan ülevaate subtiitrite olemusest ning nende omadustest, samuti toon välja, mille poolest subtiitrid eristuvad teistest tõlkeliikidest. Juttu tuleb ka tõlkimise seisukohast vähemolulistest tehnilise teostusega seotud aspektidest nagu ajastus, asetus, kirja eripära jt. Töö teises peatükis kirjeldan, kuidas võõrkeelsest suulisest dialoogist saab sihtkeele kirjalik tekst ning räägin ka subtitreerija elukutsest. Teoreetilise osa viimases peatükis käsitlen antud magistratöö üht peamist uurimisobjekti, nimelt mitmekeelsusest audiovisuaalmeedias. Räägin selle tagamaadest ning võimalikest põhjustest tõlkeraskusteks subtitreerimisel.

1. Subtiitrid

1.1. Definitsioon

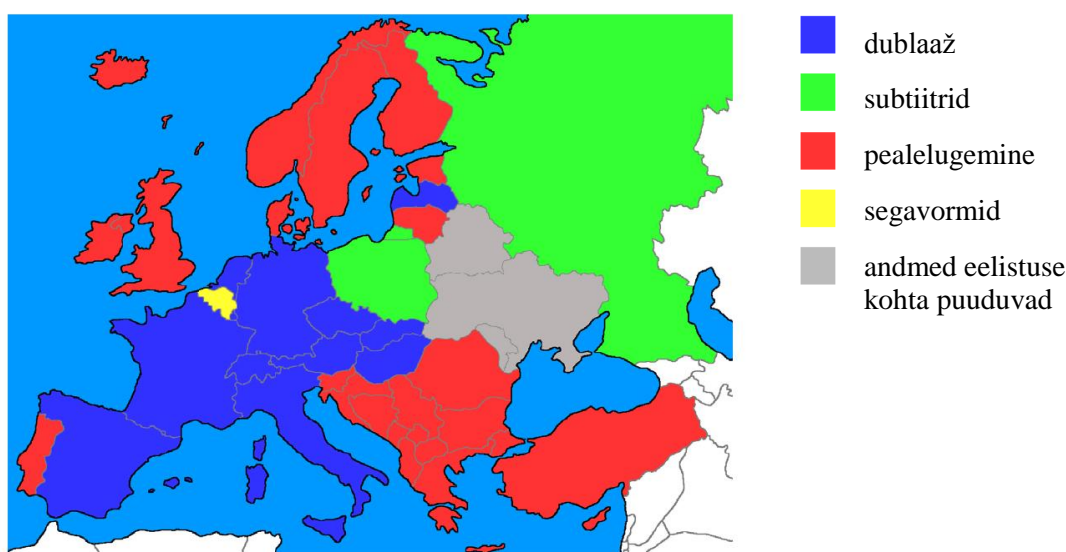
Sõna *audiovisuaalne* viitab sellele, et omavahel on ühendatud kuuldav ja nähtav. Tuntumad audiovisuaalmeediumid on televisioon, kino, video, DVD. Audiovisuaalse teksti puhul on verbaalsed elemendid täielikus sünkroonis pildiga. Need kuvatakse alati ekraanile, kuid erinevus hüpertekstidega (nt veebilehed), mis kuvatakse samuti ekraanile, on liikuvate piltide olemasolu. Audiovisuaalsele tekstile iseloomulikud omadused võtab Sokoli (2009, lk 38) kokku järgmiselt:

- Reception through two channels: acoustic and visual.
- Significant presence of nonverbal elements.
- Synchronisation between verbal and nonverbal elements.
- Appearance on screen – reproducible material.
- Predetermined succession of moving images – recorded material.

Audiovisuaalseks tõlkeks nimetatakse erinevaid audiovisuaalmeediumites kasutuses olevaid tõlkepraktikaid, kus leiab aset ülekande lähtekeelest sihtkeelde, mis kätkeb endas mingis vormis vastastikuse toime heli ja pildi vahel (Cintas & Remael, 2007, lk 12). Fachhochschule Würzburg-Schweinfurti erialase tõlke professor Heike Jüngst (2010, lk 1) täpsustab, et teistest tõkeliikidest erinevalt säilib audiovisuaalse tõlke puhul osa originaalist (subtiitrite puhul näiteks kuuldava dialoogi näol) ning seda täiendatakse või kombineeritakse uute materjalidega.

Üldse eristatakse umbes kümmet erinevat audiovisuaalmeedia tõlkimise viisi, kuid peamised on kolm: dublaaž, subtiitrid ja pealelugemine (Cintas & Remael, 2007, lk 8). Vähem tuntud audiovisuaaltõlke liikide hulka kuuluvad osaline dublaaž, jutlustus ja suuline tõlge (nt esinemistel) (Cintas & Remael, 2007, lk 12). Reeglina on ühes riigis levinud ühte liiki audiovisuaaltõlge. Kuna eesti keelt räägib ainult käputäis inimesi, kuulub Eesti subtiitriteid eelistavate riikide (*Untertitelungsländer*) hulka. Jüngsti (2010, lk 2) sõnul on sellised riigid ka Skandinaavia ning Beneluxi maad. Lisaks eelistatakse tema sõnul subtiitriteid maades, kus on mitu riigikeelt ning suuline tõlge kõikidesse keeltesse oleks seeläbi oluliselt kulu-

kam kui subtiitrid. Erinevalt Jüngstist liigitab Albrecht (2010) oma doktoritöös „Die Problematik der Synchronisation englischsprachiger Filme ins Deutsch anhand der Beispiele Singin' in the Rain (1952) und Inglourious Basterds (2009)“ nii Eesti kui Skandinaavia maad pealelugemist (*voice over*) eelistavate riikide hulka (vt *Joonis 1*). Minu hinnangul on pealelugemine ja subtitreerimine Eestis kindlasti levinumad kui dublaaž ning seetõttu sõltub pigem võrreldavatest andmetest, millisesse gruppi meid täpselt paigutada. Kinofilmidest rääkides on siin kahtlemata levinum subtitreerimine, kuid pealelugemist leidub rohkesti teleseriaalide puhul.

Joonis 1. Euroopa riikide jagunemine audiovisuaaltõlke liigi eelistuse alusel (Albrecht, 2010).

Euroopas läbi viidud uuring näitas, et kinos kasutatakse subtiitreid tavapäraselt 26 riigis ja kahes regioonis (flaamikeelses Belgias ja saksakeelses Šveitsis), kuid kohati ka dublaaži eelistavates riikides nagu Saksamaa või Prantsusmaa. Televisioonis eelistavad subtiitreid 15 riiki ja üks regioon (flaamikeelne Belgia) (Dietzi, 2011).

On peetud lõputuid vaidlusi – ja ilmselt peetakse neid ka tulevikus – selle üle, millist audiovisuaaltõlke viisi tuleks eelistada. Puudusi ning eeliseid jagub neist igapähele. Kuna käesolev magistritöö keskendub subtiitritele, siis olgu siinkohal vaid mainitud, et mitmed uuringud on kinnitanud, et subtiitertõlge soodustab võõrkeelte omandamist ning keeleoskuse arendamist. Samuti on kindlaks tehtud, et subtiitreid eelistavad dublaažile pigem nooremad ja rohkem võõrkeeli valdavad inimesed (Dietzi, 2011).

Hispaania päritolu Inglise tõlketeadlane Jorge Díaz Cintas ja Belgia kirjaliku ja suulise tõlke professor Aline Remael (2007, lk 8) nendivad, et subtiitrid on eelkõige alates 90ndatest muutunud väga oluliseks, kuna audiovisuaalmeediumid on meie ühiskonnas hakanud järjest rohkem levima. Caimi (2009, lk 240) kirjeldab televisiooni, kino, video ja DVD rolli sõnades *amazingly powerful* ning lisab, et just seetõttu on nende vastu tekkinud ka väga suur akadeemiline huvi. Jüngst (2010, lk 26) seevastu väidab, et subtiitrid muutusid 90ndatel populaarseks eelkõige majanduslikel põhjustel, kuna filmifestivalidele hakati vähem raha eraldama ning seetõttu otsustati seal näidatavaid filme dubleerimise asemel subtitreerida.

Subtitreerimise all mõistetakse tõlkimist, mille tulemusena esitatakse ekraanil (reeglina selle allosas) kirjalik tekst, mis annab edasi kõnelejate algupärase dialoogi ning pildil nähtavad diskursiivsed elemendid nagu kirjatähed, grafiti, plakatid jms, aga ka täiendava info heliribalt (laulud, vaikus) (Cintas & Remael, 2007, lk 8). Jüngst (2010, lk 25) peab subtiitrite defineerimisel kõige olulisemaks aspektiks tõlke ja lähteteksti samaaegsust.

Subtiitride nimetatakse eesti keeles ka *alltiitriteks* või *tekstiks filmi all*. Subtiitrite ülemmõiste on *tiiter* ehk *filmi seletustekst*. Lisaks subtiitritele kuuluvad tiitrite alla algus-, lõpu-, vahe- ja ülatiitrid (Erelt T. , 2006). Marani (2007) filmimõistete seletav loend defineerib subtiitrit kui selgitava tekstiga tiitrit filmi ekraanikujutise allosas, nt esineja nime, ametikohta jms või dialoogi tõlget vahendav kiri. Vahetiitriteks nimetatakse filmikaadrite vahele monteeritud tiitride (nt vahepealkirjad). Tummfilmis asendasid vahetiitrid dialoogi.

Kõik subtitreeritud meediumid sisaldavad kolme põhilist osa: heli, pilt ja subtiitrid. Need kolm komponenti peavad olema vastastikusel toimes. Subtiitrid peavad ilmuma sünkroonis pildi ja dialoogiga, andma edasi semantilisel adekvaatse info lähtekeele dialoogist ning jääma ekraanile piisavalt kauaks, et vaatajad jõuaksid neid lugeda (Cintas & Remael, 2007, lk 9). Isiklikust kogemusest võin öelda, et filmi vaatamine selliselt, et subtiitrid ei jookse paralleelselt dialoogiga vaid ajalises nihkes, on äärmiselt häiriv ning segab vaatamist ja arusaamist. Samuti ei ole otstarbekas esitada filmi ja tõlget erinevates allikates. Näiteks vaatas üks mu õpilastest saksakeelseid filme koos väljaprintitud subtiitritega, ridades näpuga järge ajades.

Jüngst (2010, lk 27–28) nendib enda rõõmuks, et ka dubleerimisriikides on järjest enam hakatud eelistama subtiitreid. Tema sõnul on subtiitrite kasutamine hariv ning teise kultuuri suhtes lugupidav. Subtiitrid on justkui sillaks võõrkeelega õppimisele ning moonutavad filmi vähem kui dublaaž. Jüngst arvab suisa, et subtiitrid valmistavad haritud vaatajatele naudingut, samas kui dubleeritud filmidest tunnevad mõnu pigem „laisad popkorni õgivad massid“. Siiski sedastab professor iseendale vastu rääkides, et subtiitrid ei ole ideaalne alternatiiv dubleerimisele, kuna need juhivad vaataja tähelepanu visuaalselt tasandilt ehk pildilt ära. Publik keskendub filmi sündmustiku jälgimise asemel dialoogile. Subtiitrid tungivad heli ja pildi tervikkuse vahele ning lõhuvad selle.

1.2. Eripära

Subtiitrid on vähem nõudlik audiovisuaalteksti tõlke esitamise viis kui dublaaž või pealeluge mine. Subtiitrite puhul ei pea tõlkija näiteks jälgima, et lähtedialoog ja tõlge ühtiksid lugemise kestuselt või huulte liikumise poolest. Subtiitrid peaksid olema pigem võimalikult lühikesed, kuid informatiivsed. Lähteteksti leksikaalseid üksusi kärbitakse. Samas on subtiitrite puhul üks keerulisemaid asjaolusid, et nende kaudu muudetakse teksti esitamise viisi – suulisest kõnest saab kirjalik (Cintas & Remael, 2007, lk 9). Seejuures tuleks muidugi silmas pidada, et enamasti ei ole audiovisuaalmeediumites siiski tegemist päris autentse suulise kõnega, vaid eelnevalt filmistsenaariumis kirjalikult loodud teksti suulise esitusega (Jüngst, 2010, lk 50).

Inimesed suhtuvad suulisse teksti teistmoodi kui kirjalikku. Jüngst (2010, lk 50–51) selgitab:

Gesprochene Sprache nehmen wir anders wahr als geschriebene Sprache. Wir nutzen die beiden Modi schließlich auch in unterschiedlichen Situationen und für unterschiedliche Textsorten. Es ist zum Beispiel nicht üblich, in geschriebener Sprache Dialekte und Soziolekte zu verwenden, außer in Romanen, Theaterstücken und eben Drehbüchern.

Kuna subtiitrite puhul kuuleb vaataja samaaegselt ka lähteteksti ning on teadlik, et tegemist on suulise teksti tähenduse edasiandmisega, siis ei ole seegi kindel, et ta suhtub subtiitrites-

se kui kirjalikku teksti. Võimalik, et subtiitrid moodustavad suulise ja kirjaliku teksti vahel omaette kategooria (Jüngst, 2010, lk 51). Samaselt mõtleb ka Norra päritolu Inglismaal tegutsev tõlketeadlane, õppejõud ja subtitreerija Erik Skuggevik, kes võtab subtiitrite olemuse tabavalt kokku järgmiselt (2009, lk 197):

It is not inescapable fact that subtitling, as a form of interlingual translation, must simplify information, if not wherever possible, then wherever necessary. This need to simplify arises because subtitles do not replace the original language of the film, they coexist with it, as well as with the other audio and visual channels of the film, and even – should the subtitles be too complex – compete with them.

Tehniliselt peaksid subtiitrid sisaldama ühe rea kohta 32 kuni 41 tähemärki ning ei tohiks hõlmata korraga rohkem kui kaks rida ekraanil (Cintas & Remael, 2007, lk 9). Erandina lubatakse rea kohta 43 tähemärki (näiteks filmifestivalidel) (Cintas & Remael, 2007, lk 84). Ühe subtiitrite rea minimaalset tähemärkide arvu ei ole kindlaks määratud, kuid reeglina ei ole seal vähem kui 4–5 tähemärki (Cintas & Remael, 2007, lk 85).

90minutilise filmi kohta on subtiitreid kinos keskmiselt 900, videol või DVD-l 750 ja televisioonis 650. Enamasti kasutatakse kulude optimeerimiseks siiski kõikide versioonide puhul täpselt samu subtiitreid (Cintas & Remael, 2007, lk 25).

Subtiitrid peavad olema kergesti loetavad ning arusaadavad, samas ei tohiks nad vaataja tähelepanu liigselt endale tõmmata. Kindlasti ei tohiks pärast filmi vaatamist jääda vaatajale muljet, et ta mitte ei vaadanud, vaid luges filmi. Cintas ja Remael iseloomustavad subtiitreid nii (2007, lk 40):

However, the general opinion is that the best subtitles are those that the viewer does not notice. From this perspective, the subtitler's task seems to be a contradiction in terms: to provide a translation that is written *a posteriori* on the original programme, flashes in and out at the bottom of the screen, but pretends not to be there.

Sellele vaidleb vastu Jüngst (2010, lk 47), kes tutvustab esteetilisemat lähenemist subtiitrite funktsioonile: subtiitrid peavad filmi juurde sobima, seda täiendama ning kunstipärase liisandväärtuse andma. Käesolevas töös nõustun siiski Cintasi ja Remaeliga ning lähtun oma subtiitrite puhul eesmärgist muuta need vaataja jaoks võimalikult vaevumärgatavaks, s.t loodan, et vaataja loeb neid nõ alateadlikult.

Subtitreerimine kui tõlke liik on omapärast laadi, sest sihtgrupile edastatakse samaaegselt lähtetekst ja selle tõlge. Seega avaneb vaatajal võimalus neid kaht omavahel võrrelda, mida teiste tõlketekstide tarbijad tavaliselt teha ei saa. See tõsiasi võib muuta vaatajad subtiitrite (ning nende looja) suhtes kriitilisemaks. Tõlketeadusest kauged inimesed ootavad tihtipeale subtiitritest kuulnud teksti sõnasõnalist tõlget ning on pettunud, kui see nii ei ole. Mitmed koolkonnad soovivadki seetõttu jääda subtiitrites nii sõnasõnalise tõlke juurde kui võimalik (Cintas & Remael, 2007, lk 56–57).

Ka Jüngst (2010, lk 53) ei soovita oma tutvusringkonnas isevalmistatud subtiitritega uhkeldada, sest inimeste reaktsioonid ei pruugi subtitreerijale meeldida. Seetõttu on mõistlikum valida sellistes keeltes filmid, mida enamik inimesi ei oska, või tõlke sihtgrupiks heatahtlikud vanemad sugulased-tuttavad, kes ei valda võõrkeeli. Jättes kõrvale tegelikud või arvatavad keeleteadmised, väheneb kriitika hulk oluliselt. Siinkohal tuletan lugejale meelde, et Cintasi ja Remaeli ning Jüngsti hoiatustesse subtiitrite kriitika suhtes ei tohiks suhtuda halvaks panuga (tegemist ei ole kindlasti kehva tõlke õigustamisega), sest subtiitrite peamine ülesanne ongi anda edasi mõistetamatut, s.t tõlget arusaamatust keelest. Kui publik valdab lähtekeelt, siis kaotavad subtiitrid oma eesmärgi. Käesoleva töö empiirilises osas (vt 7. *Küsitlus*) analüüsin muu hulgas ka erinevate sihtrühmade kriitilisust tõlke suhtes. Mind huvitab, kui erinevad on keele mitteoskajate ja keele oskajate hinnangud samadele subtiitritele.

Ka Skuggevik (2009, lk 197) toob välja, mis võib subtitreerijale hirmutav tunduda:

The subtitlers, in many ways, have nowhere to hide. They present their translated rendition of whatever is spoken at the precise moment when it is said, and any viewer with a grasp of the original language is able to make an instant comparison.

Subtiitrid erinevad teistest kirjaliku teksti liikidest ka selle poolest, et nad on täielikult isoleeritud ülejäänud kontekstist. Samuti ei ole subtiitrites enamasti võimalik minna tagasi, et uuesti lugeda, kui midagi jäi arusaamatuks (nagu näiteks raamatu lugemisel) (Cintas & Remael, 2007, lk 103).

Samas ei tohi subtiitrid olla võrreldes lähtetekstiga liigselt kärbitud, sest see paneb vaatajat imestama selle üle, mis võis tõlkes kaduma minna (Cintas & Remael, 2007, lk 57). Audiovisuaalmeedium ei tohi subtiitrite kaudu jääda ilma oma stiilist, eripärast ega selgusest ning

selle rütm või sündmuste jada ei tohi saada pidurdatud. Kreeka päritolu Inglise keeleteadlane ja subtitreerija Panayota Georgakopoulou võtab subtiitrite peamise ülesande kokku järgmiselt (2009, lk 30): „The final aim is to retain and reflect in the subtitles the equilibrium between the image, sound and text of the original.“ Subtiitrite kärpimise juurde tulen tagasi alapeatükis 2.2.2 *Redutseerimine*.

Keelelised valikud ei ole filmides kunagi juhuslikud. Viis, kuidas tegelased räägivad, annab infot nende iseloomu ja tausta kohta. Selleks kasutatakse isikupäraseid ja sotsiaalseid, kultuurilisi ja geograafilisi tunnuseid kõnes, mis mõjutavad grammatikat, süntaksit, sõnavara, hääldust ja intonatsiooni. Subtiitrite kaudu on selliseid eripärasid äärmiselt keeruline edasi anda eriti, sest tegu on kirjakeelega. Siinkohal lähevad autorite arvamused lahku. Mitmed ütlevad, et subtiitrite keelekasutus peab olema standardne, sest ta esindab kirjalikku keelt ning võib olla õppimisallikaks või keeleliseks eeskujuks filmi või programmi vaatajale. Subtiitrite keeleline register peab olema kohane ning vastama lähtetekstile ning grammatika ja ortograafia peavad olema korrektsed (Cintas & Remael, 2007, lk 185–186). Samuti on standardkeelt lihtsam lugeda (Jüngst, 2010, lk 51). Samas leiavad teised (Nagel, 2009), nagu ka mina, et dialekti ja kõnekeelt tuleks subtiitrites võimalust mööda edasi anda, kuna need väljendavad tegelase sotsiaalset staatust ja päritolu.

Tänuväärse töö subtiitrite kvaliteedi tagamise uurimises eesti telemeedias on teinud oma magistr töö raames Kristel Lõuk. Ta võttis luubi alla, kuidas garanteeritakse Eestis tegutsevates subtitreerimisorganisatsioonides (Lõuk viis läbi intervjuud ETV, SDI Media Estonia OÜ ja Kanal 2 keeleliste toimetajatega) tõlkekvaliteeti. Näiteks toob ta välja, et kui muidu kirjutatakse subtiitertõlget käsitlevas kirjanduses peamiselt sellest, et subtiitrite abil õpivad inimesed võõrkeeli, siis ETV-s leitakse, et subtiitrid lugedes peaks paranema ka televaataja eesti keele oskus (2007, lk 38). Oma töö kokkuvõttes (2007, lk 59) toob ta välja, et:

[...] heaks subtiitertõlkeks peetakse Eestis tõlget, mis edastab adekvaatselt originaali sõnumi, võtab vajadusel originaali suulise kõne kokku, on veatus eesti keeles, vormistatud, arvestades stiiljuhendis ette nähtud nõudeid, ning kodeeritud, arvestades filmi tempot. Tõlkes ei tohiks olla pragmaatilisi, kultuurilisi, keelelisi ja tekstispetsiifilisi tõlkevigu ning ei tohiks eksida ka vormistusnõuete vastu. [...] subtiitrid ei tohi häirida filmi või saate vaatamist.

Dubleerimisel on kõnekeele ja dialekti edasiandmine tõlkes lihtsam kui subtiitrites, sest kirjakeelele kehtivad teised reeglid ja ootused. Näiteks subtiitritesse üle kantud väär keelekasutus võib jätta vaatajale mulje, et tegu on subtitreerija vea või hooletusega. Seetõttu peavad Nagel et al. (2009, lk 74) ainsaks võimalikuks variandiks subtiitrites tegelase keelelise eripära säilitamiseks funktsionaalse loogikasuhe loomist märkamatu lisandite, normivastaste väljajätmist ning kõnekeeles tuntud markeeritud lekseemide lõimimisega dialoogidesse. Eelkõige peavad nad silmas dialekti või väära keelekasutuse edasiandmist kõnekeelsete elementide kaudu. Kõnekeele jm ebatavaliste keeleliste elementide edasiandmise keerukuse juurde subtiitrites tulen tagasi ka antud töö empiirilises osas (vt peatükid 6.3. *Mitmekeelsus* ning 6.4. *Kõnekeel*), kus kirjeldan esinenud tõlkeraskusi ja enda lahenduskaike.

1.3. Liigitus

Subtiitrid liigitatakse keeleteaduslike kriteeriumite, valmistamise aja, tehniliste meetodite ja esitamise vormingu alusel. Kõige klassikalisem liigituse viis on lingvistiline, mille alusel jagunevad subtiitrid järgmiselt (Cintas & Remael, 2007, lk 13–14):

1. keelesised subtiitrid (*intra-lingual*) – kasutusel kurtide või vaegkuuljate tarbeks, keeleõppe eesmärgil, karaokes, sama keele murrete edasiandmiseks, kommentaaride ja teadete edastamiseks;
2. keeltevahelised subtiitrid (*inter-lingual*) – nõ klassikalised subtiitrid, mõeldud kuuljatele, kurtidele või vaegkuuljatele;
3. kakskeelsed subtiitrid (*bilingual*) – subtiitrites on esindatud kaks erinevat keelt (reeglina eraldi ridadel); Eestis tihti kasutusel kinos, kui üksteise all kuvatakse eesti- ja venekeelsed subtiitrid.

Kuna käesoleva magistr töö empiirilises osas käsitletakse võõrkeelse filmi subtiitertõlget eesti keelde, siis on ka selle töö teoreetilises osas fookuses keeltevahelised subtiitrid.

Valmistamise aja alusel liigitatakse subtiitrid *offline* ja *online* subtiitriteks. *Offline* subtiitrite all mõistetakse traditsioonilisi subtiitreid, mis luuakse enne ekraanile kuvamist. *Online* subtiitrid on kas inimese või masina poolt toodud subtiitrid, mis valmistatakse samaaegselt lähteteksti esitusega. Sellised subtiitrid on väga vähe kasutusel (näiteks otse-eeetris olevatel intervjuudel, uudistel, spordiülekannetel) (Cintas & Remael, 2007, lk 19). Antud töö kontekstis keskendutakse *offline* subtiitritele.

Subtiitreid saab liigitada ka selle alusel, kas need on teinud professionaal või asjaarmastaja. Mitte-elukutseliste tõlkijate poolt loodud subtiitreid nimetatakse inglise keeles *amateur subtitles* (*amatöörsubtiitrid*) või *fansubs* (*fännisubtiitrid*) (Bogucki, 2009, lk 49). Kitsamalt mõistetakse fännisubtiitrite all harrastajate poolt Jaapani *anime* tarvis loodud mitteametlike subtiitreid, mille ajalugu ulatub tagasi 1980ndatesse. Amatöör- ja fännisubtiitrite eesmärk on anda oma panus erinevate filmide ja programmide populariseerimisele, muutes need kättesaadavaks ka keele mittevaldajatele. Harrastajad seavad subtiitrite valmistamisel tähtsaimaks sisu edasiandmise ning kahtlemata analüüsivad nad lähteteksti erinevalt elukutselistest tõlkijatest. Amatöörsubtiitrite kvaliteet sõltub sellest, kui kompetentne on nende valmistaja ning kui hästi ta lähtetekstist aru saab. Amatöörsubtiitrite kvaliteedist rääkides tuleb kindlasti ka silmas pidada, et enamasti on nende loojate käsutuses vaid filmi heliriba (Bogucki, 2009, lk 49–50). Käesolevas magistritöös lähtun sellest, et minu loodud subtiitrite näol on tegemist professionaalsete subtiitritega.

1.4. Kuvamine

Subtiitrite loomisel on keeleliste aspektide kõrval olulisel kohal ka tehniline esitus. Subtiitrite ilmumine ja kadumine ekraanilt, nende asukoht pildil ning kirja suurus, tüüp ja värv võivad vaatajate lugemiskiirust ja arusaamist kas soodustada või pärssida. Järgnevalt toon välja mõned põhilised juhtnöörid tehniliselt kvaliteetsete subtiitrite valmistamiseks. Kõige rohkem toetun seejuures Cintasi ja Remaeli ning Georgakopoulou seisukohtadele.

Käesolevas magistritöös on juttu ainult säärastest subtiitritest, mis koosnevad ladina tähtedest. Subtitreerimisel kehtivad eri kirjasüsteemide jaoks isemoodi reeglid ning kuna tõlke sihtkeeleks on eesti keel, ei ole mõistlik antud töös teisi tähestikke käsitleda.

Otsustasin käesolevas magistritöös keeleliste aspektide kõrval tutvustada ka subtitreerimise tehnilist külge, kuna see mängib subtiitrite õnnestumisel väga tähtsat rolli. Tsiteerin Jüngsti, kes on subtiitrite tehnilise ja keelelise esituse tähtsuse hästi tabanud (2010, lk 57): „Technisch schlecht gemachte Untertitel sind ärgerlich. Aber schlecht übersetzte Untertitel sind eine Katastrophe.“

Refereerin järgnevalt mõningaid autoreid ning uurimusi subtitreerimise tehniliste valikute kohta vaid kokkuvõtvalt. Neil, kel suurem huvi antud teema vastu, soovitan otsida näpunäiteid põhjalikest subtitreerijatele ja nende koolitajatele mõeldud kirjandusest nagu „Audiovisual Translation: Subtitling“ (Jorge Díaz Cintas ja Aline Remael, 2007), „The Didactics of Audiovisual Translation“ (Jorge Díaz Cintas, 2008), „Audiovisuelle Übersetzung. Filmuntertitelung in Deutschland, Portugal und Tschechien“ (Nagel, et al., 2009) ning „Audiovisuelles Übersetzen. Ein Lehr- und Arbeitsbuch“ (Heike Jüngst, 2010).

1.4.1 Osadeks jaotamine

Subtiitrite optimaalne segmentimine on tähtis, kuna vaatajate mälu maht on piiratud ning pikki, mitmeid subtiitrid läbivaid lauseid on keeruline jälgida ning mõista. Ideaalis peaks üks subtiiter vastama ühele lausele, kuid kuna see ei ole alati võimalik, peaks lähtuma lihtsast printsiibist, et subtiitrid on tükeldatud väiksemateks iseseisvat mõtet kandvateks ühikuteks (Cintas & Remael, 2007, lk 172). Read subtiitrites peavad olema loogilise alguse ja lõpuga. Reavahet ei ole mõtet luua kohta, kus tähemärkide arv lihtsalt täis saab. Selliseid subtiitrid oleks vaatajal väga keeruline jälgida. Kui üks lause jätkub üle mitme subtiitri rea, siis tuleks see võimalikult mõistuspäraselt väiksemateks osadeks jaotada (Jüngst, 2010, lk 34).

Jüngsti (2010, lk 34) sõnul võib subtiitrite osadeks jaotamisel lähtuda kolmest põhimõttest: sisu ja grammatika (sõltuvalt dialoogi semantilistest üksustest; edasi antakse mõttetervikud), retoorika (sõltuvalt keele rütmist; subtiitrid kohandatakse loomulikele kõnepausidele) ning välimus (sõltuvalt kaadrivahetustest ja kaamera liikumisest). Üldiselt eelistatakse retoorilist segmentimist, kuna audiovisuaalmeediumi tarbija tajub dialoogi retoorilist jagunemist alateadlikult, samal ajal kui ta subtiitriteid kaasa loeb ning loetut kuulduga ühendab.

Jüngsti käsitlus on mõistetav ning sellega nõustub ka Elisa Perego (2008, lk 212), kes siiski toonitab, et kuna kõik subtiitrid on unikaalsed, ei saa olla igaks olukorraks sobivat ühtset reeglit (või ühtseid reegleid) ning lõpuks otsustab ikka subtitreerija subjektiivselt (toetudes loogikale ja tervele mõistusele), millisteks osadeks subtiitrid jaotada. Et anda rohkem aimu subtiitrite osadeks jaotamise olulisusest kirjeldab Perego, kuidas inimeste lugemisprotsess kulgeb (2008, lk 213):

Reading is a highly complex perceptual cognitive activity that consists in acquiring information from a written source. It involves a number of inter-related processes: readers decode a written text by accessing, identifying and holistically combining letters into words, words into phrases and phrases into sentences.

Inimesed ei loe teksti reeglina sõnahaaval, vaid eritlevad süntaksit automaatselt lugemise ajal ning liiguvad tekstis edasi sõnagruppide ehk *chunk*'ide kaupa. Seetõttu võib lugemisprotsess takerduda, kui sellised sõnagrupid asetsevad näiteks eri ridadel. Lisaks on vaataja subtiitrite lugemisel sundolukorras, kus ta peab samaaegselt tegelema mitme tegevusega korraga: kuulama, vaatama ja lugema. Seetõttu on tarvis, et talle jääks analüüsimiseks piisavalt aega ega tekiks segavaid faktoreid (ka ebakorrapäraseid või arbitraarseid reavahetused võivad olla segavateks faktoriteks) (Perego, 2008, lk 213–214).

1.4.2 Ajastus

Üks keerulisemaid tegureid subtiitrite puhul on nende ajastus. Subtiitrid ei tohi ilmuda ekranile võrreldes lähtekeele dialoogiga liiga vara ega liiga hilja, samas ei tohi nad ka jääda

ekraanile liiga lühikeseks aga liiga pikaks ajaks. Nende kuvamise kestus sõltub dialoogist ning vaataja lugemiskiirusest.

Filmi ja subtiitrite vahel peab olema tihe semantiline ja süntaktiline seos. Subtiitrite valmistaja peab püüdlema maksimaalse sünkroonsuse poole. Arusaadavalt mõjub häirivalt, kui lugeda subtiitritest informatsiooni, mis esitatakse filmis akustiliselt alles hiljem. See võib rikkuda üllatusmomendi või pärssida vaataja arusaamist, sest samal ajal erineva teksti lugemine ja kuulmine on kurnav (Cintas & Remael, 2007, lk 56).

Cintasi ja Remaeli sõnul on subtiitrite minimaalne kuvamise kestus üks sekund, sest alla selle ei fikseeri silm subtiitri tekkimist ära. Samas ei tohiks lühike subtiiter jääda ekraanile liiga kauaks, sest siis tekib vaatajal aega seda korduvalt lugeda (mida kaldutakse võimalusel tegema), mis tekitab segadust ning rikub lugemise rütmi (Cintas & Remael, 2007, lk 85).

Ajastamise puhul on kuldne reegel, et subtiiter peab olema sünkroonis lausungitega. Kui vähegi võimalik, peaks subtiiter ilmuma ekraanile täpselt sel hetkel, mil isik alustab rääkimist, ning kaduma ekraanilt, kui isik lõpetab rääkimise. Alati ei saa sellest muidugi kinni pidada. Tähelepanu tuleks siiski pöörata sellele, et kaherealine subtiiter ei tohiks jääda ekraanile kauemaks kui kuus sekundit, et vältida vaatajate võimalust seda uuesti lugeda (Cintas & Remael, 2007, lk 88–89). Samuti peaks, kui vähegi võimalik, jälgima, et subtiiter ei püsiks ekraanil kaadri vahetuse ajal. Põhjuseks on uuring, milles tehti kindlaks, et võtte lõppemisel alustab silm automaatselt subtiitri taaslugemist, sest vaataja eeldab, et subtiitrid on vahetunud (Cintas & Remael, 2007, lk 91).

Enamasti lähtuvad subtiitriteid tootvad firmad kuvamise aegpikkuse otsustamisel nn kuue sekundi reeglist. Kuus sekundit on aeg, mille jooksul keskmine vaataja suudab lugeda ja mõista kahel real esitatud teksti, kui kumbki rida sisaldab 35–37 tähemärki. Huvitaval kombel erineb vaataja lugemiskiirus sõltuvalt meediumi liigist. Eespool mainitud lugemiskiirus puudutab televisiooni vaatajaid. DVD, video, kino ja Interneti jaoks loodud subtiitriteid loevad vaatajad keskmiselt kiiremini. Põhjuseks peetakse telerivaatajate äärmiselt laialivalguvat sihtgruppi (Cintas & Remael, 2007, lk 24). Samuti tuleks silmas pidada, et televiisorit vaadates ei pühenda inimesed sellele kogu tähelepanu, vaid tegelevad tihti ka kõr-

valiste asjadega. Kinos keskendutakse reeglina filmile rohkem (Cintas & Remael, 2007, lk 96). Georgakopoulou (2009, lk 22) toob siiski ka välja, et ajastuses on väga oluline roll sihtgrupil. Subtiitrid lastele mõeldud audiovisuaalmeediumitele peavad vahetuma aeglase-
malt kui täiskasvanutele mõeldud subtiitrid, sest lapsed ei suuda nii kiiresti lugeda.

Cintas ja Remael (2007, lk 97) võtavad aluseks inglaste keskmise lugemiskiiruse (145 sõna minutis ehk 2,5 sõna sekundis) ning toovad välja, kuidas lausungi kestuse järgi selle edasiandmiseks võimalike subtiitrite pikkus välja arvutada. Näiteks kui näitleja räägib nelja sekundi ja 24 kaadriku jooksul, siis on tema jutu edasiandmiseks vajalike subtiitrite tähemärkide arv maksimaalselt 69. Allolevas tabelis on esitatud seosed kaadriku kestuse ja tähemärkide arvu vahel, mis võib olla abistavaks materjaliks subtitreerijale (vt *Tabel 1*).

Tabel 1. Seos lausungi kestuse ja subtiitrite tähemärkide arvu vahel.

Keskmine lugemiskiirus: 145 sõna minutis	Sekundid :	Tähe-	Sekundid :	Tähe-	
	kaadrikud	märgid	kaadrikud	märgid	
	01:00	16	02:00	29	
	01:04	17	02:04	32	
	01:08	18	02:08	34	
	01:12	20	02:12	36	
	01:16	23	02:16	38	
	01:20	25	02:20	40	
Sekundid :	Tähe-	Sekundid :	Tähe-	Sekundid :	Tähe-
kaadrikud	märgid	kaadrikud	märgid	kaadrikud	märgid
03:00	44	04:00	58	05:00	70
03:04	46	04:04	60	05:04	71
03:08	48	04:08	62	05:08	72
03:12	50	04:12	64	05:12	73
03:16	52	04:16	65	05:16	73
03:20	54	04:20	67	05:20	74
				06:00	74

Tartu Ülikooli emeriitprofessor Jaan Mikk (2012) märgib, et keskmine eestlane loeb 150–180 sõna minutis, sellest johtuvalt võib minu hinnangul eeltoodud tabelist lähtuda ka eestikeelsete subtiitrite valmistamisel, sest eestlaste ja inglaste lugemiskiirused on omavahel võrreldavad. Samuti on subtiitrite ajastusele kehtestatud ligikaudu samad ootused, sest DVD-de subtiitrite lugemiskiiruse normiks näiteks tõlkebüroos SDI Eesti on määratud 11–14 tähemärki sekundis (vastab lugemiskiirusele 130–170 sõna minutis) (Selder, 2005).

Ajastamisel ei ole oluline ainult see, kui kauaks subtiitrid ekraanile jäävad, vaid ka see, kui pikalt neid ekraanil ei ole. Järjestikuste subtiitrite vahel peab olema lühike ning selge paus

kas või selleks, et vaataja registreeriks ära subtiitrite vahetumise (Cintas & Remael, 2007, lk 92).

1.4.3 Asetus

Ilmselgelt ei tohiks subtiitrid katta ekraanil liiga suurt osa ning hakata seeläbi filmi sündmustiku jälgimist segama. Cintasi ja Remaeli (2007, lk 82) hinnangul võivad subtiitrid hõlmata maksimaalselt ühe kuuendiku (ca 16,7%), Georgakopoulou (2009, lk 22) väitel kuni 20% ekraanist.

Kui võimalik, tuleks subtiitrid mahutada ühele reale, sest ühte rida on kergem lugeda, kuna silmad peavad selleks ekraanil vähem liikuma. Tähemärkide arv sellel real ei tohiks olla siiski pikem kui 37, sest muidu on lugemine (eriti suurel kinoekraanil) raskendatud. Kui otsustatakse siiski kahe rea kasuks, tuleks vasakjoonduse puhul eelistada lühemat ülemist ja pikemat alumist rida. Vasakjoondamise kasuks räägib fakt, et kui subtiitrite tekst algab ekraanil kogu aeg samas kohas, harjub silm automaatselt sinna kohta tagasi minema. Keskjooendamisel ei suuda silm ette aimata, kust uus subtiiter algab. Ridadeks jagamisel tuleb siiski lisaks esteetikale arvesse võtta ka keelelisi tegureid, näiteks grammatikat (Cintas & Remael, 2007, lk 86–88). Samuti on vasakjoonduse puhul dialoogid alati kohakuti üksteise all (Jüngst, 2010, lk 41). Kui palju teksti ühele reale mahutada, sõltub ka tähtede eripärasest. Näiteks „i“ võtab silmanähtavalt vähem ruumi kui „o“.

Siiski nendivad nii Jüngst (2010, lk 41) kui ka Cintas ja Remael (2007, lk 87–88), et tänapäeval eelistatakse subtiitrite puhul üha enam keskjoondamist, eriti kinodes. Ekraani alla keskele asetatud subtiitrid on sel viisil võrdsel kaugusel saali paremas ja vasakus ääres istujatele. Samuti toimub filmi tegevus enamasti ekraani keskosas, mis jätab vaatajale parema võimaluse lugemise ajal ka sündmustikku jälgida.

Innovatiivse nähtusena võivad subtiitrid tänapäeval ekraanil ka kohta vahetada, s.t üks subtiitririda võib olla paremas ääres, järgmine vasakus jne. Kahjuks ei õnnestunud mul selle kohta veel erialast kirjandust leida, kuid olen ise kinos 3D-filme vaadates tähele pannud, et

vastavalt tegelaste liikumisele pildil või sündmustiku jaoks oluliste objektide asukohale on ka subtiitrid erinevalt paigutatud. 3D-filmide puhul tundub see aga ka mõistetav, sest muidu rikuksid subtiitrid eriefekti.

1.4.4 Kiri

Nagu juba eespool korduvalt mainitud, peavad subtiitrid olema vaatajate jaoks kergesti loetavad. Selleks tuleb valida optimaalne värv, kirjatüüp, suurus, aga ka tähemärkide kaugus üksteisest, reavahe, piirjoon jne.

1.4.4.1 Värv

Tänapäeval valitakse subtiitrite värviks enamasti valge või selle varjundid. Mõnikord eelistatakse kollast kirja, eelkõige must-valgete filmide puhul, et saavutada suurem kontrast pildi ja subtiitri vahel. Tähed on reeglina tumeda piirjoonega ja/või varju taustal, et vältida nende loetamatust heledal foonil. Kui taust on väga hele, võib kasutada subtiitrite ümber ka tumedat kasti (eelistatult halli, mitte musta) (Cintas & Remael, 2007, lk 84).

1.4.4.2 Kirjatüüp

Subtiitrites on eelistatud šeriifideta (täiendavate konksude, abijoonteta) kirjatüübid (Jüngst, 2010, lk 44). Cintas ja Remael (2007, lk 84) nimetavad selliste kirjatüüpidega Ariali, Helveticat ja Times New Romanit. Ilmselt siinkohal autorid siiski eksisid, sest Times New Roman kuulub silmanähtavalt šeriifidega kirjatüüpide hulka. Kuna termin *šeriifideta kiri* on eestikeelses kirjanduses pigem vähe kasutusel, siis toon siinkohal definitsiooni Goldbergilt (2000, lk 173–175):

The term "serif" describes characters that have a line crossing the free end of the stroke. [...] Serifs provide a guide for the eye by allowing the eye to easily follow the serifs from one letter to another, and from word to word. Serif typefaces should be used when setting large bodies of type, such as books and magazines. Studies have been done that show people prefer reading serif type rather than sans-serif type for long stretches. [...] Characters without serifs are called *sans serifs*.

Šeriifidega kirjatüüpidega nimetab Goldberg (2000, lk 173–174) teiste seas Garamondi, New Century Schoolbooki, Bookmani, aga ka Times Romanit. Üldiselt soovitatakse subtiitrites kasutada šeriifideta kirjatüüpi Arial (Cintas & Remael, 2007, lk 84).

Subtiitrites kasutatakse kaldkirja, et tähistada teksti, mis on kuulda kusagilt eemalt, näiteks suletud ukse tagant. Kaldkiri väljendab tõlget heliribal kuulda olevatest inimesedest, ilma nende kohaloluta pildil. Samuti kasutatakse kaldkirja andmaks edasi sõnumit, mis edastatakse mingite masinate kaudu (nt telefon, raadio, televiisor, arvuti, valjuhääldi). Samas tähistatakse kaldkirjaga ka laensõnu ning neologisme, kui need ei ole sihtkeeles juurdunud, aga ka bibliograafilisi viiteid (nt raamatute pealkirjad), filmide, teiste audiovisuaalsete programmide, sõude, ooperite, laulude ja albumite nimesid, tõlgitud laulusõnu või ekraanil nähtavate kirjalike sõnumite, kirjade või sisestuste tõlget. Kursiivi ei peaks aga kasutama ansamblite, spordimeeskondade, restoranide, ettevõtete, toitvate või jookide nimedes, mis on sihtgrupile hästi teada (Cintas & Remael, 2007, lk 124–127).

Kaldkirja võib kasutada ka võõrkeelse teksti tõlke korral, et juhtida vaataja tähelepanu teise keele esinemisele audiovisuaalmeediumi heliribal (Cintas & Remael, 2007, lk 126).

1.4.4.3 Suurus

Cintas ja Remael nendivad, et subtiitrite puhul ei ole kindlat kirjasuurust, mida peaks eelistama. Pigem tuleks alati lähtuda sellest, kui suur osa ekraanist tohib olla subtiitritega kaetud (vt 1.4.3 Asetus). Samuti räägivad nad kirjasuurust määrates pigem pikselitest kui teistest mõõtühikutest (näiteks punktidest), sest siis moodustab kiri igal ekraanil sama suure osa. Cintas ja Remael soovitavad määrata subtiitrite kirjasuuruseks tavalise ekraani puhul 32

pikselit (Cintas & Remael, 2007, lk 84), mis vastab reeglina 24-punktisele kirjale (Silver Maple Software, 2012). Samuti tuleks jälgida, et tähemärgid ja read asuksid üksteise suhtes mõistlikul kaugusel.

2. Subtitreerimine

Subtitreerimiseks on vaja kolme spetsialisti: subtiitrite valmistajat (*spotter*), tõlkijat (*translator*) ja kohandajat (*adaptor*). Esimene on vastutav subtiitrite tehnilise poole eest, teine keelelise ja teksti liigi ülekande eest ning kolmas on sihtkeele ekspert, kes seab toortõlke subtiitrite ridadele, seda redutseerides ning mugandades. Enamasti täidab tõlkija ise kahte viimast ning tihti ka kõiki kolme rolli (Cintas & Remael, 2007, lk 34–35). Eestis täidavad kohandaja rolli keelelised toimetajad, kes veenduvad, et tegu on korrektse ning kvaliteetse subtiitertõlkega ning teevad vajadusel parandusi (Lõuk, 2007, lk 34). Kuna käesolevas magistritöös langesid kõik kolm valdkonda ühe inimese ülesandeks, siis nimetan edaspidi kõiki kolme spetsialisti kokkuvõtvalt subtitreerijaks (*subtitler*), s.t tema ülesandeks on nii subtiitrite keeleline kui ka tehniline valmistamine.

Tihti peale ei pea subtitreerijad ise subtiitrite ajastuse peale mõtlema, sest koos tõlkeülesandega saadetakse tõlkijale ka algupärane fail, mille sees on juba subtiitrite ekraanile tekkimise ja sealt kadumise ajad määratud (Georgakopoulou, 2009, lk 30–31).

Kahjuks puudub subtiitrite valmistamiseks üks kindel tõlkestrateegia, kuid strateegia valimisel on abi, kui analüüsida iga tõlkeküsimuse puhul selle funktsiooni (tähtsust süžeele), konnotatsiooni, sihtgrupi eeldatavaid teadmisi lähtekeelest ja -kultuurist, tagasiside efekti ning meediumist tingitud piiranguid (Georgakopoulou, 2009, lk 29).

2.1. Subtitreerija

Eestis on võimalik professionaalseks tõlgiks või tõlkijaks õppida juba alates 1999. aastast, mil Tartu Ülikoolis avati konverentsitõlke ja kirjaliku tõlke magistriõpe. 2002. aastast õpetatakse samu erialasid magistritasemel ka Tallinna Ülikoolis (Eesti Tõlkemagistrite Liit, 2006). Spetsiaalselt audiovisuaaltõlkijaks Eestis, nagu ka Saksamaal (Jüngst, 2010, lk 8),

õppida võimalik ei ole, kuid näiteks Tallinna Ülikool pakub täiendavaid koolitusi ilukirjandusliku teksti ja filmi tõlkimise kursuse näol sel kevadel (Tallinna Ülikool, 2012).

Ka Eestis tegutsevad subtitreerimisorganisatsioonid nagu ETV, SDI või Kanal 2 ei tähtsusta audiovisuaaltõlkijate koolitamist üle. Nende kogemuste põhjal toimub uute töötajate koolitus pigem individuaalselt ning peamiselt praktiliste harjutuste kaudu. Enamasti õpivad subtitreerijad nimetatud ettevõtetes toimetajate tagasiside abil. Koolitustele neid reeglina ei saadeta (Lõuk, 2007, lk 49).

Skuggeviki (2009, lk 198) sõnul on subtiitrite loomiseks tarvis järgmist viit kompetentsi: tehniline, lingvistiline, sotsiaal-kultuuriline, psühholoogiline ning terviklikkuse mõistmise kompetents. Kahtlemata kehtib, et subtitreerija üks tähtsamaid omadusi on hea lähte- ning sihtkultuuri tundmine. Lõuk (2007, lk 48) toob oma magistritöös tabavalt välja, et heaks tõlkijaks kujunetakse küll harjutamise käigus, kuid selleks peavad eeldused olemas olema. Ka Hinderer (2009, lk 325) peab üheks tähtsaimaks faktoriks tõlkija kogemustepagasit. Tema sõnul on välistatud, et tõlkija, kellel puudub pikaajaline audiovisuaaltekstide tõlkimise kogemus, valmistaks kvaliteetsed subtiitrid.

Skuggevik (2009, lk 199) toob lisaks välja neli maksimumi, millest subtiitrite tõlkimisel tuleks kinni pidada: kvantiteedi (informatiivsuse), kvaliteedi (tõlevastavuse), seose (asjakohasuse) ja laadi (selguse ja lühiduse) maksimum. Kui üht või mitut nendest maksimumidest rikkuda, mõjub see tõlkes häirivalt.

Enamasti peavad tõlkijad ka subtitreerimisel järgima erinevaid kvaliteedistandardeid või stiiljuhendeid. Nendes võivad olla sõnastatud tõlke eesmärk, funktsioon, tõlkija pädevus, tõlkele teostatav järelevalve kui ka vorminguga seotud teemad (Lõuk, 2007, lk 43).

2.2. Tõlkeprotsess

Nagu teistegi tõlkeliikide puhul kehtib ka subtitreerimisel tõsiasi, et enne tõlkima asumist tuleks tõlgitava audiovisuaalmeediumiga terviklikult tutvuda (nt film läbi vaadata). Esimesel vaatamisel on soovitatav teha märkmeid, mis hiljem abistavad tõlkimisel (nt tegelaste

hääletoon, võimalikud mitmetähenduslikud kohad), sest hiljem ainult kirjaliku filmialoogiga töötades võib osutuda tülilikaks iga kohta eraldi filmilt üle vaadata (Cintas & Remael, 2007, lk 31).

Taylor (2009, lk 225–226) loetleb subtiitrite valmistamise protsessis olulised etapid:

1. teksti analüüs – tähelepanu pööramine multimodaalsusele ning leksiko-grammatilistele ja semantilistele mustritele;
2. sihtrühmaga sidumine – kunstlikult loodud situatsioonis saab subtitreerija eristada valdkonda, tooni ja kõneviisi ning seostada neid situatsiooniga, mille soovib luua sihtrühmale;
3. valdkonna mõistmine – subtitreerija peab olema piisavalt pädev antud keeles ja ainevallas, et aru saada teksti mõttest. Samuti jääb subtitreerija ülesandeks otsustada, kas kasutada kodustavat või võõrapärastavat tõlget;
4. tooni valik – kirjalikus tõlkes tuleb arvestada interpersonaalsete kõneelementidega;
5. kõneviisi valik – subtitreerija peab silmas pidama, et subtiitrid on *written to be read as if not written*, sest nende näol on tegemist suulise kõne edasiandmisega (samaaegselt võõrkeelse kõnega);
6. originaalile truuks jäämine;
7. keeleväliste elementide (nt pildid, muusika, žestid) sidumine tervikuga;
8. õige lähtematerjali kasutamine – subtitreerija peaks kasutama lisaks filmialoogile ka transkribeeritud dialoogi või heliriba, sest näitlejad muudavad kunstlikult loodud teksti tihti alateadlikult kõnekeelele sarnasemaks.

Filmid on semiootiliselt äärmiselt kompleksed märgisüsteemide kogumid. Vaatajad näevad ja kuulevad neid märke jutumaailmas, kus arenevad tegelaskujud ja kujunevad välja elulood. Subtiitrid peavad saama selle semiootilise süsteemi osaks. Samas lisatakse nad juba valmis filmile ning selleks, et toimida tõhusalt, peavad nad vastastikku toimima ning toetuma filmi kõikidele erinevatele kanalitele (Cintas & Remael, 2007, lk 45). Seetõttu ei tohiks tõlkija kasutada subtiitrite valmistamisel ainult teksti, vaid peab nägema ja kuulma kogu meediumit. Visuaalselt ning akustiliselt edasi antud infoga tuleb subtitreerimisel arvestada, sest see on osa sõnumist. Mõlemal juhul võib info olla edasi antud nii verbaalsete kui ka mitteverbaalsete märkide kaudu (Cintas & Remael, 2007, lk 46–47).

Detailse ülevaate kvaliteetsete subtiitrite loomise põhimõtetest annab ESIST-i (European Association for Studies in Screen Translation) hea subtitreerimispraktika koodeks (Code of Good Subtitling Practice). Selles on loetletud 26 rohkem või vähem iseenesestmõistetavat reeglit kvaliteetsete subtiitrite valmistamiseks. Need hõlmavad nii tehnilisi kui ka tõlkealaseid aspekte, sealhulgas näiteks idiomaatiliste ja kultuuriliste nüansside edasiandmine, lihtsate süntaktiliste üksuste loomist, keelelise registri vastavust laadile või väljendile, ajastuse piirangut minimaalsest ühest sekundist kuni maksimaalse seitsme sekundini, suurimat ridade arvu (kaks – seejuures ülemine eelistatult lühem kui alumine), vasakjoondust. Koodeksis tuuakse samuti välja, et subtiitrite lõpus peavad kajastuma subtitreerija nimi, subtiitrite valmistamise aasta ja märgede autoriõiguse kohta (Mary Carroll, 1998).

Minul ei õnnestunud leida ning tõenäoliselt ei eksisteeri Eestis ESIST-ile sarnast ainult audiovisuaaltõlkijatele mõeldud ühendust ning seetõttu ka subtiitrite valmistamisel abistavat koodeksit või head tava. Küll aga saab sellelaadsetes küsimustes pöörduda Eesti Tõlkide ja Tõlkijate Liidu (asutatud 1992. a) ning Eesti Tõlkemagistrite Liidu (asutatud 2006. a) poole. ETTL-i kodulehelt leidsin isegi paljutöötava nupukese „Tõlkimise ABC“, kuid kahjuks piirduakse selles vaid nõuannetega kvaliteetseks suuliseks tõlkeks. Eesti Filmi Sihtasutuse kodulehe andmetel tegutseb Eestis kaks subtitreerimist pakkuvat ettevõtet: Balt-Lab ja SDI Media Estonia.

2.2.1 Teksti liigi muutus

Nagu eespool mainitud, saab subtitreerimise tulemusena suulisest tekstist kirjalik. Kuna akustiliselt on võimalik infot oluliselt kiiremini vastu võtta kui visuaalselt ning subtiitrite jaoks on ekraanil vaid piiratud ruum, siis peab tõlkija infot redutseerima (vt ka lähemalt alapeatükis 2.2.2 *Redutseerimine*). Iga tõlkija subtiitrid on muidugi erinevad, kuid üldiselt võib öelda, et subtiitrid iseloomustab grammatika ja leksikaalsete ühikute lihtsustamine ja kärpimine. Subtiitrid peavad olema informatiivselt võimalikult asjakohased, säilitades tihti konteksti uuendavad, kuid jättes välja konteksti kinnitavad laused (Cintas & Remael, 2007, lk 63–64).

Meie kui keelekasutajate suhe sõnadesse ei ole mitte ainult tehniline ja semantiline, vaid ka meeleline. Subtiitrite tõlkimisel on oluline jälgida, et öeldu ja kirjutatu vahel valitseks dünaamilisus. Arvesse tuleb võtta, et inimesed loevad teksti alati mõttes kaasa. Seetõttu ei ole lihtne ka ilma kaasahääldamata lugeda näiteks nn keeleväänajaid. Subtiitrid on nagu ühesuunaline tänav – vastupidiselt paberile trükitud tekstile ei ole subtiitrite puhul enamasti võimalik minna tagasi ja lugeda mõnda kohta uuesti. Seetõttu on subtitreerija ülesanne tagada, et sõnum jõuaks vaatajani juba esimese lugemisega ning ilma tõsise pingutuseta (Skuggevik, 2009, lk 210). Samuti peavad subtiitrite sõnajärg ning grammatika olema lihtsasti mõistetavad ning harjumuspärased, sest vastasel juhul nõuab teksti sõnumi mõistmine vaatajalt tarbetult palju aega ja pingutust (Georgakopoulou, 2009, lk 23).

Kõnekeelele on iseloomulikud keelevääratused, pausid, lõpetamata laused, vahelesegamised, grammatiliselt võimatud konstruktsioonid jt omadused, mida on kirjalikult äärmiselt keeruline edasi anda. Subtitreerija peab otsustama igal sellisel juhtumil eraldi, mis on säärase keeleelementide juures prioriteetne, ning kui nende edasiandmine kirjalikus tõlkes on otstarbekas, siis kuidas seda kõige ratsionaalsemalt teha (Georgakopoulou, 2009, lk 26).

Kõnekeelsed väljendid põhjustavad teksti liigi muutumisel lisaks ka seetõttu tõlkeraskusi, et inimesed tajuvad kirjalikku teksti suulisest erinevalt. Näiteks ropendamine avaldab loetuna tugevamat mõju kui kuulduna. Seda teemat käsitlen lähemalt ka alapeatükis 2.2.3 *Kõnekeelne sõnavara*.

2.2.2 Redutseerimine

Lähteteksti redutseeritakse subtitreerimisel mitmel põhjusel. Esiteks seetõttu, et vaatajad suudavad haarata kirjalikku teksti aeglasemalt kui suulist kõnet. Teiseks tuleb arvestada, et subtitreeritud filmi või programmi jälgimisel peavad vaatajad tegelema korraga kuulamise, vaatamise ning lugemisega. Kolmandaks piiravad tehnilised vahendid subtiitrite mahtu – nende tarbeks ei saa jätta eriti palju ekraanipinda (Cintas & Remael, 2007, lk 146).

Jüngsti (2010, lk 37) sõnul saab subtiitrite tarbeks teksti vähendada kahel viisil: seda kokku surudes või tekstiosi välja jättes. Cintas ja Remael (2007, lk 146) nimetavad neid viise osaliseks ja täielikuks redutseerimiseks. Osaline saavutatakse informatsiooni kondenseerimisel ja lähteteksti sisutihedal esitamisel, täielik leksikaalsete ühikute kustutamiste ja vahelejätmistega. Jüngsti (2010, lk 37) sõnul tuleks aga jälgida, et tõlkesse ei satuks uusi tahtmatuid tähenduse muutumisi, et ei tekiks mitmetähenduslikkust ning et laused jääksid terviklikeks. Algajatele subtitreerijatele pakub ta välja nii mõnegi kasuliku nõuande subtiitrite edukaks redutseerimiseks, nagu süntaksi kärpimine, umbisikulise tegumoe muutmise isikuliseks, kaudsete küsimuste vormistamine otsesteks, topelheituse asendamine jaatava lausungiga, asjalik kokkuvõte ning lihtmineviku kasutamine täismineviku asemel.

Cintas ja Remael (2007, lk 146) lisavad veel, et enamasti need kaks teksti redutseerimise viisi kombineeritakse omavahel, mitte ei kasutata ainult ühte. Seega lähtub subtitreerija reeglina sellest, et jätta subtiitritest välja kõik sõnumi mõistmiseks mitteoluline ning ümber sõnastada oluline info nii sisutihedalt kui võimalik või vajalik.

Georgakopoulou (2009, lk 26–27) ei jää subtiitrite redutseerimisest rääkides nii üldsõnaliseks nagu Cintas ja Remael ning Jüngst, vaid tutvustab lugejatele subtitreerimisel kehtivat diskursuse elementide kolmeastmelist hierarhiat. Selle hierarhia eesotsas on nn asendamatud elemendid (*indispensable elements*), mida ei saa jätta tõlkimata, sest need kannavad endas filmi süžee jaoks olulist infot, ilma milleta vaatajad ei suudaks jälgida tegevust. Hierarhias järgmisel astmel on vähemolulised elemendid (*partly dispensable elements*), mida saab kondenseerida, ilma et vaataja arusaamine filmist sellepärast kannataks. Jäävad üle veel mittevajalikud elemendid (*dispensable elements*), mille võib subtiitritest välja jätta.

Tema sõnul leidub mitmeid keelelisi elemente, mida enamik subtiitrite valmistajaid kipub reeglina subtiitritest välja jätma, isegi kui subtiitrite ajalis-ruumiline piiratus seda otseselt ei nõua. Nendeks on kordused, nimed pöördumistes, grammatiliselt valed konstruktsioonid, luhtunud lausungite algused, rahvusvahelised sõnad (nt *OK, yes, no*), žestidele järgnevad väljendid (nt väljendamaks tervitust, viisakust, jaatust, eitust, üllatust, vastust telefonis), hüüatused (nt *oh, ah, wow*), viisakusväljendid jm keeleline „polster“ (nt *you know, well, of course*). Nagu ikka, tuleb ka nende lingvistiliste elementide puhul lähtuda kontekstist ning nende olulisusest sõnumi edastamisel, mitte neid automaatselt tõlkest välja jätta

(Georgakopoulou, 2009, lk 27–28). Samuti tuleb meeles pidada, et subtiitrid jäävad oma olemuselt kirjaliku ja suulise teksti vahele (vt alapeatükk 2.2.1 *Teksti liigi muutus*) ning seetõttu muudab liigne kõnekeelsete elementide kärpimine need kunstlikuks, kui mitte öelda puiseks (Hinderer, 2009, lk 319–320).

Kuigi subtiitrites üritatakse ruumi võimalikult ratsionaalselt kasutada, ei tasuks sellega siiski liialdada. Näiteks tuleks ka subtiitrites kirjutada numbrid kuni kümneni sõnadega välja nagu tavapäraustes tekstides. Erandina kirjutatakse numbrid aadressides, kuupäevades, koos mõõtühiku lühenditega (nt *kg, km*) numbritena (Cintas & Remael, 2007, lk 134).

Üks raskemaid ülesandeid subtitreerimisel on otsustada, milline informatsioon sõnumist on kõige olulisem ning mille võib välja jätta. Olukord on seda keerulisem, et subtiitrid ei tohi nõuda vaatajalt liigset pingutust, sest sellisel juhul saaks ta ekraanil toimuvat vähem jälgida. Subtitreerija peab tähelepanu pöörama ka ekraanil toimuvale. Kui visuaalne dimensioon on stseeni mõistmiseks otsustava tähtsusega, peavad subtiitrid olema võimalikult minimaalsed, et vaataja suudaks tegevust jälgida pildilt. Vastupidi tuleks toimida muidugi siis, kui esmatähtis info ei ole mitte pildil, vaid heliribal (Georgakopoulou, 2009, lk 23).

2.2.3 Kõnekeelne sõnavara

Eespool kirjeldatust nähtub, et teksti liigi vahetus suulisest kirjalikuks (vt 2.2.1 *Teksti liigi muutus*) ning nii lähte- kui sihtteksti samaaegne tajumine vaataja poolt (vt 1.2. *Eripära*) muudab subtitreerimise äärmiselt komplitseeritud tõlkeerialaks. Subtiitrid peaksid leidma justkui kuldse kesktee suulise ning kirjaliku, kõne- ning kirjakeele vahel. Ka see viimane on tänapäeva globaliseerunud keelekasutuse tõttu tõenäoliselt üks levinumaid tõlkeraskusi, sest tihti on filmi sihtpublikule originaaldialoogis kõlav võõrkeelne sõna tuttavam kui subtiitrites kasutatud eestikeelne vaste. Siinkohal tulebki loota subtitreerija *common sense*'ile, et iga sellist situatsiooni vaadeldaks eraldi ning leitaks parim tõlkelahendus.

Kahjuks on eesti kõnekeelt vähe uuritud ning selle definitsioonigi raske leida. Üldiselt nimetatakse kõne- ehk argikeeleks tavapära suulises kõnes kasutatavat keelt. ÕS toob välja,

et tegu on kirjakeelega võrreldes normilõdvema igapäevaelu keelega (Erelt T. , 2006). Eesti keele käsiraamat lisab (Erelt, et al., 2007): „Ta on prii ilukirjanduskeele emotsionaalsusest, teadus- ja ametliku keele ratsionaalsusest ning uperpallitab tihti lustlikult.“ Kõnekeele alla kuuluvad omakorda mitmed erineva värvinguga sõnad, laensõnad, ametliku keele mugandused, aga ka madalkeelne sõnavara ning släng.

Oma žanrile ootuspäraselt on käesolevas magistritöös analüüsitava filmi „Im Juli“ keelekasutus pigem kõnekeelne ning selles leidub rohkearvuliselt madalkeelseid väljendeid, slängisõnu, anglitsisme jm. Täpsemalt eritlen filmi argikeelseid väljendeid töö empiirilise osa peatükis 6.4. *Kõnekeel*.

Järgnevalt annan ülevaate, kuidas käesolevas magistritöös defineeritakse anglitsisme, slängi ning madalkeelset sõnavara. Kuna viimast esines uuritavas materjalis kõige rohkem, siis tutvustan labase kõnepruugi tõlkimisega seotud uurimusi natuke põhjalikumalt. Seda, kuidas käesoleva töö praktilises osas madalkeelsusega seotud tõlkeraskused lahendasin, saab lugeda täpsemalt peatükis 6.4.3 *Madalkeelne sõnavara*. Samuti loodan testvaatajate arvamuste analüüsiga välja selgitada, kas tõlketeoreetikud ning subtiitrite tarbijad on madalkeelse sõnavara tõlkimisstrateegiate osas üksmeelel.

Slängi näol on tegemist sotsiolektiga – mingi ühiskonnagrupi kõnepruugiga, mis hälbib üldkasutatavast kõnekeelest. Selline keel tekib rühmitise ühtsuse ning teistest eristumise näitamiseks (Erelt, et al., 2007). Släng on enamasti omane pigem noortele ning tähistatud erilise värvinguga. Seda võib nimetada eesmärgipäraseks mittenormatiivsuseks keeles ning enamasti väljendatakse slängi kaudu grupi või selle liikmete suhtumist. Slängileksika alla kuuluvad häälduserinevused, liited, mittekirjakeelsed sõnad (nt lühendid, laenud, sõnalooming, moonutused), võõrsõnadega liialdamine, kirjakeele sõnad teises tähenduses, eriti ropud sõnad, kujundlikud väljendid jms. Slängi iseloomustab madal stiil, kujundlikkus ning loomingulisus. See on üks kiiremini muutuvaid keelekujusid (Loog, 1990).

Teisest keelest pärit elemendid või jooned, s.o sõnad, vormid või tarindid, millel on lähtekeele pitser selgesti küljes, liigitatakse eesti keeles võõrkeelepärasusteks. Nii eristatakse näiteks amerikanisme (Ameerika inglise keele pärasused), anglitsisme (inglispärasused),

fennisme (soomepärasused), germanisme (saksapärasused) ja russisme (venepärasused) (Erelt, et al., 2007).

Näiteks kuuluvad saksa keeles anglitsismide alla vanasõna *Der frühe Vogel fängt den Wurm* (eestikeelne vaste: *Varajane lind leiab tera*) ning isegi erinevad grammatilised konstruktsioonid (TheFreeDictionary.com Deutsches Wörterbuch, 2009). Inglise keelest saksa keelde kas osaliselt või täielikult üle võetud sõnade hulk igapäevases kõnekeeles on märkimisväärne ning seetõttu kasutatakse säärase keelepruugi iseloomustamiseks tihti ka sõna *Denglisch*. Selle nähtuse juurde tulen ka töö empiirilises osas peatükis 6.4.2 *Anglitsismid* tagasi.

Kuna anglitsismide ja amerikanismide puhul on tegu sama lähtekeele eri kujudega (inglise keel), siis ei hakka ma neil edaspidi vahet tegema ning räägin ühtselt anglitsismidest. Kitsamas tähenduses võib anglitsismide all mõista inglise keelest eestikeelsesse teksti üle võetud sõnu või -väljendeid ehk tsitaatsõnu, mida kirjutatakse ja hääldatakse inglise keele kombe kohaselt ning kirjutatakse kursiivis (Erelt, et al., 2007).

Eesti keeles ei leidu ühest vastet ingliskeelsele mõistele *bad language*. Saame rääkida vandumisest, ropendamisest, sõimust. Madalkeelse sõnavara all mõistetakse „normaalkirjakeelest labasemaks jäävat sõnavara“ (Erelt, et al., 2007). Käesoleva magistritöö spetsiifilisuse tõttu keskendun madalkeelsest sõnavarast rääkides eelkõige vandesõnadele ning vulgarismidele. Siinkohal annan aga lühidalt ülevaate ka teistest madala keele alla kuuluvatest keelenditest.

Sõimusõnad on „rahulolematuse väljendamiseks kasutatavad jämedad sõnad ja väljendid“ (nt *debiil, kurat, raibe*). Madalkeelse sõnavara kõige jämedama, sündmatuma kihi moodustab vulgaarsõnavara, mis koosneb vulgarismidest ehk vulgaarkeelenditest (nt *pask, vitt, keripersse!*). Tabusõnade ehk keeldsõnade all mõeldakse neid sõnu, mida tuleb vältida ning mille asemel peab ütlema kuidagi teisiti (nt *perse, menstruatsioon*). Eesti keeles räägitakse tabusõnadest siiski pigem ajaloolises või ebausuga seotud kontekstis (nt *Kui sutt kõneldas, ongi esi varsti karjan*) (Erelt, et al., 2007), ingliskeelses keele- või tõlketeaduslikus kirjanduses aga pigem seoses vulgarismidega. Ghassempur (2009, lk 29) sedastab, et tabusõnad on seotud usu, seksi või inimkehaga ning et neid kasutatakse ülekantud tähenduses väljendamaks rääkija (tõelisi või teeseldud) tundeid või suhtumist. Tabusõnadeks nimetatakse sõnu, mille kasutamine on piiratud või keelatud sotsiaalse tava kaudu. Vandesõnad on solvavad sõnad, mida kasutatakse

viha, meeleheite jt emotsioonide väljendamiseks. Mõned vandesõnad kuuluvad tabusõnade hulka ning nõuavad samuti hoolikat käsitlemist (Cintas & Remael, 2007, lk 195–197).

Madalkeelne sõnavara on kõigi tõlgete, eriti audiovisuaaltõlgete, puhul äärmiselt huvitav uurimisvaldkond. Labane keel ei ole peaaegu kunagi üheselt defineeritav ning sõltub paljuski kontekstist, meediumist jt faktoritest. Samuti ei ole vulgarismide, sõimu- ega tabusõnade funktsioon tekstis alati sama: see võib olla üllatust väljendav kuni solvav.

Kahtlemata on madalkeelne sõnavara tähtis osa kultuurist. Fernández täpsustab (2004):

Then swearing, as part of the language, can be also a form of the culture. Swearing is, if not a universal feature of human communication, at least common to most societies and civilizations. There is also great variation in what constitutes swearing in different cultures, or at least in the way it is expressed.

Selleks et tõlkida lähtekeele labased sõnad parimal viisil sihtkeelde, tuleks lähtuda eeskätt nende funktsioonist originaalkontekstis. Tõlkija ei tohiks kindlasti kasutada lihtsalt võimalikult täpseid vasteid sihtkeeles, pööramata tähelepanu nõ suuremale pildile. Sõna-sõnaline vaste ei ole reeglina õige tõlkestrateegia ning tõlkija peaks silmas pidama nii konteksti kui ka madalkeelsete väljendite sotsiaalset funktsiooni. Fernández (2004) jätkab: „There is a great distinction between being grammatically correct and being socially correct.”

Väga põhjaliku töö madalkeelse sõnavara tõlkimisest on teinud Susanne Ghassempur ülikoolis Dublin City University kaitstud doktoritöö raames. Ghassempur uuris sõimusõnade ja vulgarismide funktsioone ning nendega seotud tõlkeprobleeme ühe ingliskeelse novelli kahe saksakeelse tõlke põhjal. Teemakohast kirjandust analüüsid joudis ta järeldusele, et madalkeelsete väljendite tõlkimisel tuleks lähtuda kolmest põhimõttest (2009, lk 29):

The three main aspects that almost all scholarly definitions of bad language have in common are that 1) swearwords should not be interpreted literally, 2) they refer to a taboo subject, 3) they signal a release of emotion.

Ghassempur (2009, lk 48) nõustub ka Fernándeziga (2004), kui viimane toob välja vandumise pragmaatilise külje ning tõlkija ülesande mõista selle funktsiooni ja tähendust lähtekeeles ja -kultuuris ning arvestada võimalikult palju sihtkeele eripäradega. Mõlema keele-ruumi kultuuriga arvestamine on eriti madalkeelsete väljendite puhul äärmiselt oluline. Üt-

leb ju ka „Tõlkimise aabits“, et „kultuur on keele pesa. Keel ainuüksi ei nimeta asju ja nähtusi, vaid väljendab ka elu mõistmise tava ning väärtushinnanguid“ (Lange, 2008, lk 36). Tõlgitud madalkeelsed väljendid peavad Fernándezi sõnul avaldama tõlget tarbivale publikule sama mõju nagu tõlkimata väljendid originaalvaatajale (2004):

Every country, culture or civilization has different linguistic preferences and patterns when swearing, and this is something that cannot be translated literally. Swear words contain a pragmatic intention that needs to be taken into account in the process of translation. Taboo language should be considered as part of the culture of a language. The translator must have intercultural pragmatic competence. We should try to find a translation that maintains the original meaning, tone, register, and intention but, at the same time, these translations should be respectful of the idiomatic preferences and the socio-cultural context of the target language in order to achieve the success and impact of the original film with the target audience.

Ghassempur (2009, lk 48) nendib uurimistulemustele tuginedes, et madalkeelse sõnavara tõlkimisel kasutatakse kõige rohkem võõrapärastamise ja väljajätmise strateegiaid. Ka Pujol (2006) märkab sama tendentsi, kui analüüsib ingliskeelse sõna *fuck* edasiandmist filmis “From Dusk till Dawn” katalaani keelde. Ta teeb kindlaks, et kokkuvõtlikult annavad *fuck*-i tõlked katalaani keeles edasi soovitud emotsiooni, kuigi erineva leksikaalse ulatusega. Samas tuleb kindlasti meeles pidada, et nii Pujoli kui ka Fernándezi uurimustest rääkides on kõne all dubleeritud (mitte subtitreeritud) filmid ning Ghassempuri uurimuses hoopis ilukirjanduslikud tekstid.

Mitmed autorid (nt Cintas ja Remael (2007, lk 195) ning Ghassempur (2009, lk 45)) – nagu ka mina – on ühel meelel, et tabu- ja sõimusõnad reeglina mahendatakse või jäetakse subtiitritest täielikult välja. Tõlkimisprotsessis tuleks aga meeles pidada, et ka need sõnad kannavad endas olulist sõnumit tegelaskujude iseloomude või päritolu kohta, mistõttu ei tohi tabu- ega vandesõnu kergekäeliselt kustutada. Subtiitrite valmistaja peab esmalt analüüsima kasutatud sõnade eesmärki ning väärtust lähtekultuuris ja seejärel leidma parima vaste sihtkultuuris, mis sobituks antud konteksti (Cintas & Remael, 2007, lk 195–197).

Subtiitrite puhul tuleb samuti arvesse võtta juba eespool mainitud teksti liigi muutumist suulisest kirjalikuks (vt alapeatükk 2.2.1 *Teksti liigi muutus*). Teatud sõnade kuulmine ei põhjusta filmi vaatajas nii tugevat emotsiooni, kui nende sõnade lugemine. Eriti võib tabu-sõnade lugemine osutada ebameeldivaks koos teistega kinos olles suurte tähtedena hiiglas-

likul ekraanil (Cintas & Remael, 2007, lk 195–197). Ka Jüingst (2010, lk 52) toob välja, et labane sõnavara mõjub kirjalikult drastilisemana kui suuliselt.

Olgu see siis seotud teksti liigi muutuse, tõlkija asjatundmatuse või mõne muu teguriga, kuid tihti nendivad tõlkeuurijad, et madalkeelne sõnavara on sihtkeeles edasi antud kunstlikult. Näiteks leiab Fernández (2004) multifilmi „South Park“ hispaaniakeelset tõlget analüüsid, et seal leiduvad vandesõnad ja vulgarismid on sihtkeeles säilitanud ameerikapärasuse. Samas nendib ta, et hispaania ja inglise keele labased väljendid on mitme aspekti, näiteks teemavaldkonna (isikute ja kehaga seotud funktsioonid, seks, religioon) poolest sarnased.

Ghassempur (2009, lk 146) keskendub madalkeelse sõnavara funktsioonile ning teeb seejuures kindlaks, et mitte kõik vande- ja sõimusõnad või isegi vulgarismid ei ole mõeldud jämedate ega solvavatena. Oma analüüsis märkab ta, et solvav eesmärk on ainult väikesel osal, täpsemalt ühel viiendikul, kõikidest tekstis esinenud vandesõnadest ja vulgarismidest. Peaaegu kolmveerand madalkeelsetest väljenditest oli seotud sotsiaalse vandumisega, kus sõimusõnad täitsid tihtipeale ainult faatulist (ehk kontakti hoidvat) funktsiooni. Seetõttu ei ole ka nende teises keeles edasiandmiseks oluline võimalikult täpne leksikaalne vaste, vaid tihti annab parema tulemise lause struktuuri muutmine või modaalpartiklite ja -verbide kasutamine. Ta võtab oma tõlkeanalüüsi tulemused kokku järgnevalt (2009, lk 160–161):

In all three categories [*cathartic, abusive and social swearing*] both translators exhibit a pattern to omit swearing in their translations and to tone down the vulgarity of the source text. [...] We, therefore, conclude that different grammatical and linguistic means can be used in German to express emphasis when translating social swearing in order to maintain its function. A swearword-by-swearword translation would in most cases lead to a change from social to abusive swearing [...]. In the categories of cathartic and abusive swearing both translators significantly reduce the taboo dimension [*sic!*] of the original [...]. Since the function of the utterance remains unchanged despite the loss of taboo elements, we conclude that German allows speakers to insult a target without the actual use of a taboo word more than English (abusive swearing) and that cathartic outbursts are not necessarily expressed through expletives.

Subtitreerijad kasutavad tihti kompenseerimise strateegiat, et anda edasi lähteteksti erinevust standardkeelest, kui lähtetekstis esinenud erilise alatooniga või rõhutatud väljendit ei ole õnnestunud samaväärselt tõlkida. Sellisel juhul kasutatakse teistsugust alatoonit või rõ-

hutamist mõne teise väljendi puhul, kus algselt samaväärne markeeritus puudus (Cintas & Remael, 2007, lk 189).

2.2.4 Kirjavahemärkide kasutus

Kuna subtiitrid on tihedas seoses audiovisuaalmeediumi pildi ning heliga, peab ka nende kirjavahemärkide kasutus olema üheselt mõistetav ja arusaamist soodustav. Kirjavahemärkid abistavad vaatajat mõistmisel, kus on info paus. Näiteks punkt tähistab subtiitrites lausungi lõppu ning viib vaataja silmad automaatselt tagasi pildile. Kui subtiitrid ei lõpe punktiga, siis võib vaataja sattuda segadusse, kas subtiitri mõte läheb edasi järgmistes subtiitrites või mitte (Cintas & Remael, 2007, lk 106–107).

2.2.4.1 Hiiuumärk

Hiiuumärgi kasutamine subtiitrites tähendab, et heliribal öeldi midagi valjult või tugevalt, väljendamaks viha, põlgust, üllatust, õnne või vastikust. Samas kasutatakse hiiuumärke ka ironia, solvangute, kirumissõnade või käskude väljendamiseks. Emotsioone väljendavate kirjavahemärkide korral võib ette tulla, et nendega kiputakse liialdama. Cintasi ja Remaeli (2007, lk 109–110) sõnul tuleks subtitreerimisel silmas pidada, et emotsioone väljendavad kirjavahemärkid peavad olema eesmärgipärased ning nende kasutamine seal, kus nad ei anna edasi vajalikku informatsiooni, vaid lihtsalt kasutavad ära rohkem ruumi, ei ole mõistlik. Kui neid on tekstis liiga palju kasutatud, siis ei pööra vaatajad neile enam tähelepanu ning seeläbi kaotavad nad oma mõtte. Seda enam, et vaatajate käsutuses on ka lähteteksti pilt ja heli, mille abil saavad nad enamasti ka ilma subtiitrite vastavate kirjavahemärkideta aru, kui väljendatakse üllatust, kurbust, viha, õnne vms. Seetõttu ei tohiks ka emotsionaalsete kirjavahemärkide kasutamisel kindlasti toetuda kirjalikule filmidialoogile, vaid vaadata tuleks kogu tervikut.

Sama subtiitri sees ei ole hea tava kasutada mitut hüüumärki. Pigem peaks sellisel juhul ühendama laused komaga (mitte: „Tule juba! Kõik ootavad!“, vaid: „Tule juba, kõik ootavad!“). Vältida tuleks ka mitme järjestikuse sama kirjavahemärgi kasutamist (mitte: „Päriselt??“, vaid: „Päriselt?“). Samuti ei tohiks kasutada retooriliste või rõhutatud küsimuste tõlkimisel lause lõpus korruga küsi- ja hüüumärki. Kui sellisele küsimusele ei järgne vastust, siis peaks eelistama hüüumärki. Kui vastus järgneb, siis tuleks eelistada küsimärki (Cintas & Remael, 2007, lk 110).

2.2.4.2 Side- ja mõttekriips

Kindlasti peaks subtitreerimisel vältima sõnade poolitamist ridade vahel, sest see muudab lugemise raskemaks. Samuti ei tohiks kasutada side- või mõttekriipse, asendamaks lauses sulge või komasid. Subtiitrites on kriipsudel hoopis spetsiifilisem funktsioon, sest nende abil tähistatakse samas subtiitris esinevaid eri inimeste tekste. Ajaliselt teise rääkija tekst tuleks tähistada väikese kriipsuga lausungi alguses – seejuures peaks kriipsu ja esimese tähe vahele jääma tühik. Ühel real ei tohiks esitada mitme rääkija teksti, isegi kui see tähistatakse väikese kriipsuga (Cintas & Remael, 2007, lk 111–112).

2.2.4.3 Punkt

Lauseteks segmentimine on tähtis, kuna mitmeid subtiitreid läbivaid lauseid on raske jälgida. Nagu ka peatükis 1.4.1 *Osadeks jaotamine* kirjeldatud, peaks üks subtiiter vastama ühele lausele või tuleks lähtuda põhimõttest, et subtiitrid on tükeldatud väiksemateks iseseisvat mõtet kandvateks ühikuteks (Cintas & Remael, 2007, lk 172).

Subtiitrites tuleks vältida kolme punkti kasutamist näitamaks, et lausung jätkub pärast lühikest (mõtte-)pausi. Kui subtiitri rida ei lõpe punktiga, siis on vaatajale selge, et selle lausungi mõte läheb edasi järgmises subtiitris, mistõttu ei ole kolme punkti kasutamine mõistlik (Cintas & Remael, 2007, lk 113).

3. Mitmekeelsus audiovisuaalmeedias

Tänapäeval on mitmekeelsed filmid laialt levinud. Põhjuseks võib olla eri maade tihe koostöö või filmitegijate püüdlus edasi anda kaasaegset multikultuurset reaalsust (Cintas & Remael, 2007, lk 58). Tänapäeval on reisimine, migratsioon, välismaal õppimine, töö või isiklikud suhted rahvusvahelises keskkonnas või ka multikultuursed või mitmekeelsed pered tavaline nähtus. Nõustun Susam-Sarajevaga (2011), et mitmekeelsus audiovisuaalmeedias muudab suhtlemise ja vahendamisega seotud teemad ka keeleteadusest kaugetele inimestele märgatavamaks. Filmis nähtu peegeldab sündmusi igapäevaelust, kus vaataja on vajanud tõlkija või tõlgi abi. Samuti võib seeläbi avarduda vaataja arusaam tõlkest, s.t et see ei ole kõigest sõnade ühest keelest teise ümbertõstmine.

Kuigi dubleerimist võib üldiselt pidada keerukamaks protsessiks kui subtitreerimist, siis vähemalt mitmekeelsuse puhul pakub esimene lihtsamaid võimalusi. Nimelt leiab dubleeritud filmides tihtipeale kasutust nn *Sync-Sub-Mix*, kus mitmekeelsed kohad subtitreeritakse kas täielikult või osaliselt. Näiteks dubleeriti Saksamaal filmis „Inglourious Basterds“ Ameerika ja Briti inglise keeled ning subtitreeriti prantsuse ja itaaliakeelsed dialoogid (Albrecht, 2010).

Subtiitrite tegemisel peab tõlkija olema tähelepanelik, et märgata, mis peaks saama tõlgitud ja mis mitte. Üldiselt kehtib, et sõnumid, mis antakse edasi teises või kolmandas keeles ning mis on pigem tegevuspaiga osaks, mitte ei anna olulist infot loost, mõistab vaatajakond enamasti konteksti põhjal ise ning neid ei ole tarvis subtitreerida. Kui filmis esinevad kõik keeled regulaarselt, tuleks need kõik ka tõlkida (Cintas & Remael, 2007, lk 58–59).

Selge on see, et mitmekeelsete filmide puhul sõltub nii originaalkeeles kui ka subtitreeritud versioonis võõrkeelsete sõnumite subtiitertõlke olemasolu meediumi sihtgrupist (Cintas & Remael, 2007, lk 60). Näiteks ei pruugi eestikeelse filmi üksikud venekeelsed sõnumid olla subtitreeritud, kuna on tõenäoline, et eestlastest vaatajad neid mõistavad. Samas oleksid samas filmis kindlasti subtitreeritud näiteks jaapanikeelsed dialoogid, kui need on filmi mõistmise seisukohalt olulised.

Bartoll (2006, lk 1–2) on Cintasist detailsem ning toob ka mulle äärmiselt mõistetava põhimõttena välja, et subtiitrites tuleks tõlkida kõik see, mis on originaalmeediumi tarbija jaoks tõlgitud või ilma tõlketa arusaadav. Illustreerivalt kirjeldab ta filme, mille tegelased räägivad läbisegi katalaani ja hispaania keeles. Kuna kõik katalaanid saavad suurepäraselt mõlemast keelest aru, siis ei ole tõlke lisamine vajalik. Samas tuleks järgmistesse keeltesse tõlkimisel anda edasi mõlemas keeles öeldu, sest algupärane sihtgrupp mõistis mõlemat. Iselaadi küsimus subtitreerija jaoks on, kas markeerida võõrkeelse teksti tõlge vaataja jaoks, kes ei pruugi akustiliselt märgata, et meediumis kajastuv sihtkeel vahetus.

Kuigi üldiselt on levinud arvamus, et nii saksa kui eesti vaatajad saavad ingliskeelsetest väljenditest hästi aru, siis vähemalt sakslaste osas ei pruugigi see päris paika pidada. Thomas Tuma (2003) toob oma artiklis „Die Sense stimuliert“ välja 2003. aastal läbiviidud uuringu tulemused, kus osales 1104 saksa keelt emakeelena rääkijat vanuses 14 kuni 49 aastat. Küsitletutel paluti selgitada Saksamaa meedias kasutatavate ingliskeelsete reklaamlausete tähendust. Jahmataval kombel näitas uuring, et enamik inimesi ei saanud nendest sloganitest õigesti aru. Näiteks mõistis suurem osa küsitletutest parfümeeriapoe Douglas reklaamlauset „Come in and find out“ kui „Tule sisse ja leia tee välja“. Siemensi „Be inspired“ tõlkis enamus küsitletutest kui „Inspireeritud mesilane“.

Bartoll (2006, lk 5) uurib erinevate filmide subtiitreid, kus esinevad kaks või mitu keelt kõrvuti. Kokkuvõtlikult toob ta välja, et teiste keelte esinemine filmides on subtiitrites kas tähistatud või mitte. Kui teis(t)e keel(t)e esinemine on tähistatud, siis on selleks kolm viisi: teine keel jäetakse tõlkimata, teine keel transkribeeritakse või teine keel tõlgitakse. Lähteteksti teis(t)e keel(t)e olemasolu väljendamiseks soovitab Bartoll kasutada kald- või värvilist kirja. Kui võõrkeele tähistamiseks jäetakse sõnum subtiitrites tõlkimata ja transkribeerimata, siis võib kasutada sulgudes edasi antud informatsiooni selle kohta, mis keelega on tegu. Sel viisil on vaatajale arusaadav, et subtiitrite puudumine ei ole tingitud tehnilistest probleemidest või tõlkija hooletusest. Kuna käesoleva töö empiirilise osa uurimisobjektiks on samuti film, milles esineb mitu keelt, siis tulen nende subtiitrites tähistamise juurde tagasi peatükis 6.3. *Mitmekeelsus*.

EMPIIRILINE OSA

Käesoleva magistritöö empiiriline osa kätkeb endas saksa mängufilmi „Im Juli“ eestikeelse subtiitertõlke valmistamisega seotud protsessi ja raskuste kirjeldust, läbivat võrdlust ja analüüsi ingliskeelsete subtiitritega ning tõlketulemi analüüsi ja hindamist.

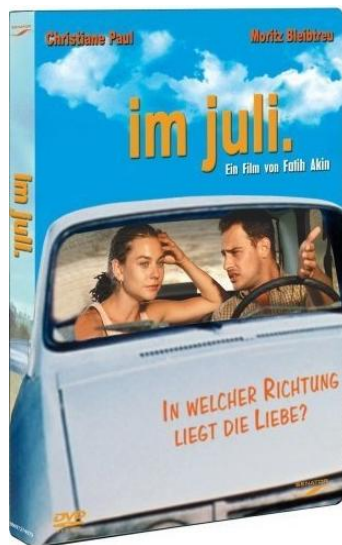
Empiirilise osa esimeses, magistritöö neljandas peatükis tutvustan lugejale lähemalt tõlkimise aluseks olnud filmi, et luua ettekujutus selle keelekasutusest ning võimalikest tõlkeripäradest. Viies peatükk keskendub subtitreerimisprotsessile ning seejuures räägin nii tehnilistest kui keelelistest aspektidest. Nimetasin peatüki teadlikult *Subtitreerimisprotsessiks*, mitte *Tõlkeprotsessiks* nagu alapeatükk 2.2, sest kui teoreetilises osas keskendusin nimetatud alajaotuses tõlke keeleliste tahkudele, siis viies peatükk loob suhteliselt detailse ettekujutuse antud töö raames tehtud subtiitertõlke tehnilistest aspektidest.

Magistritöö kuues peatükk analüüsib kooskõlas teoreetilises osas tutvustatud seisukohtadega suuremaid esilekerkinud tõlkeprobleeme ning -valikuid. Seejuures keskendun kõnekeelsusele, eriti madalkeelsusele, ning mitmete keelte esinemisele filmis. Kõnekeelsusel peatudes lähtun hüpoteesist, et eestlased eelistavad pigem standardkeelseid subtiitreid. Mitmekeelsuse all eeldan, et hästi õnnestunud subtiitrid ei edasta vaatajatele rohkem informatsiooni kui lähtedialoog originaalpublikule. Kogu kuuenda peatüki vältel toon paralleele ning võrdlusi ka minu käsutuses olnud ingliskeelsest subtiitertõlkest.

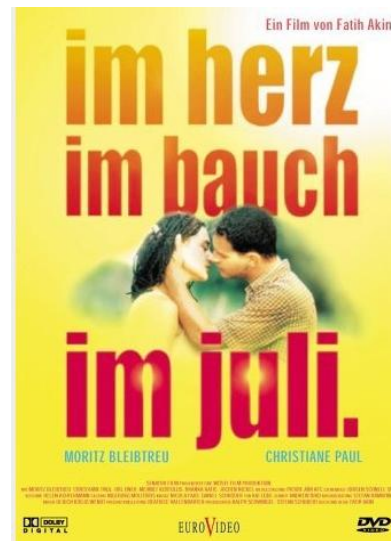
Empiirilise osa viimases peatükis võtan kokku töö raames läbiviidud kvantitatiivse uuringu tulemused ning analüüsin neid enda seatud hüpoteeside kontekstis. Uuringu käigus palusin 18 testvaatajal hinnata antud magistritöö aluseks oleva eestikeelse subtiitertõlke kvaliteeti.

4. Filmi tutvustus

Käesoleva magistritöö uurimisobjektiks olevale filmile viidates kasutan alati selle originaalpealkirja „Im Juli“. Filmi ametlik esilinastus Saksamaal oli 24. augustil aastal 2000. Žanrilt liigitatakse seda seiklusliku romantilise komöödia alla. Filmi kestus on 96 minutit ning selle režissöör ja ühtlasi ka stsenaarist on Türgi päritolu Saksa näitleja, režissöör ja produtsent Fatih Akin. Peaosades astuvad üles Moritz Bleibtreu, Christiane Paul, Mehmet Kurtuluş ja İdil Üner, seejuures kõrvalosas Rumeenia piirivalvurina ka Fatih Akin ise (stseen filmist kujutatud magistritöö tiitellehel). Filmimiskohtade kaudu jõuab vaataja Hamburgi Saksamaal, Budapesti Ungaris ja Istanbuli Türgis. Filmi tegevustik leiab aset mitmeski teises kohas, tihti ka looduses. Põneva faktina võib välja tuua, et reisi läbi Rumeenia näidatakse filmis üksnes fotodena, sest Rumeenia valitsus ei andnud filmimiseks vajalikku luba (Internet Movie Database, 2012).

Joonis 2. DVD esikaas.

Joonis 3. Kinoplaat.

Filmi tegevustik keerleb kahe peategelase – Danieli ja Juuli – ümber (vt *Joonis 2* ja *Joonis 3*). Esimene on natuke kohmetu tagasihoidlik noor õpetaja, teine energiline ja seiklushimuline vanakraamimüüja Hamburgi turul. Üllataval kombel armub Juuli Danieli ning müüb talle salapärase sõrmuse, mis peaks noormehe viima tema elu armastuse ehk Juuli juurde.

Daniel ei aima aga neiu plaanidest midagi ning armub veel samal õhtul türklannasse nimega Melek. Pikalt aru pidamata alustab mees teekonda Hamburgist Istanbuli, et tõmmut verd kaunitari seal uuesti kohata. Saatuse tahtel ristub tema tee aga ikka ja jälle Juuliga. Filmis leidub põnevaid seiklusi, üllatavaid kohtumisi, romantikat ning ootamatuid lahendusi.

„Im Juli“ eest sai peaosatäitja Moritz Bleibtreu 2001. aastal parima meesnäitleja auhinna (Deutscher Filmpreis). Lisaks määrati Fatih Akinile Tromsø rahvusvahelisel filmifestivalil (Tromsø International Film Festival) publiku auhind parima käsikirja eest.

Nagu mitmed teised Fatih Akini filmid on „Im Juli“ läbivalt mitmekultuuriline ja -keelne. Erilise tähelepanu all on muidugi noore režissööri enda päritoluriik Türgi. Akin ise on öelnud, et tema filmides ei ole keskpunktis mitte saksa-türgi kultuurid ja rahvused, vaid inimsuhted ja tunded. Näiteks intervjuus Spiegel Online'ile selgitas Akin: „Das Deutsch-Türkische war bei meinen Filmen immer ein Rahmen, in dem letztlich das Gemälde drin ist (Borcholte, 2009).“

5. Subtitreerimisprotsess

5.1. Tehniline protsess

Nagu ka juba eelnevalt mainitud, keskendub käesolev magistritöö subtitreerimise keeleliste aspektidele, s.t pigem tõlkimisega seotud teemadele ning vähem subtiitrite tehnilisele teostusele. Samas ei saa seda valdkonda täielikult välja jätta, kuna ta on tihedalt seotud subtiitrite kvaliteediga.

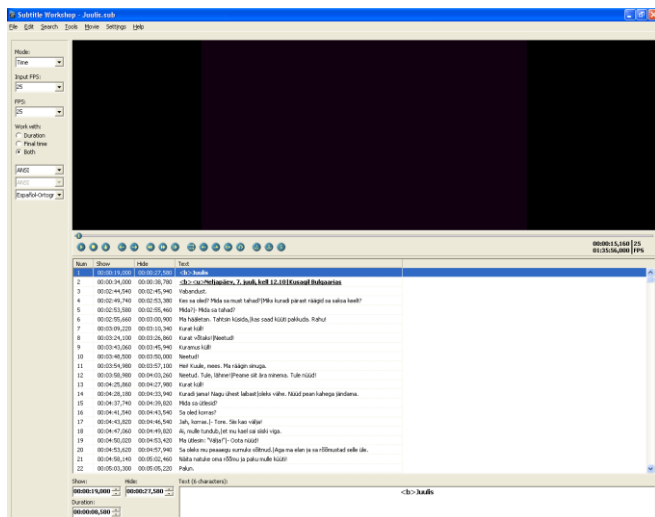
Kirjaliku tõlke (s.t mitte meedia- ega filminduse) üliõpilasena, ei olnud mul enne käesoleva magistritööga alustamist mitte mingisuguseid eelteadmisi subtiitrite loomiseks vajalikest programmidest ega tehnikatest. Samas ei soovinud ma protsessi sellele poolele ka liigselt keskenduda, kuna tahtsin – filoloogile kohaselt – suunata oma tähelepanu keelele. Otsustasin kasutada sama filmi tarvis loodud Internetist leitud saksakeelsete subtiitrite ajakoodi, kus saan asendada saksakeelsed read eestikeelsetega, seejuures ajastusele tähelepanu pööramata.

Subtitreerimiseks tarvilikud lähtematerjalid (saksakeelse filmidialoogi ja ingliskeelsed subtiitrid) sain ettevõtte Bavaria Film International osakonna Bavaria Media GmbH festivali ühelt koordinaatorilt Claudia Rudolphilt e-maili teel esitatud palve peale. Filmidialoog jõudis minuni Wordi failina ning ametlikud ingliskeelsed subtiitrid viieosalise Wordi ning kompaktse PDF-failina. Viimased on toodetud Saksa ettevõtte Film und Video Untertitelung GmbH poolt.

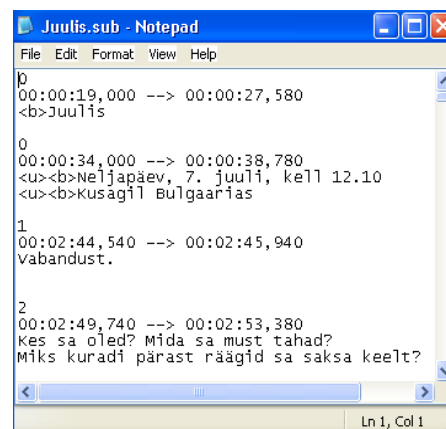
Nagu eelnevalt mainisin, tarvitasin eestikeelsete subtiitrite kirjutamiseks juba olemasolevat saksakeelsete subtiitrite faili (vorming *.srt*). Kuna kasutasin seda faili juba paar aastat tagasi (saksa keele kursusel õpilastele abiks filmi vaatamisel), siis kahjuks ei oska ma enam selle algset allikat tuvastada. Faili loomiseks kopeerisin Internetist allalaetud inglis- ja saksakeelsetest subtiitritest erinevaid osi, kuna saksakeelsete subtiitrite ajastus ei läinud filmiga kokku ning seetõttu pidin teksti kopeerima ingliskeelsete subtiitrite ajakoodi.

Enne tõlkimise juurde asumist uurisin subtitreerimisprogramme ning nende relevantsust minu jaoks. Laadisin alla Internetis vabavarana kättesaadava ning näiteks ka Jüngsti (2010,

lk 12–13) soovitatud programmi Subtitle Workshop (lisatud näitlikustav ekraanivaade programmist, vt *Joonis 4*) ning harjutasin sellega natuke kätt. Kuna soovisin subtitreerimisprotsessi kestel nii eesti-, saksa- kui ka ingliskeelset teksti omavahel pidevalt võrrelda, siis ei osutunud spetsiaalse programmi kasutamine minu jaoks mõistlikuks (kuna võimaldas ainult ühe keele kuvamist samaaegselt) ning seetõttu alustasin tõlkimisega hoopis Microsoft Office Exceli programmis.

Joonis 4. Ekraanivaade: Subtitle Workshop avatud subtiitrifailiga.

Joonis 5. Ekraanivaade: näide subtiitrikoodist Notepadis.

Esmalt kopeerisin tühja Exceli dokumenti saksakeelsed subtiitrid koos ajakoodiga. Seejärel tähistasin koodi erineva värviga. Filtrit kasutades eraldasin ajakoodi tekstist ning tõstsin saksakeelse teksti teise veeru, et kirjutada ajakoodi sisse eestikeelsed subtiitrid. Kolmandasse veergu kopeerisin viiest Wordi failist ingliskeelsed subtiitrid. Tõlkeprotsessi kestel ja järgselt jälgisin, et dialoogide read eri keeltes oleksid omavahel loogiliselt seotud ridadel. Hiljem võtsin enda jaoks kasutusele ka värvilised kirjad ning markeeringud, et eraldada eri keelte subtiitrid või filmile salvestatud saksakeelseid subtiitreid. Illustreerimaks töökulgu lisan lõpliku Excelis loodud tõlkefaili ekraanivaate (vt *Tabel 2*).

Tabel 2. Tõlkefail Exceli formaadis.

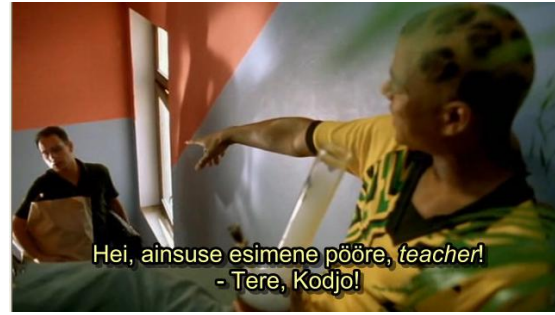
Kõneleja	ET	DE	DE sub	EN
	0			
	00:00:19,000 --> 00:00:27,580			
	Juulis	im juli.		in july
	0			
	00:00:34,000 --> 00:00:38,780			
	<i>Neljapäev, 7. juuli, kell 12.10</i> <i>Kusagil Bulgaarias</i>		Donnerstag, 7. Juli - 12:10 Uhr Irgendwo in Bulgarien	
	1			
	00:02:44,540 --> 00:02:45,940			
Daniel	Vabandust.	10 Entschuldige. Hey!		Excuse me.
	2			
	00:02:49,740 --> 00:02:53,380			
Isa	Kes sa oled? Mida sa must tahad?	32 Wer bist du? Was willst Du von mir?		Who are you? What d'you want?
Isa	Miks kuradi pärast räägid sa saksa keelt?	41 Und warum zum Teufel sprichst Du deutsch?		Why the hell do you speak German?
	3			
	00:02:53,580 --> 00:02:55,460			
Daniel	Mida?	5 Was?		What?
Isa	- Mida sa tahad?	16 - Was Du von mir willst, Mann?!		- What d'you want?
	4			
	00:02:55,660 --> 00:03:00,900			
Daniel	Ma hääletan. Tähtsin ktsida,	Ich bin Tramper, das heißt einfach nur, ich trampe, 28 und ich wollte Dich nur fragen, ob Du mich 'n Stück mitnehmen kannst. Das ist alles,		I'm a hitchhiker, and I just wanted to ask you
Daniel	kas saad küüti pakkuda. Rahu!	29 o.k.? Ganz ruhig.		for a lift. That's all. Calm down.

Selleks, et saada subtiitrid Excelist filmile, kopeerisin saksakeelsete subtiitrite tulba terve-nisti Notepadi ning salvestasin faili *.sub* formaadis (vt *Joonis 5*). Järgmisena ühendasin subtiitrite *.sub* ja filmi *.avi* formaadis failid omavahel (kasutades Internetist allalaetud vabavara VirtualDub) ühtseks *.avi* failiks, et vältida olukorda, kus subtiitrid olenevalt filmi vaatamiseks mõeldud programmist või meediumist erinevate kirjatüübi, -suuruse ja/või -värviga testvaatajateni jõuaks.

Kirjatüübiks valisin šeriifideta kirja Arial, suuruseks 24 (vt *1.4.4 Kiri*) (vt ka *Joonis 6* ja *Joonis 7*). Ühele reale paigutasin maksimaalselt 44 tähemärki (selliseid ridu ainult kaks; enamasti maksimumiks 43 tähemärki ühel real; keskmiselt 20 tähemärki; kõige vähem viis tähemärki) ning mitte kunagi ei kuvanud rohkem kui kaks rida subtiitreid korraga. Maksimumpikkuses kahel real asetsevad subtiitrid võtsid enda alla ca 13% ekraani pindalast. Üritasin kinni pidada ka töö teoreetilises osas (vt *1.4.2 Ajastus*) kirjeldatud ajapiirangutest, kuid alati ei olnud see dialoogi kiiruse tõttu võimalik.

Joonis 6. Näide tavapäraest subtiitritest.

Joonis 7. Näide tsitaatsõnaga (kursiivis) subtiitritest.

Tehniliselt osutus keeruliseks filmil juba olemasolevate subtiitritega arvestamine, sest nende kustutamine ei olnud võimalik (vähemalt minu teadmiste ja oskuste juures). Seetõttu pidin eestikeelsete subtiitrite jaoks valima värvi, suuruse ning efektid (varju tumedus, kontuuri paksus), mis aitaksid võimalikult palju saksakeelseid subtiitriteid katta, kuid samas ei jääks häirima muul ajal (s.t ma ei saanud valida erinevat kirjasuurust või muid näitajaid ainult teatud subtiitritele, vaid pidin need määrama kogu failile terviklikult).

Filmi oli tootjate poolt sisestatud 14 vahetiitrit (info koha ja aja kohta) ning võõrkeelsete tekstide subtiitrid järgmiste stseenide kaupa:

- 1) tagaajamine Budapesti turul ja linnatänavatel; tõlge ungari ning serbia keelest; 21 subtiitririda;
- 2) auto varastamine Rumeenias; tõlge rumeenia keelest; 5 subtiitririda;
- 3) Türgi piiripunkti dialoogid; tõlge türgi keelest; 33 subtiitririda;
- 4) türgikeelsed teated valjuhääldist Özgüzlü peatuskohas: tõlge türgi keelest; 5 subtiitririda.

Iseäranis suured väljakutsed olid sellised kohad filmis, kus samaaegselt kuvati ekraanile saksakeelne vahetiiter ning heliribal kostis tegelaste jutt, mis oli tarvis subtitreerida. Seisin silmitsi probleemiga, kus pidin kuvama kaks tõlget ühel ajal. Et mul ei õnnestunud võtta kasutusele ka muid tiitriteid (nt ülatiitriteid), olin sunnitud piirduma kahe rea tiitritega ekraani allosas. Teksti vormingu tööriistadest olid minu vabas käsutuses kald-, rasvane ning allajoonitud kiri. Saksakeelsete vahetiitritega samaaegselt esitasin nende tõlke rasvases allajoonitud kirjas. Kõik teised saksakeelsed tiitrid kuvasin kaldkirjas (tõlked võõrkeeltest). Alati, kui eestikeelne subtiiter sattus ekraanile samaaegselt saksakeelse tiitriga, kasutasin

parema loetavuse huvides rasvast kirja. Lisaks üritasin jälgida, et eestikeelne tekst saaks pikem või enam-vähem sama pikk kui saksakeelne, et seda ära katta (subtiitertõlke jaoks ebatavalisel kombel pidin nendes kohtades redutseerimise asemel teksti juurde tootma).

Kuna originaalfailis olevad subtiitrid on valget värvi ning tumeda piirjoonega, pidin oma subtiitrite värvi natuke muutma, et neid oleks lihtsam eristada. Kasutasin tuhmi helekollast tooni ning muutsin nii varju kui kontuuri tavapärasest ühe ühiku võrra tumedamaks. Illustreerimaks samaaegselt kuvatavate subtiitrite eripära lisan järgnevalt kaks ekraanivaadet sellistest kohtadest filmis (vt *Joonis 8* ja *Joonis 9*). Neist viimane on eriti kõnekas, kuna seal paistab ka eesti- ja saksakeelsete subtiitrite erinev joondus: saksakeelsed vasakul ning eestikeelsed keskel. Säärane esitusviis ei ole küll ilus, kuid tänu erinevale värvile ja tugevusele mõistab vaataja kerge vaevaga, kummale tekstile ta peaks oma tähelepanu suunama.

Joonis 8. Subtiitrite samaaegsus. Näide võõrkeelse teksti tõlkest (rasvane kaldkiri).

Joonis 9. Subtiitrite samaaegsus. Näide vahetiitri (rasvane allajoonitud kiri) ja paralleelse kuuldava filmialloogi tõlkest (rasvane kiri).

Juhuslikult valisin eelnevalt ainsa vahetiitri tõlke, milles olen vähendanud algset informatsiooni (vt *Joonis 9*). Nimelt jätsin subtiitritest välja kuupäeva (7. juuli), sest filmialloogi samaaegsuse tõttu jäi mulle vahetiitrite jaoks kahe rea asemel ainult üks ning kuna eelmises vahetiitris juba mainiti *neljapäeva* kõrval kuupäeva 7. juuli, siis otsustasin, et see info on antud real vaataja jaoks kõige ebaolulisem.

5.2. Keeleline protsess

„Im Juli“ ei ole keeleliselt keerukas film. Nagu igas tekstis leidub ka siin oma krutskeid, kuid kaelamurdvaid ülesandeid ette ei tulnud. Nagu ka töö pealkiri reedab ning juba eelnevalt kirjeldatud, keskendusin tõlkimisel eeskätt mitme- ja kõnekeelsusega seotud probleemidele. Mitmekeelsuse puhul võib öelda, et tõlkimisest keerulisemaks osutus selle tehniline esitus ekraanil. Samas leidis ka teisi probleeme, millest räägin lähemalt peatükis 6.3. *Mitmekeelsus*.

Filmidialoog oli enamasti ilusas standardses saksa keeles, kuid suulisele keelele omaselt esines ka rohkearvuliselt kõnekeelseid sõnu või väljendeid. Üks keerulisemaid tõlkeülesandeid subtitreerimisel oli kompromissi leidmine suulise ja kirjaliku teksti vahel, eriti emotsionaalselt laetud keele osas. Peatükis 6.4. *Kõnekeel* kirjeldan täpsemalt tekkinud tõlkeprobleeme ning oma lahenduskäike.

Enne tõlke analüüsi juurde asumist olgu mainitud, et tõlkeprotsessis kasutati võrdväärset kirjalikku ja akustilist filmidialoogi, veendumaks, kas need on omavahel kooskõlas, ning saamaks aimu lausungite kontekstist ja võimalikust emotsionaalsest värvingust. Pean nentima, et kirjalik filmidialoog oli uskumatult täpne ning erines akustilisest materjalist ainult mõnes üksikus kohas (nt Meleki sõna kirjalikus dialoogis vastusena Danieli küsimusele, kas ta soovib õlut, *gerne* versus suulise dialoogi *ojaa* või filmidialoogi kirjutatud *bitte*, kui Juuli ei öelnud midagi, kui Daniel teda tänas).

6. Tõlke analüüs

6.1. Pealkirjade ja nimede tõlkimine

Filmi on tõlgitud paljudesse keeltesse, kuid eestikeelne tõlge tänaseni puudus. Üllataval kombel on „Im Juli“ Eestis siiski juba avalikult filmipublikuni jõudnud ning seda juba oma ilmumisaastal PÖFFi raames. Minu järelpärimisele, kuidas see ilma eestikeelsete subtiitritega võimalik oli, vastati PÖFFist, et filmi esitleti ingliskeelse tõlkega. IMDb andmetel on film tõlgitud veel järgmistesse keeltesse, kuid kahjuks puuduvad andmed selle kohta, millist audiovisuaaltõlke liiki nendes riikides kasutati:

Tabel 3. Filmi „Im Juli” pealkirjad teistes keeltes.

Keel	Riik	Filmi pealkiri
Prantsuse keel	Kanada, Prantsusmaa	Julie en juillet
Portugali keel	Portugal	Em Julho
Hispaania keel	Kolumbia	En julio
Soome keel	Soome	Heinäkuussa
Kreeka keel	Kreeka	I ioulia ton Avgousto,
	(pealkirjad festivalidel)	Ton Ioulio
Itaalia keel	Itaalia	Im Juli
Inglise keel	Rahvusvaheline pealkiri	In July
Ungari keel	Ungari	Júliusban
Türgi keel	Türgi	Temmuz'da
Poola keel	Poola	W lipcu

Neid pealkirju vaadates võib täheldada (vt *Tabel 3*), et enamasti on toimitud samamoodi nagu mina – filmi originaalpealkiri on tõstetud sõna-sõnalt sihtkeelde. Siiski leidub ka erandeid. Näiteks on pealkiri jäetud täielikult tõlkimata itaallaste jaoks. Itaalia keeles oleks juuli *luglio* (LEO. Ein Online-Service der LEO GmbH, 2012). Ilmselt otsustati see tõlkimata jätta, kuna filmi pealkirja ja peategelase nime vahel ei oleks siis enam seost. Samas on pealkiri tõlgitud sihtkeelde näiteks soome, türgi ja poola keele puhul, kus tõlge erineb samuti oluliselt originaali kirja-pildist (ning seega naispeategelase nimest; kahjuks puudub mul ligipääs nendekeelsetele subtiitritele, et kontrollida, kas ja kuidas on tõlgitud tema nimi). Kõige huvitavam lahendus on minu hinnangul prantsuskeelne tõlge, kus pealkirja on lisatud naisenimi Julie, et rõhutada tema ja sündmustiku kuu omavahelist seost.

Otsustasin tõlkida filmi pealkirja sõna-sõnalt eesti keelde, sest mul oli võimalik säilitada seeläbi pealkirja mitmetähenduslikkus, kuna ka Eestis on naisenimi Juuli teada. Pealkirja tõlkimisel mul kõhklusi ei olnud, sest ainsad alternatiivid oleksid olnud „Heinakuus“, „Juli juulis“ või originaalpealkirja säilitamine.

Pealkirjast oluliselt rohkem kahtlesin naispeategelase nime tõlkimisel ning toortõlkes jätsingi nime tõlkimata kujul, sest pidasin eestipärase *Juuli* kasutamist liigselt kodustavaks tõlkeks, millega kaasneks täiesti uue varjundi toomine sihtteksti. Mu kõhklusi suurendas ka „Tõlkimise aabits“, kus toonitati, et nimi identifitseerib tegelast ning selle tõlkimist sihtkeelde soovitati erinevate näidete eeskujul pigem vältida (va puhtas allegoorias, muinasjutudes ja lastekirjanduses) (Lange, 2008, lk 52–55).

Juuli ei ole Eestis eriti levinud nimi (hetkeseisuga elab Eestis 50 Juuli-nimelist inimest) (eesti.ee, 2012) ning kuigi mul ei õnnestunud selle kohta täpset statistikat leida, olen arvamisel, et seda nime kannavad tänapäeval pigem vanemad või keskealised naised. Vastukaaluks oli nimepaar Juli/Julie (kahjuks mõlema kohta eraldi statistika puudub) Saksamaal dekaadis 2000–2009 sageduselt 84. kohal vastsündinud tüdrukute nimedes (dekaadis enne seda 162. kohal) (Bielefeld, 2012), mis teeb sellest suhteliselt levinud nime(paari) arvestades riigi rahvaarvu (ca 82 mln inimest, neist ca 42 mln naised (Statistisches Bundesamt, 2011)).

Pärast pikemat kaalumist otsustasin nime siiski tõlkida, kuna tõlkimata jätmise kaudu oleks sihttekstis kaduma läinud seos filmi pealkirja ja naispeategelase nime vahel ning uue varjundina tõlkesse tekkinud nime võõrapärasus (Juli eesnimena Eestis vaid 20 korda) (eesti.ee, 2012), mida filmi algse sihtgrupi jaoks seal ei olnud.

Juuli nimega seoses leidub filmis üks dialoog, mis valmistas tõlkimisel raskusi, sest ei olnud selge, mida täpselt mõeldakse. Juuli ja veokijuht Leo rääkisid tähtkujudest ning selgitasid välja, et kuigi Leo tähendab lõvi, ei ole tema tähtkujuks Lõvi; küll aga on see Juuli tähtkuju. Seepeale ütleb Leo: „Juli-Löwe?“ ja Juuli vastab jaatavalt ning naeratab. Inglise keelde on küsimus tõlgitud *A July Leo?*, millega on toodud subtiitritesse uus varjund, sest Leo on ka vestluses osaleva mehe nimi. Samas on arusaadav, et *A July Lion?* ei oleks tõlkena sobinud. Vastus *Juli-Löwe* võib viidata sellele, et mõeldakse juulikuus sündinud Lõvi/lõvi

või Juuli-nimelist Lõvi/lõvi. Erinevalt suulisest kõnest, reedab eestikeelsetes subtiitrites ka suur- ja väike algustäht juba sõna täpse tähenduse. Et siiski säilitada sõnademäng ning mitmetähenduslikkus loobusin võimalikest tõlkevastetest *Juulilõvi?* ja *Juuli-Lõvi?* ning kasutasin *Juuli Lõvi?*. Eesti keeles võib esimest sõna mõista nii nimetavas kui ka omastavas käändes, nagu minu hinnangul antud juhul saksa keeles kasutatud sidekriipsu.

Antud filmis on ka teistel nimedel oluline roll kanda. Näiteks järgmiste oluliste naistegelaste nimed Melek ning Luna on mõlemad tähenduslikud. *Melek* tähendab türgi keeles *inglit* (seda mainitakse filmis) ning *Luna* teatavasti ladina keeles *kuud*. Kummagi nime puhul ma kodustavat tõlget ei kaalunud, sest minu hinnangul on nad nii saksa kui eesti vaatajale samaväärselt tuntud või tundmatud.

Eesti keele tõttu tekkis filmi uus nüanss teise meespeategelase Isa nime näol. Teadupärast ei tähenda sõna *Isa* saksa keeles midagi ning äärmisel juhul võib see nimi originaalfilmi vaatajas mingeid tundeid põhjustada, sest on Saksamaal levinud ka naisenimena. Isale mõne teise türgi mehenime andmine ei tundunud mulle aga samuti mõistlik, sest oleks vaatajas ilmselt liigselt küsimusi tekitanud ning liiga meelevaldse tõlkijapoolse muudatusena tundunud. Tänapäeval on inimesed harjunud võõrapäraseid nimesid kuulma ning seetõttu arvan, et Isa nimi ei too ka eesti vaatajates esile erilist segadust.

6.2. Laulud ja tsitaadid

Filmis esines suhteliselt tagasihoidlikul määral erinevaid laule, pigem piirduti akustiliste vahe- või taustalugudega. Samuti ei tulnud ette selliseid tsitaate (või ei õnnestunud minul neid tuvastada), mis ei oleks filmi endaga seotud olnud.

Peale Meleki ballaadi Hamburgi rannas ning laulu „Blue Moon“ esimese salmi ei toodud filmidialoogis ühegi laulu sõnu välja ei tõlgitud ega originaalkujul. „Blue Mooni“-i sõnad olid esitatud ainult selles ulatuses, nagu Daniel ja Juuli seda kaasa laulsid. Kuna tegu on eestlaste jaoks tuntud lauluga, siis otsustasin subtiitritest loobuda, sest nende kaasalugemine ei oleks vaatajale minu hinnangul midagi juurde andnud. Kindlasti ei kaalunud ma laulu

tõlkimist (või olemasolevate eestikeelsete sõnade kasutamist), kuna jäin ingliskeelsete tekstide puhul alati originaali edasiandmise juurde (sellest kirjutan lähemalt alapeatükis 6.3. *Mitmekeelsus*).

Meleki ballaad esines filmidialoogis nii originaalis (türgi keeles) kui ka saksakeelse tõlkena. Huvitaval kombel ei olnud tõlget aga kasutatud filmis, s.t subtiitreid laulu ajal ei kuvatud, vaid ainult filmidialoogi lisas, mis teatavasti vaatajateni ei jõua. Võib-olla jätsid filmi tegijad seeläbi teiste maade tõlkijatele või subtitreerijatele vabaduse lisada ballaadile tõlge (mida ingliskeelsetes subtiitrites ka tehti). Oma tõlkes otsustasin siiski ballaadi sõnumi edastamisest loobuda, kuna lähtusin ka siin originaalvaatajast, s.t kuna filmi algne sihtpublik jäi ilma tõlketa, siis jätsin tõlkest ilma ka eesti vaataja.

Dialooge tõlkides kahtlustasin mitmes kohas, et tegu võib olla mulle tundmatute tsitaatidega mõnest teisest filmist või raamatust. Sellised lausungid olid näiteks „Der Himmel ist überall blau!“ (Juuli) ja „Die schönsten Sachen im Leben sind umsonst.“ (kutt, kes Hamburgi rannas õlled kinkis). Erinevates otsingumootorites ning keeltes uurides ei leidnud ma aga oma kahtlustele kinnitust. Filmidialoogis leidsin mitmeid korduvaid elemente (nt „in den Scheiß-Süden“, „No passport, no Romania/Bulgaria“) erinevate tegelaste suude läbi. Pikema tsitaadina tooksin välja nn jutluse mägedest ehk Juuli loodud lüürilise armastusavalduse, mis algselt oli mõeldud Danielile Meleki poole pöördumiseks, kuid leidis kasutust hoopis osana Ungari-Rumeenia piiriületusseiklusest ning hiljem Danieli armastusavaldusena Juulile.

Saksa keeles nimetab Juuli oma üllitist *Bergpredigt* 'iks, mille otsene vaste eesti keeles on *mäejutlus* (piiblist). Kuna tekstis ja sisus puudus aga igasugune seos Jeesuse mäejutlusega, siis tõlkisin selle *jutluseks mägedest*, sest sel viisil säilis tugevam seos luuletuse sisuga („liigutasin mägesid“ mitte „liigutasin mäge“). Mõnedes internetifoorumites viidati sellele, et nimetatud teksti näol on tegemist Saksamaa noortebändi NTS loo „Pardon Prinzessin“

sõnade jäljendamise¹, kuid tegelikkuses valmis film „Im Juli“ kaks aastat enne mainitud laulu (allmusic, 2002) ega saanud seetõttu viimast tsiteerida (pigem vastupidi).

Luuletuse tõlkimisel lähtusin originaalilähedusest, sõnade kõlast ning ridade pikkusest. Hiljem tsiteerides sama teksti, jälgisin muidugi, et need oleksid identsed. Filmi keskpaigas, kui Daniel üritab esimest korda luuletust meenutada, jälgisin samuti, et õigesti tsiteeritud sõnad oleksid identsed. *Tabel 4* kõrvutab nimetatud teksti eesti- ja ingliskeelsed tõlked saksa keelse originaaliga.

Tabel 4. Juuli loodud *jutlus mägedest*.

Saksakeelne tekst	Eestikeelsed subtiitrid	Ingliskeelsed subtiitrid
Meine Herzallerliebste!	Mu kõige kallim.	My darling,
Ich bin tausende von Meilen gegangen, ich hab Flüsse überquert, Berge versetzt, ich hab gelitten und Qualen über mich ergehen lassen.	Rändasin tuhandeid miile, ületasin jõgesid ja liigutasin mägesid. Ma kannatasin valu ja talusin piinu.	I've traveled thousands of miles, crossed rivers and moved mountains. I've suffered and endured agonies.
Ich bin der Versuchung widerstanden, und ich bin der Sonne gefolgt, um Dir gegenüberstehen zu können und um Dir zu sagen, daß ich Dich liebe.	Ma ei andnud järele kiusatustele ning järgnesin päikesele. Et seista siin sinu ees ja sulle öelda, ma armastan sind.	I've resisted temptation, and I've followed the sun, so I could stand before you and tell you I love you.

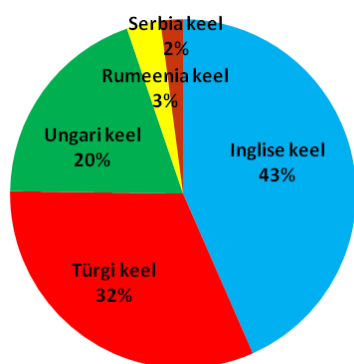
6.3. Mitmekeelsus

Olgugi et „Im Juli“ DVD tagakaanel on keelena märgitud ainult saksa keel, esineb elektroonilise filmiandmebaasi IMDb andmetel selle kõrval veel neli keelt: inglise, türgi, bulgaaria ja serbia keel (Internet Movie Database, 2012). Mul küll puuduvad nii bulgaaria kui serbia keele teadmised, kuid proovisin siiski Google Translate'i abiga neid keeli filmidialogist leida. Bulgaaria keelt ei leidnud ma ühelgi korral, serbia keel esines ainult kahel

¹ NTS „Pardon Prinzessin“ kuues salm (Lyrix.at, 2002):

*Ist mir selber nicht ganz klar, was ich hier will,/ da kommt mir'n Zitat aus 'nem Liebesfilm/
„Meine Herzallerliebste, ich bin 1.000 Meilen gegangen,/ durch Berge, Flüsse und die Wüste./ Ich hab' gelitten, bin der Versuchung widerstanden, der Sonne gefolgt./ Ich bin ab durch die Mitte nur um dich zu sehen.“*

korral väga väikesel määral. Sel viisil sain ka teada, et inglise, türgi ja serbia keele kõrval on filmis kuulda veel ungari ja rumeenia keelt. Lisaks tulid heliribal ette ka mõned väga üksikud sõnad Baieri dialektis (vt 6.4.1 *Kultuurispetsiifilised väljendid*) ning itaalia keeles, mille juurde tulen hiljem kindlasti tagasi. Eespool nimetatud viis sagedasemat võõrkeelt esinesid filmis järgmises ulatuses:

Joonis 10. Võõrkeelte esinemissagedus sõnade arvu alusel.

Tabel 5. Võõrkeelte esinemissagedus dialoogide, subtiitridade, sõnade ja tähenähtude arvu alusel.

Keel	Dialooge	Ridu	Sõnu	Tähenäht
Inglise keel	5	63	289	1481
Türgi keel	5	32	212	1297
Ungari keel	5	34	130	721
Rumeenia keel	2	6	21	112
Serbia keel	2	4	14	59

Ülalt nähtub (vt *Joonis 10* ja *Tabel 5*), et kõige sagedasemad võõrkeeled olid filmis inglise ja türgi keel. Natuke vähem esines ungari keelt ning minimaalselt rumeenia ja serbia keelt. Võõrkeelte tähistamisel subtiitrites lähtusin Bartolli soovitudest (vt peatükk 3. *Mitmekeelsus audiovisuaalmeedias*) ning pidasin eelkõige silmas seda, mis info on arusaadav või arusaadavaks tehtud filmi algele sihtvaatajale. Kui võõrkeelne tekst oli originaalis edasi antud tõlkena subtiitrite näol, siis võtsin eestikeelse subtiitertõlke aluseks saksakeelsed subtiitrid. Kui võõrkeel oli jäetud tõlkimata, talitasin ka ise samamoodi. Ma ei sisestanud vaatajale alltiitritena värviliselt või sulgudes tekstina lisainformatsiooni selle kohta, mis keel hetkel meediumis kõlab, kuna see info puudus ka saksakeelsel publikul.

Minu hinnangul on filmi algne sihtgrupp – saksa vaatajad – ja antud magistr töö raames loodud subtiitrite sihtgrupp – eesti vaatajad – filmis esinevate võõrkeelte suhtes suhteliselt sarnases olukorras, sest inglise keel on mõlemas riigis laialt tuntud ning nii ungari, rumeenia, serbia kui ka türgi keel pigem mitte. Muidugi ei tohi unustada, et Saksamaal elab ligi 2,5 miljonit Türgi päritolu inimest, mis moodustab ca 3% kogu rahvaarvust (Statistisches Bundesamt, 2011). Samas puudub alus arvata, et sakslased seetõttu türgi keelt paremini valdaksid kui eestlased. Kahjuks ei õnnestunud mul leida uuringuid selle kohta, kui laialt

on türgi keel kui võõrkeel Saksamaal levinud. Siiski viidatakse erinevates artiklites sellele, et türgi keele oskusest oleks sakslastel kas või tööturul väga palju kasu (Vitzthum, 2008), kuid kahjuks nad ei saa seda õppida isegi koolides, kus pakutakse tundi türgi keel võõrkeelena, sest see on enamasti siiski suunatud türklastele ning käib teiste emakeeltega õpilastele üle jõu (Jacke, 2006). Sellest saab järeldada, et sakslaste türgi keele oskus on pigem kesine.

Filmi ingliskeelsed dialoogid jäävad saksa vaatajale ilma tõlke ja subtiitriteta. Mina andsin need edasi originaalkeeles ning kaldkirjas. Niimoodi on publikule arusaadav, et lähteteksti ilmub võõrkeel. Samas võib kirjalikult edasi antud dialoog lihtsustada kuuldava teksti mõistmist. Subtiitritest jätsin välja ainult laulu „Blue Moon“ sõnad, sest need ei ole tegevustiku mõistmiseks vajalikud ning see laul on enamusele vaatajaskonnast nagunii tuttav (vt ka 6.2. *Laulud ja tsitaadid*).

Teiste võõrkeelte edasiandmist subtiitrites ma oluliseks ei pidanud, sest olen veendunud, et enamust vaatajaskonnast ei aitaks nende originaalkujul kaasalugemine mõistmisel. Tõenäoliselt ei suudaks keskmine eestlane türgi-, ungari-, serbia- või rumeeniakeelseid tekste piisavalt kiiresti isegi läbi lugeda. Võõrkeelsed tekstid, mis olid originaalis varustatud saksa-keelsete subtiitritega, on ka eestikeelsetes subtiitrites muidugi tõlgitud. Nagu eelnevalt mainitud (vt 5.1. *Tehniline protsess*), olid filmis algse sihtvaataja tarvis subtitreeritud ainult 64 rida (filmidialoogi kogumaht 1098 rida, neist võõrkeelseid ehk mitte-saksakeelseid ridu 137). Keelte lõikes oli subtitreeritud kogu türgi- (v.a Meleki ballaad), serbia- (v.a Luna ühesõnaline küsimus suitsetamise kohta) ja rumeeniakeelne tekst. Ungarikeelne tekst oli subtitreeritud märkimisväärse kärpega (välja jäetud kordused, eriti madalkeelses sõnavaras, ning kogu meremeeste tekst laeval). Tõlketa olid jäetud paaris kohas esinenud itaaliakeelsed sõnad ning kogu ingliskeelne tekst.

Eelnevat kirjeldust arvestades võib tunduda, et mitmekeelsuse probleemistik ei valmistanud antud tõlkes märkimisväärseid väljakutseid ning raskustele leiti ühesed, must-valged lahendused. Päris nii see siiski ei olnud. Omapärase tõlkeülesande pakkusid näiteks sellised kohad filmis, kus tegelased vahetasid keeli. Näiteks ütles muidu inglise keeles rääkinud Budapesti klubitöötaja mõned sõnad ka saksa ning itaalia keeles. Samuti proovis Türgi piirivalvur tavapärase türgi keele (tõlge esitatud subtiitritena) kõrval filmi üht peategelast Isat imiteerides öelda kahel korral paar sõna saksa keeles. Filmidialoogis oli see edasi antud

natuke muudetud kujul (saksakeelsest *Halt's Maul!* sai esimesel korral *Halts maul owlum!* ning teisel *Halts maul lan*) ning ilma subtiitriteta originaalsihtgrupile. Piirivalvur kordab kuulmise järgi Isa sõnu, kuid lisab sinna sõnad (või häälotsused?) *owlum* ja *lan*. Google Translate ega võrgusõnastikud ei aidanud mind *owlum* määratlemisel, kuid *lan* on kindlasti türgikeelne sõna ning tähendab kõnekeeles kellegi poole üleolevat pöördumist nagu *mees* või *vana* (vasted saksa keeles: *Alter!*, *Mensch!*, *Mann!*, *Hey!*) (Deutsch-Tuerkisch.net, 2012).

Kuna saksakeelsed subtiitrid täielikult puudusid, siis ei olnud sõnad *owlum* ja *lan* ka minu jaoks relevantset, sest oli selge, et pean tõlkima vaid *Halts maul*. Keeruline oli aga tõlke esitus, sest subtiitritest pidi nähtuma, et Türgi piirivalvur pursib saksa keelt, mitte ei jätka rääkimist oma emakeeles. Kaalusin ka varianti esitada subtiitrid tavakujul ning eeldada, et vaataja paneb kuuldu põhjal tähele, et tegu oli teise keelega. Jõudsin siiski järeltulele, et inimene, kelle jaoks türgi ja saksa keel on mõlemad täiesti tundmatud, ilmselt ei märkaks, kui ühekeelse jutu sees oleks kolm sõna teises keeles. Seetõttu otsustasin subtiitrites keelevahetuse igal juhul tähistada. Nagu töö teoreetilise osa peatükis 1.2. *Eripära* juba kirjeldasin, on asjatundjate seas pigem levinud seisukoht, et subtiitrid peaksid vastama standardkeele reeglitele, kuid siiski edasi andma tegelaste keelelised iseärasused, kui need on nende identiteedi või filmi sündmustiku vaatepunktist olulised. Minu hinnangul on antud kohal oluline tõlke sihtgrupile edasi anda Türgi ametniku püüdlus rääkida saksa keeles.

Tõlkisin Isa lause *Halt's Maul!* eesti keelde kujul *Pea suu!*. Piirivalvuri lausung peab jääma sellele (vähemalt akustiliselt) sarnaseks. Tema teksti subtitreerimisel kaalusin sõnade muutmist mittestandardseteks (lisades tahtlikult kirjavigu, nt *Beasuu!* või *Peasuu!*), mis teatavasti on riskantne, ja tõlkija märkuse lisamist nurgelistesse sulgudesse (nt *Pea suu!* [saksa keeles] või *Pea suu!* [öeldud saksa keeles]), mis on vaataja jaoks lisapingutus pike- ma teksti näol. Pika analüüsimise tulemusena otsustasin lihtsa, kuid mittestandardse *Pea- suu!* kasuks, sest seeläbi annan vaatajale edasi sõnade täpse tähenduse ning tühiku kaotamine muudab selgeks, et piirivalvur üritab kuuldot imiteerida (seda enam, et mõni subtiitri- rida eespool oli lugeja silme ees Isa öeldud *Pea suu!*). Et publikule mitte muljet jätta, nagu oleks tühik kahe sõna vahelt juhuslikult puudu, tähistasin subtiitri muidugi püstkirjaga (pii-

rivalvuri ülejäänud jutt on kaldkirjas, nagu senini olin teinud võõrkeelsete (ehk mittesaksakeelsete) tekstide subtitreerimisel).

Lisaks ütleb sama piirivalvur „Ha – Deutsch – Deutsch. Xyx.“ Isa lausungi „Er ist Deutscher, er versteht nicht.“ peale. Algselt tõlkisin tema väljendi „Ah või sakslane.“, kuid arvestades tõika, et piirivalvuril puuduvad saksa keelest tõenäoliselt isegi algteadmised (ta küsib Isalt tõlget käsklustele „Aussteigen!“ ja „Halt’s Maul!“), siis ei oleks eesti vaatajale usutav, et ametnik ise saksakeelse lause moodustab. Seetõttu kasutasin vastet „Ah, saksa-saksa.“

Sarnaselt talitasin ka eespool mainitud Budapesti klubitöötaja tõlke juures, kes inglise keele kõrval (tekst originaalkujul kaldkirjas edasi antud) ütles saksa keeles näiteks „Einen Imbiß.“ ning „Prinzip ist einfach: Wir haben ein Menü. Essen oder nicht essen.“ Subtiitrites lähtusin samuti sellest, et saksakeelne tekst oleks püstkirjas ning tõlge lihtsakoeline. Kasutasin vastetena „Midagi näksida.“ ja „Põhimõte on lihtne. On ainult üks toit. Sööge või mitte.“ Kuna mees keelelisi vigu ei teinud ning tema hääldus oli hea, siis jäin tõlkimisel standardkeele juurde.

Lisaks saksa keelele kasutas klubitöötaja ka itaaliakeelset *gracias*, kui Daniel oma toidu eest tasus. Inglisekeelsetes subtiitrites oli see tõlgitud kujul *Oh, thanks*. Samamoodi on ingliskeelsetes subtiitrites piirivalvuri (tõenäoliselt itaaliakeelne) *Hey, collega!* saanud *Hey, buddy!*-ks. Sarnaselt teistele võõrkeelsetele väljenditele otsustasin lausungid eestikeelsest tõlkest välja jätta, riskides seeläbi võimalusega, et vaataja nende esinemist dialoogis ei märkagi.

Filmis esinenud võõrkeelte tõlkimisel lähtusin alati saksakeelsest tekstist. Samas tõlkisin teised keeled igaks juhuks Google Translate'i abiga inglise keelde ning tegin kindlaks, et vähemalt mulle osaks saanud tõlke puhul märkimisväärsed erinevused originaalteksti ja saksakeelse tõlke vahel puudusid (pigem esines vaid redutseerimist). Kahjuks oli tõlge türgi keelest väga lünklik (tõenäoliselt tingitud sellest, et kirja pilt saksakeelses filmialloogis võis erineda traditsioonilisest (või Google Translate'i jaoks arusaadavast) türgi keele transkriptsioonist). Ungari, rumeenia ja serbia keele tõlge tundus terviklik ning usaldusväärne.

Ingliskeelsetes subtiitrites esines seoses filmi mitmekeelsusega rohkelt iseärasusi. Näiteks leidsin kaks tõlkija sisestust, mida filmidialoogis ei olnud. Ungari-Rumeenia piiripunktis ütleb Fatih Akini mängitud piirivalvur midagi rumeenia keeles (kirjalikul kujul filmidialoogis puudub, samuti subtiitritena saksa vaataja jaoks), kuid ingliskeelsetes subtiitrites on kasutatud vastet *Raise the bar*. Kuna piirivalvuri kolleeg tõepoolest tõkkepuu üles tõstab, siis iseenesest lause sobis antud konteksti, kuid selle tõlke vajalikkus on kaheldav.

Üks huvitavamaid avastusi ingliskeelsetes subtiitrites oli minu jaoks Danieli lause „Give me five!“, kui Juuli Alini auto ilma võtmeta käima pani (auto varastamise stseen Rumeenias). Saksakeelne dialoog peategelaste vahel kõlas nii:

Juuli: „Na, wer sagt´s denn?!“

Daniel: „Du bist ungläublich! Du bist die Beste!“

Ingliskeelsetes subtiitrites kuvati ülaltoodud dialoog järgnevalt:

Juuli: „Well? What did I tell you?“

Daniel: „Unbelievable! Give me five! You're the best!“

Tõlkija on kasutanud kodustava tõlke strateegiat ning kuna filmis Daniel tõepoolest lööb sel hetkel Juuliga käed kokku, siis antud sisestus sobib konteksti hästi. Tähelepanelikumas vaatajas, kellel on ka saksa keele teadmised, võib säärane teksti muutmise siiski kõhkliks tekitada.

Samamoodi on ingliskeelsetes subtiitrites ära toodud täielik tõlge Meleki türgikeelsele laulule, kuigi subtiitrid puuduvad saksakeelsete vaatajate jaoks (vt ka 6.2. *Laulud ja tsitaadid*).

Järgmine tõlkija meelevaldne sisestus ingliskeelsetes subtiitrites on Luna serbiakeelse ühesõnalise küsimuse „Pušiš?“ tõlge „Do you smoke?“. Saksa ja eesti vaatajale on jäetud antud sõna ilma tõlketa, sest ka peategelane Daniel võib ainult aimata, mida tüdruk selle väljendiga mõtleb. Kuna kaadris näidatakse suitsupakki ja seda, kuidas Daniel sealt ühe sigareti võtab, siis on sõna tähendus muidugi iseenesestmõistetav.

Reeglina on filmi algupärase sihtvaataja jaoks subtitreeritud need kohad filmis, kus dialoogi vähemalt kaks osapoolt antud keelest aru saavad (nt Alini ja kõrtsmiku ning Isa ja Türgi piirivalvuri vaheline vestlus). Erandiks on tagaajamisstseen Budapesti turuplatsil ja tänavail, kus Ungari turumüüja kohati ka ainult omaette räägib. Tema teksti on ka tähelepaneda-

valt redutseeritud. Täpsemalt tein subtitreeritud kohad välja peatükis 5.1. *Tehniline protsess*.

Mitmekeelsust arvesse võttes on filmi üks huvitavamaid tegelasi kindlasti Luna, kes näikse rääkivat kõiki, aga samas mitte ühtegi keelt. Esialgu püüab Daniel rääkida temaga saksa ja inglise, sõnakese isegi itaalia keeles; neiu ei saa aru. Hiljem räägib Luna Danieliga aga ise saksa keelt. Budapesti turul räägib ta müüjaga ungari keelt, kuid pärast tagaajamisstseenis ütleb viimasele serbia keeles, et ei saa temast aru.

Nagu ka juba mainitud, on filmi saksa- ning järelkult ka eestikeelsetest subtiitritest jäetud välja mitmed võõrkeelsed fraasid. Puhtast uudishimust uurisin, mis info seeläbi vaataja jaoks kaduma läks ning tegin kindlaks, et ei midagi olulist. Näiteks ütlevad ungari meremehed Danieli märgates, et jänes tuleb üle parda heita, mis on nende hääletoonist ja tegudest nagunii selge. Samuti on arusaadav, et turumüüja subtiitriteta tekst on sama vandumise ja sõimu jätk ning et ka Alin kirus laste kallal, kui need tema auto juurde jooksid. Üksikud sõnad nagu itaaliakeelne *mangare* (sööma) või serbiakeelne *gladan je* (köht tühi) olid osaks muukeelsetes seletustes ning seetõttu samuti pigem ebaolulise tähtsusega.

Filmi ingliskeelsete tekstidega mul reeglina raskusi ei olnud, sest andsin need subtiitrites edasi tõlkimata kujul. Üks natuke keerulisem koht oli aga Kodjo lausung, kus ta ütleb: „You know the Kini sisters? No? Bi-and-Zu-Kini!“ See on koht, mis oleks ideaalis pidanud filmi jääma ainult suulisel kujul, sest kirjpildis läheb õigekirja tõttu sõnademäng natuke kaduma. Nii saksa kui ka inglise keeles on suvikõrvitsa kohta õige kasutada kirjpilti *Zucchini*. Eestikeelne võõrapärane vaste on *tsukiini*. Mitte ükski neist ei lõpe tähtedega *kini*. Eesti keeles on olukord seda enam ebasoodne, et puudub ka sõna *bikini* (selle asemel kasutame teatavasti *bikiinid*). Siinkohal hindan ingliskeelsete subtiitrite vastet *Bikini and Zucchini* äärmiselt ebaõnnestunuks, sest seeläbi läheb kogu kuulnud sõnademäng kirjpildis kaduma. Ise kasutasin vastet *Bi-and-Tsu-Kini* ning arvan, et annan sellega edasi viite nii bikiinidele, tsukiinile kui ka sellele, et nad võiksid olla Kini-õed. Muutsin silbi *Zu Tsu*-ks, kuna arvasin, et esimene võib eesti vaatajale liiga võõrapärane tunduda.

6.4. Kõnekeel

Nagu senistest filmidialoogi näidetest ilmselt juba ka nähtub, leidus filmis suhteliselt arvukalt kõnekeelseid väljendeid. Kõige sagedasematena võib siinkohal nimetada *o.k.* 39, *mal* (näiteks väljendites *sieh mal*, *warte mal*, *sag mal*) 37, *Scheiße/scheiß-* 36, *Mann* 18, *klar* 18, *verdammt* 10 ja *verrückt*, *Quatsch* ning *verflucht* 7 korda. Kuna märkimisväärse osa argikeelsest leksikast moodustasid anglitsismid ning madalkeelsed väljendid, siis käsitlen neid eraldi alapeatükkides (vt 6.4.2 *Anglitsismid* ja 6.4.3 *Madalkeelne sõnavara*). Samuti räägin eraldi kultuurispetsiifilistest väljenditest, sest antud filmi multikultuurilisuse ja mitmekeelsuse kontekstis on sellisel leksikal oluline roll. Ülejäänud kõnekeelse sõnavara saab tinglikult jagada kolme värvingu alusel:

- 1) positiivset emotsiooni väljendav (nt *voll*, *knuffig*, *Respekt*, *super viele*, *Spatz*);
- 2) neutraalne (nt *mal*, *klar*, *Karre*, *löffeln*, *in der Szene*);
- 3) halvustav (nt *Penner*, *Quatsch*, *Mann*, *Sack*).

Slängisõnu minu hinnangul analüüsitavas materjalis eriti ei esinenud. Ainsate näidetena oskan välja tuua sõnad *Alter*, *Digger* ja *ciou* ning fraasi „Alter bist Du nicht ganz dicht?“. Samas on piir slängi ning muu kõnekeelse leksika vahel õhkõrn ning seetõttu on säärane jaotus pigem subjektiivne. Kindlasti tuleb ka arvestada, et antud filmi näol ei olnud tege mist teismelistele mõeldud komöödiaga. Peategelased olid noored täiskasvanud, kes tõenäoliselt ei vajanud enam enda suhtumise väljendamiseks diferentseerivat sõnavara.

Kõnekeele tõlkimisel üritasin lähtuda printsibist, et tõlkes ei tekiks sõnadele tugevamat värvingut kui originaalis. Argikeelsed väljendid tõlkisin eesti keelde kas normeeritult (nt *verrückt* – *uskumatu*) või samaväärselt (nt *verrückt* – *peast segi*). Samas lähtusin suures osas ka asjatundjate soovitudest (vt 2.2.3 *Kõnekeelne sõnavara*) ning redutseerisin ja vähendasin argikeelt sihttekstis (nt *Mann* tõlgitud ühel korral *mees*, ühel korral *jumal küll* ning jäetud tõlkest välja 16 korral). Kogu tõlkes tuli ühe korra ette, kus tõlke värving oli algtekstist tugevam. Türgi piiriületuspunktis käsib Isa suhteliselt agressiivsel toonil Danielil autost väljuda. Viimane küsib selle peale vastu: „Was soll der Quatsch?!“. Tõlkisin tema segaduse lausega „Mida kuradit?“ ning muutsin seeläbi halvustava värvinguga kõnekeelse

väljendi vandumiseks. Samas pidasin seda antud situatsioonis õigustatuks, kuna alternatiivsed väljendid (näiteks *Mis jama sa ajad?*) ei oleks situatsiooni emotsionaalsust piisaval määral edasi andnud. Ka ingliskeelses tõlkes on kasutatud sarnast lähenemist (*What the hell?*).

Sõnad *Freund* ja *Freundin* kuuluvad küll saksa standardkeele hulka, kuid kõnekeelest rääkides peatuksin hetkeks ka neil. Küllap teavad ingliskeelsete tekstide tõlkijadki, kui ebaõiglaselt keeruline on eesti keeles edasi anda sõnu *boyfriend* ja *girlfriend*. Täpselt samad raskused tekivad ka nende saksakeelsete vastete puhul. Ükskõik, kas valida sõna *Freund* tõlkeks *sõber*, *poiss-sõber*, *poiss*, *noormees*, *mees*, *peigmees*, *peika*, *peig* või *tugevam pool*; sõna *Freundin* tõlkeks *sõbranna*, *sõbratar*, *tüdruksõber*, *tüdruk*, *neiu*, *naine*, *südamedaam*, *pruut*, *mõrsja* või *õrnem pool*; või neist kummagi tõlkeks *kallim*, *kallike*, *armastatu*, *armasam*, *väljavalitu*, *teine pool* või *elukaaslane*; igapäevaga neist kaasneb uus tähendusvarjund, mida algselt lähtekeeles ei olnud. Analüüsitava filmis esines sõna *Freundin* ühe korra ning *Freund* vaadeldavas tähenduses kahel korral.

Kui Daniel ja Melek esimese korterisse jõuavad, küsib neiu muuhulgas ka: „Hast Du keine Freundin?“ Kuigi tema küsimusest võib eeldada, et ta uurib pigem elukaaslase kohta, ei sõandanud ma tõlkesse seesugust täpsustust sisse tuua ning kasutasin vastet „Sul polegi tüdrukut?“ Ka ÕS soovitab kasutada *tüdruksõbra* asemel *tüdruk*, *sõbratar* või *kallim* (Erelt T. , 2006). Lause esimese poole retoorilisus on seotud nende eelmise jutuga, kus Daniel selgitab, et elab korteris üksi.

Kui Leo ja Juuli räägivad tähtkujudest, küsib esimene: „Und Dein Freund?“ Neiu vastab sellele: „Ach, das ist nicht mein Freund.“ Siin on kindlasti välistatud eestikeelne otsene vaste *sõber*, sest kahtlemata ei väida Juuli nagu nad ei oleks Danieliga sõbrad. Kuivõrd Leo pärineb tõenäoliselt vanemast generatsioonist kui Juuli ja Daniel, siis otsustasin kasutada natuke vanamoelist kuid endiselt veel igapäevaselt kasutuses olevat vastet *peigmees* (Leo: „Ja sinu peigmees?“ – Juuli: „Ta pole mu peigmees.“)

Busside peatumiskohas Özgüzlüs lausub Daniel Melekile: „Und grüß Deinen Freund von mir.“ Kuna tegu on peaaegu et puändiga loos, sest Melek ei ole Danielile oma suhtest midagi rääkinud, siis pidin siinkohal valima võimalikult neutraalse ning tavapärase tõlkevaste.

Otsustasin sõna *noormees* kasuks, sest olen täheldanud, et – vähemalt minu tutvusringkonnas – kasutatakse seda kõige tihemini (tõlge: „Tervita oma noormeest minu poolt!“).

Huvitavaks väljakutseks oli ka Isa kasutatud sõna *Türkland*. Saksa keeles nimetatakse Türgit muidu *die Türkei*. Kahtlemata on tegemist sõnaloominguga, tõenäoliselt slängisõnaga. Inglise keelde on see tõlgitud kujul *Turk country* (teatavasti tavapärase nimetus oleks *Turkey*). Eesti keeles kasutasin vastet *Türgimaa*, sest pidasin oluliseks edasi anda Isa sõnakasutuse ebaharilikkust, kuid samas ei soovinud loominguilusega liialdada (nt *türklaste maa* või *Türk-Maa*).

Filmialloogis kasutatakse saksakeelset sõna *löffeln* (*lusikaga sööma, helpima*) teistsuguses tähenduses: *lusikaasendis partneri seljataguses rollis olema*. Inglisekeelsetes subtiitrites on tarvitusel otsene tõlkevaste *spooning* (võimalik, et tegu on isegi anglitsismiga, kuid lihtsalt mitte tsitaatsõna tähenduses). Eesti keeles otsene vaste puudub. Daniel küsib Juulilt: „Wer löffelt wen?“ ning minu hinnangul on tegu tavapärase neutraalse küsimusega, mille erilisust ei ole tarvis sihtkeeles edasi anda. Ilmselt on *löffeln* selles tähenduses saksa keeles neologism ning kasutusel ainult kõnekeeles ja slängis. Samas on väljend üpris levinud, sest kui otsida Google'i otsingumootoris saksakeelseid lehekülgi selliste parameetrite alusel, et neis peavad sisalduma sõnad *löffeln* ja *Sex* või *Schlafen* ega tohi olla sõnu *essen* ja *Suppe*, leiab äärmiselt palju tulemusi (ca 275 tuhat), kus antud sõnad sellistes vahekordades ette tulevad. Kaalusin küll ka võimalikult otseseid tõlkevasteid (nt *Kes kelle lusikasse võtab?*), kuid otsustasin siiski stiililt neutraalse *Kumb on taga?* kasuks. Vaatajale on selge, millest jutt käib, kuna eelnevalt on dialoogis sõna *lusikaasend* juba mainitud.

Järgmine iselaadi kõnekeelne väljend leidis kasutust Danieli suu läbi dialoogis Isaga Türgi piiripunktis. Isa lause peale „Du regst mich auf!“ küsis Daniel: „Ach so. Was passiert dann? Platzen Dir gleich die Hosen, oder was?!“ *Jemandem platzen die Hosen* oli minu jaoks tundmatu väljend ning ka Google'i otsingumootoriga oli keeruline leida, kui palju seda väljendit ülekantud tähenduses kasutatakse. Samas esineb ta kahel korral Leipzigi Ülikooli keelekorpuses; ühel korral otseses tähenduses (inimene soovib teisele halba – et tema püksid rebeneksid) ning teisel korral – nagu ka antud juhul – seoses emotsioonidega (kadedusest lähevad püksid lõhki) (Wortschatz Universität Leipzig, 2011). Närvi või tigidaks minemisega ei seostu eestlastele tõenäoliselt pükste rebenemine ning seetõttu tõlkisin väl-

jendi lihtsalt *plahvatamiseks*: „Või nii? Ja siis? Plahvatad?“ Sõna *plahvatama* kasutatakse ka ÕS-i andmetel sagedasti ülekantud tähenduses (Erelt T. , 2006).

Sakslaste levinuim hüvastijätusõna *Tschüß* ei ole samuti eesti keelde lihtsasti tõlgitav, kuna moodustab nõ viisakate ja kõnekeelsete hüvastijättude keskele natuke neutraalsema vahepealse vormi. Kuigi Duden'i järgi on *Tschüß* kõnekeelne ning kasutusel eelkõige sugulaste ja heade tuttavate vahel (Duden online, 2012), siis igapäevaelus kasutatakse seda nii teenindavas sektoris kui ka erinevates suhtlussituatsioonides võõrastega. Analoogilises filmis esines *Tschüß* ainult kahel korral. Esmalt ütles õpilane Kira Danielile „Tschüß, Herr Banner.“ ning viimane vastas samuti „Tschüß, Kira.“ Tõlkisin dialoogi kujul „Head aega, õpetaja.“ – „Nagemist, Kira.“, kuna see tundus kohasem kui kõnekeelsed alternatiivid *tšau, pakaa* vms. Ühtlasi kujutan ette, et just niimoodi kõlaks samasugune dialoog Eesti koolis. Sõna *nagemist* kasutasin tõlkevasteks ka Danieli ja Juuli esimese kohtumise lõpus Hamburgi turuplatsil.

Filmidialoogi tõlkimisel märkasid kiiresti, et kõige raskem on eesti keeles edasi anda lühikesi väljendeid. Suurimat peamurdmist valmistas vaid kahetäheline sõna filmi lõpus. Daniel jõuab Istanbuli ning otsib seal Juulit. Kui ta lõpuks neiu märkab, läheb ta tema juurde ning ütleb *Na?* Daniel väljendas ennast filmi teisteski kohtades viletsalt, kuid seekord suutis ta isegi mind üllatada. Pärast kõiki neid seiklusi, kannatusi ja eneseotsinguid, ütleb ta esimese asjana armastatud neiu *noh* (*na* otsene tõlkevaste eesti keeles). Ausalt öeldes olin vägagi pettunud, kuid tõlkida oli need kaks tähte ja küsimärk tarvis. Välistasin *na*-le sarnased eestipärased väljendid nagu *noh* (tunduks liiga noriv), *noo* (väljendab üllatust) ja *naa* (kasutusel vaid väljendis *nii ja/või naa*). Samuti ei läinud ma ingliskeelsete subtiitritega sarnast teed ega asendanud norimist tervitusega (*Hi!*), kuigi tõlge *Hei* tundus suhteliselt ahvatlev. Minu hinnangul oleks seeläbi siiski kaduma läinud ütluse küsiv iseloom. Arvan, et ise oleksin ingliskeelsetes subtiitrites kasutanud vastet *Well?* Eestikeelsetes subtiitrites otsustasin *Nonii?* kasuks, sest see ühendab endas *noh*-i ja *nii*. Kuigi tegu ei ole standardse sõnaga, leidub selle kasutamist Google'i eestikeelses otsingumootoris ligi poolel miljonil lehel, mis näitab, et väljend on tuntud. Minu hinnangul on *Nonii?* piisaval määral küsiv ja teretav, et seda antud kontekstis kasutada.

6.4.1 Kultuurispetsiifilised väljendid

Filmidialoogis esines sõnu ja väljendeid, mille kontekst on eesti vaatajale pigem võõras. Nõnda ütles näiteks Daniel end Isale tutvustades, et on *Referendar*. Saksamaa haridussüsteem ning ka õpetajakoolitus erinevad Eesti omast ning seetõttu ei ole nimetatud sõna eesti keelde otseselt tõlgitav. Valisin kahe variandi vahel: „Olen õpetajapraktikal“ või „Mul on kutseaasta“. Mõlemad on ainult pool tõde, sest kutseaasta kestab Eestis ainult ühe aasta ning enne selle algust on noorel õpetajal tegelikult juba kutsetunnistus käes (Haridus- ja Teadusministeerium, 2012) ning sest õpetajapraktika moodustab suhteliselt tagasihoidliku osa ülikooliõpingutest; *Referendariat* seevastu läbitakse kahe aastaga ning alles selle lõpus peab õpetajaks saada soovija tegema viimased eksamid ning kätte saama kvalifikatsiooni (Referendar.de, 2005). Otsustasin siiski *kutseaasta* kasuks, kuna seda sõna seostatakse eesti keeles eelkõige õpetajatega ning samas ei pea otseselt sõna *õpetaja* mainima, mis jätab ruumi Danieli edasisele täiendusele „Ich werd' bald Lehrer.“ („Minust saab peagi õpetaja.“).

Eespool mainisin juba dialoogi Danieli ja tema õpilase Kira vahel, kus viimane jättis enne klassist lahkumist hüvasti sõnadega „Tschüß, Herr Bannier“ ning mina tõlkisin selle „Head aega, õpetaja“ (vt alapeatükk 6.4. *Kõnekeel*). Isegi saksa keelele võõras inimene märkab, et kasutasin nimetatud dialoogi tõlkimisel väga julget kodustamist. Otsustasin selle kasuks, kuna *Head aega, härra Bannier* oleks eesti vaatajale kummaline tundunud ning käesolev muutus ei mängi sündmustiku jaoks mingisugust rolli.

Tschüß asemel ütleb õllede loovutajast noormees Hamburgi rannas *ciou*, mis Urban Dictionary (2012) andmetel on itaalia keelest tulnud slängisõna ning tähendab *head aega*. Kuna säärane kirjakuju oli mulle endale võõras, siis eeldan, et Saksamaal on see laiemalt kasutusel. Üldiselt kirjutatakse seda sõna itaalia normkeele päraselt *ciao* (nagu on tehtud ka ingliskeelsetes subtiitrites). Eestikeelsetesse subtiitritesse kirjutasin meil harjumuspärase *tšau*.

Filmidialoogis leidis ka kaks (Baieri) piirkondlikku kõnekeelset väljendit, mis olid mulle muuhulgas mõlemad tundmatud – *die Goschen* ja *iwo*. Esimene tähendab *suud*, kuid sel on

halvustav ning regionaalne värving (TheFreeDictionary.com Deutsches Wörterbuch, 2009). Andmaks edasi sõna erilist varjundit, tõlkisin selle eesti keeles *suumulguks*. Teine väljend *iwo* esineb dialoogis Danieli ja Juuli vahel, kus viimane pakub noormehele kanepit: „Das ist Rauschgift, ne?“ – „Iwo, das ist doch kein Rauschgift.“ Nimetatud sõnale leidsin seletuse ainult LEO võrgusõnastiku foorumist, kus öeldakse, et see tähendab *in no case, no way, no chance* ja *not at all* (LEO. Ein Online-Service der LEO GmbH, 2012). Dialoog on ingliskeelsetes subtiitrites esitatud järgmiselt: „That's a narcotic, isn't it?“ – “C'mon, this isn't a narcotic.” Siit nähtub selgesti, et tõlkija on edasi andnud väljendi kõnekeelsuse. Eesti keelde tõlkisin read järgmiselt: „Kas see pole mitte uimasti?“ – „Ole nüüd! See pole narkots.” Kasutasin *iwo* kõnekeelsuse edasiandmiseks kompenseerimisstrateegiat (vt peatükk 2.2.3 *Kõnekeelne sõnavara*) ning asendasin Danieli kasutatud sõna *uimasti* Juuli vastuses sõnaga *narkots*, sest ei osanud *iwo* piisavalt värvikalt eesti keelde tõlkida.

Jugendherberge näol on (vähemalt minu jaoks) tegemist Eestis tundmatu nähtusega. Sõna ingliskeelne vaste *youth hostel* annab võrgusõnastikus tulemuseks *noorte turismibaas* või ka *noorte turistide puhkekodu* (Eesti - Inglise - Eesti sõnaraamat). Saksa-eesti sõnaraamatu andmetel on tegemist *noorte matkakodu* või *noorte hosteliga* (Kibbermann, et al., 2007). Tõlkisin sõna *hosteliks*, sest selle all mõistetakse pigem tagasihoidlikumaid ja odavamaid ööbimiskohti, mis on võrreldavad saksa *Jugendherberge*' dega.

Eesti keelde ei olnud keeruline tõlkida sõnu *Nutella* ja *Müsli*, sest esimene on meil kaubamärgina väga tuntud ning teine eestlaste poolt armastatud hommikusöök. Toon antud toitude nimetused siinkohal välja, sest ilmselgelt valmistasid nad meelehärmi ingliskeelsete subtiitrite loojale. Tema tõlkis esimese *peanut butter*'iks ning teise *cereal*'iks. Mõlemad on küll vaid pooltõde, kuid kuna jutt käib üldiselt hommikusöögist mitte selle komponentide täpsetest nimetustest, siis võib tõlgetega rahule jääda.

6.4.2 Anglitsismid

Et tänapäeval nimetatakse saksa keelt (ja mitte ainult selle kõnekeelt) tihtilugu *Denglisch*, nähtub ka analüüsitava filmi sõnavarast. Mind hämmastas fakt, et *o.k.* on filmidialoogi kõi-

ge sagedamini esinev kõnekeelne väljend (vt 6.4. *Kõnekeel*). Lisaks leiame tekstist angli-
sismid nagu *Oldies, cool, Digger, Peace, Jazz, Daddy, Shit, teacher, hi ja Fuck*. Kasutasin
loetelus suurt algustähte vastavalt filmidialoogis esitatule, sest teatavasti kirjutatakse saksa
keeles nimisõnad suure algustähega, kuid inglise keeles mitte.

Anglitsismide puhul oli minu jaoks subtiitrite analüüsimisel kõige huvitavam jälgida, kui-
das on need edasi andnud inglise keele subtitreerija. Enamasti jättis ta sõna täpselt samaks,
millest on ehk natuke kahju, sest seeläbi läks ingliskeelse vaataja jaoks kaduma tõik, et sak-
sakeelses tekstis esines tsitaatsõna. Eranditeks olid sõnad *Digger* ja *Daddy*, mille juurde
tulen käesolevas alapeatükis ka hiljem tagasi. Samas ei oska ma öelda, kas oleksin ise kasu-
tanud saksa keeles esinenud anglitsismide tähistamiseks ingliskeelsetes subtiitrites näiteks
kaldkirja, sest vaataja ei pruugi selle eesmärgist aru saada. Ingliseelsetes subtiitrites kasu-
tati kaldkirja ainult ühe korra – Meleki ballaadi edasiandmisel.

Anglitsismide tõlkimisel üritasin jääda originaaltekstile võimalikult truuks, et algne siht-
publik ning eesti publik oleksid filmi vaatamisel nii sarnases olukorras kui võimalik. Kui-
võrd inglise keel ning inglispärasused on ka eestlaste seas suhteliselt levinud, ei valmista-
nud püstitatud eesmärgi täitmine liigselt raskusi. Järgnevalt toon välja mõned olulisemad
juurdlemiskohad.

Muusikastiilidest rääkides jäävad mitmed keeled sõnavaraga hätta ning tihti võetakse kasu-
tusele anglitsismid või teised võõrkeelsed väljendid. Kuigi eesti keeles on tarvitusel sõnad
jats ja *džäss*, otsustasin subtiitritesse jätta inglise keele pärase *jazz*. Minu kaalutlustes män-
gis rolli eestikeelne meedia ning ürituste nimed, kus olen märganud pigem tsitaatsõnakuju
(nt *Nõmme Jazz, Jazzkaar, Tudengi Jazz, Saare Jazz*).

Sõna *Oldies* on saksa keelde tulnud inglise keelest ning seda kasutatakse tsitaatsõnana tihti
ka eesti keeles. Kui kasutada Google'i otsingumootoris eestikeelsete lehekülgede leidmi-
seks kohustuslike sõnadena *oldies* ja *muusika*, siis leiab ca 105 tuhat vastet, millest enamu-
se moodustavad erinevate foorumite sissekanded, mis näitab, et inimeste kõnepruugis on
see anglitsism levinud. Vaatamata sellele, et ei „Eesti õigekeelsussõnaraamat“, „Võõrsõnas-
tik“ ega „Esimene Eesti Slängi Sõnaraamat“ sõna *oldies* ei sisalda, otsustasin just antud
tõlkevaste kasuks (tsitaatsõnale kohaselt muidugi kaldkirjas). Siiski vähendasin oluliselt

mainitud anglitsismi esinemist dialoogis, et talle mitte liialt palju vaataja tähelepanu tõmata ega käänamisprobleemidega rinda pista (üheksal subtiitrireal saksakeelses tekstis esineb sõna seitse korda, eestikeelses ainult ühe korra, vt *Tabel 6*).

Tabel 6. Tsitaatsõna *oldies* esinemine saksakeelses dialoogis ja eestikeelsetes subtiitrites.

Kõneleja	Saksakeelne dialoog	Eestikeelsed subtiitrid
Juuli	Ich mag alte Sachen ganz gern. <u>Oldies</u> , Elvis Presley. Und Du ... Magst Du <u>Oldies</u> ?	Mulle meeldib vanem kraam. <u>Oldies</u> , Elvis Presley. Kas sulle meeldib selline muusika?
Daniel	Manchmal. Also, ich muß, weil... Jeden Sonntag, da geh ich zu meiner Mamma frühstücken, ne. Und die hört den ganzen Tag <u>Oldies</u> . <u>Oldies</u> zum Kaffee, <u>Oldies</u> zum Müsli, <u>Oldies</u> zu Nutella. <u>Oldies</u> zu allem, so. z.B....	Vahel. No mulle peab meeldima... Igal pühapäeval, kui lähen ema juurde hommikust sööma. Ta kuulab päev läbi sellist muusikat. Kohvi kõrvale, müsli kõrvale, Nutella kõrvale. Kõige kõrvale. Näiteks...

Üks huvitavamaid anglitsisme analüüsitava filmi dialoogis oli kahtlemata *Digger*, mis inglise keeles tähendab *kaevaja*, *kullakaevaja* ja *ekskavaator* (Eesti - Inglise - Eesti sõnaraamat). Seda sõna kasutavad filmis ainult Kodjo ja Isa. Inglisekeelsetes subtiitrites on see anglitsism ainsana saanud täiesti erineva vaste – *kiddo*. „Lexikon der Jugendsprache“ andmetel tähendab *Digger* saksa noorte slängis *sõpra*, *semu* või *kaaslast* (Hehl, 2006). Eesti keelde olen selle tõlkinud kahel korral kujul *mees* ning kahel korral jätnud subtiitritest välja.

Isa kasutab oma isast rääkides anglitsismi *Daddy*, mis ingliskeelsetes subtiitrites on viidud kujule *dad*. Eesti keeles kasutasin tavapäraselt *isa*, kuna minu hinnangul oleks *daddy* olnud liiga võõristav ning *issi* või *paps* teisipidi liiga kodustavadad.

6.4.3 Madalkeelne sõnavara

Jagasin filmis esinenud madalkeelse sõnavara tinglikult kaheks: vandumine ning ropendamine. Vandumise all mõistan eelkõige põrgu ja sajatamisega seotud sõnu. Minu hinnangul leidis filmis neid ainult kolm: *Teufel*, *verflucht* ja *verdamm*t. Ropendamiseks liigitasin vul-

garismid ja rövedad väljendid, mis on seotud eelkõige inimese kehaga (kehaosade, ekskrementide, suguuhtega). Siia kuulusid minu hinnangul: *Arschloch*, *Kacke*, *Fuck*, *Shit*, *Mistring*, *Arsch* ja *Kackstelzen* ning kõikvõimalikud väljendid või liitsõnad sõnaga *Scheiße*. Üldiselt leidis filmis küll rohkesti madalkeelset sõnavara, kuid selle variatiivsus oli suhteliselt kesine. Nii esines vandumist 18 korral (eelmainitud kolme sõna kaudu) ning vulgariisme 51 korral (neist 41 korral sõna *Scheiße* kaudu).

Madalkeelse sõnavara subtitreerimisel lähtusin asjatundjate nõuannetest (vt 2.2.3 *Kõnekeelne sõnavara*), kes soovivad emotsionaalse värvinguga keelt edasi andes alati väga hoolikalt analüüsida, mis on väljendite sotsiaalne funktsioon ning keskenduda ainult sellele. Samuti tuleks silmas pidada sihtkultuuri eripära ning tõika, et suuline tekst võtab subtiitrite näol kirjaliku kuju. Praktika näitab, et tabu- ja sõimusõnad reeglina mahendatakse või jäetakse subtiitritest suures ulatuses kuni täielikult välja.

Esmalt analüüsin lähemalt vandumise esinemist filmidialoogis ning võrdlen eestikeelseid tõlkevalikuid ingliskeelsetega. Nagu eespool mainitud, liigitasin vandumise alla ainult kolm sõna. Kokkuvõtlikult oli nii eesti- kui ingliskeelsetest subtiitritest vandumine välja jäetud 39% juhtudest. Eesti keeles redutseeriti sõna *verdammmt* 30% (muidu tõlkevasted *kurat võtaks/küll*, *neetud*, *kuradi(ma)* ja *nõme*) ning *verflucht* 57% juhtudest (tõlkevasted *neetud* ja *kurat küll*). Inglise keeles *verdammmt* jäetud välja 9% (*(god)damn it*, *old* ja *fuckin*) ning *verflucht* 7% juhtudest (*goddamn (it)* ja *fuckin*). Vandumise tõlkimisel eesti keelde jäi värving enamasti samaks või muutus mahedamaks (ainult üks juhus: *verdammmt* – *nõme*), inglise keeles muutus värving sagedamini (22% juhtudest) ning vahel suisa tugevamaks (*verflucht* – *fuckin*). Täpsemalt on filmidialoogis esinenud vandesõnade tõlkevasted eesti- ja ingliskeelsetes subtiitrites toodud alljärgnevas võrdluses (vt Tabel 7).

Tabel 7. Saksakeelse vandumise tõlge eesti- ja ingliskeelsetes subtiitrites. Number tähistab sõnade arvu.

Vandumine	warum zum Teufel	1	miks kuradi pärast	1	why the hell	1
	verdammt	10	tõlketa	3	goddamn it	1
			kuradima	2	tõlketa	4
			Kurat võtaks	1	damn it	2
			neetud	1	fucking	2
			kurat küll	1	old (dull)	1
			kuradi	1		
			nõme	1		
	verflucht	7	tõlketa	4	tõlketa	3
			neetud	2	goddamn it	2
			kurat küll	1	goddamn	1
					fucking	1

- standardkeel
- kõnekeel
- vandumine
- vulgaarkeel

Kuigi väljendid *verdamnte Scheiße* ja *verfluchte Scheiße* sisaldavad samuti vandesõnu, vaatlesin neid terviklike fraasidena vulgaarkeelenditena, sest nende tõlkimisel ei saa lähtuda eraldiseisvate sõnade tõlkimisest. Väljendid on tõlgitud eesti keelde alati värvingut pehmendavalt: *kurat võtaks*, *kuramus küll*, *kurat küll* ja *neetud*. Inglise keeles on nimetatud vulgarismid edasi antud 86% juhtudest sama värvinguga: *fucking shit*, *fuck*, *fuck it*, *goddamn fucking shit* ja *oh crap*. Ainukese vandumisena kasutatud *goddamn it*.

Vaadates filmi vulgaarset sõnavara tervikuna, tuleb üllatusega tõdeda, et seda on tõlgetes redutseeritud tunduvalt vähem kui vandeleksikat. Nii on eestikeelsetest subtiitritest välja jäetud ainult 12% ning ingliskeelsetest 16% vulgaarkeelendeist. Sootuks erinev on ka tõlkestrateegia – kui vandumise ülekandel väljendite laetus reeglina ei muutunud, siis vulgarismide tõlkimisel eesti keelde muutub see suisa 63% juhtudest leebemaks. Sama värving säilib eesti keeles ainult kahe sõna puhul (kokku viiel korral): *Scheiße* – *persse* ja *Arschloch* – *sitapea*. Inglise keeles jämedad väljendid pigem säilitatakse ning laetus muutub mahedamaks ainult 25% juhtudest. Täpsemalt on filmidialoogis esinenud vulgaarkeelendite tõlkevasted eesti- ja ingliskeelsetes subtiitrites toodud alljärgnevas võrdluses (vt Tabel 8).

Tabel 8. Saksakeelsete vulgarismide tõlge eesti- ja ingliskeelsetes subtiitrites. Number tähistab sõnade arvu.

Vulgarismid	Scheiße	26	jama	5	tõlketa	4
			kurat küll	4	damn it	2
			persse	2	fuck	2
			kurat võtaks	2	shit	2
			kurat	2	crap	2
			kuradi jama	1	oh shit	1
			mida veel?	1	goddamn it	1
			tõlketa	1	fucking shit	1
			mida kuradit	1	fucking mess	1
			romu	1	Oh boy!	1
			bunch of crap	1		
			what the hell	1		
			fucker	1		
	verdamnte Scheiße	2	kurat võtaks	2	fucking shit	1
					fuck	1
	verfluchte Scheiße	4	kuramus küll	1	oh crap	1
			neetud	1	goddamn it	1
			kurat küll	1	goddamn fucking sl	1
			kurat võtaks	1	fuck it	1
	Scheisstyp	2	värdjas	2	bums	1
					tõlketa	1
	Scheiß-Stiden	2	kuradima lõuna	2	fucking south	2
	Scheißstadt	1	kuradi linn	1	damn town	1
	Scheißfähre	1	praam	1	ferry	1
	scheißegal	1	ei ole oluline	1	it doesn't matter	1
	Scheißmist	1	jama	1	shit	1
Arschloch	4	sitapea	3	asshole	3	
		värdjas	1	bastard	1	
Kacke	1	neetud	1	goddamn it	1	
fuck	1	tõlketa	1	goddamn it	1	
Misting	1	nõme sõrmus	1	this crap	1	
Shit	1	käi kuradile	1	shit	1	
Arsch	1	tõlketa	1	in a pit like this	1	
Schwing Deme						
Kackstelzen aus der Karre, Mann!	1	Kao autost välja!	1	Get the fuck out of the car!	1	

- standardkeel
- kõnekeel
- vandumine
- vulgaarkeel

Inglise keele kasutuses (eriti meedias) on minu hinnangul jämedad madalkeelsed keelendid nagu *fuck* (ning selle erinevad tuletised), *asshole*, *crap* või *shit* tavapärasemad kui eesti keeles näiteks nende samaväärsed vasted *kepp*, *nuss*, *sitapea* või *sitt*. Ghassempur (2009, lk 41–42) toob välja, et sõnal *fuck* on 13 erinevat funktsiooni: pettumus, kohkumus, jama, agressioon, passiivsus, segadus, eksitus, meeleheide, filosoofilisus, ebakompetentsus, laiskus, rahulolematuse ja vastuhakk. Nagu ka juba töö teoreetilises osas selgitatud (vt 2.2.3 *Kõnekeelne sõnavara*), täidavad madalkeelsed keelendid tihti ka ainult faatilist funktsiooni, s.t nende puhul ei ole oluline sõnumi sisu edastamine, vaid lihtsalt suhtlussituatsioon ning

kontakti hoidmine. Sellise kasutuse esinemisest filmis räägib vandesõnade suur ning vulgarismide tagasihoidlikum redutseerimisprotsent. Tõenäoliselt võib siinkohal ka järeldada, et vandumine kannab saksa keeles tõenäolisemalt faatiliselt tähendust kui vulgarismid. Viimased on tugevamalt laetud ning olulised seetõttu kõneleja meelestatuse või emotsiooni edastamiseks.

Filmi eestikeelsete subtiitrite kohta koostatud küsitluste tulemusi analüüsid loodan saada testvaatajatelt madalkeelse sõnavara redutseerimise ja pehmendamise kohta tagasisidet ning seeläbi kinnitada või lükata ümber hüpotees, et eesti vaataja tajub labaseid keelendeid subtiitrites ebasobivate ning kohatutena.

6.5. Redutseerimine

Cintas ja Remael (2007, lk 148–149) on toonud välja, et kuigi see sõltub tugevalt filmi žanrist, kontekstist, dialoogide kiirusest jt faktoritest, siis üldiselt võib väita, et subtiitrid kahanevad võrreldes lähtedialoogiga keskmiselt 20–40%. Kuna kujutasin peatükis 6.3. *Mitmekeelsus* diagrammis erinevate võõrkeelte esinemist filmis sõnade arvu järgi, siis võtan selle näitaja ka dialoogide redutseerimisest rääkides aluseks.

Saksakeelses filmidialoogis on kokku umbes 5900, eestikeelsetes subtiitrites umbes 4000 ja ingliskeelsetes umbes 4500 sõna. Järelikult vähenes sõnade arv eesti keelde tõlkimisel 31% ning inglise keelde tõlkimisel 24%. Siinkohal tuleb aga silmas pidada, et inglise keeles on kasutusel pigem lühikesed sõnad ning võttes võrdluse aluseks näiteks tähemärkide arvu, vähenes eestikeelne dialoog 30% ning ingliskeelne 31%.

Redutseerimisest rääkides tuleb tähelepanu pöörata sellele, et ingliskeelsetest subtiitritest on jäetud välja kõik vahetiitrid (aja ja koha täpsustused). Samuti on eesti- ja ingliskeelsete subtiitrite kahanemise võrdlus natuke ebavõrdne, kuna ingliskeelsetes puuduvad kõik heliribal kõlanud samakeelsed tekstid. Seetõttu tuleb antud statistikasse suhtuda pigem skeptiliselt ning võtta seda kui ülevaatlikku materjali. Järgnevalt esitan kokkuvõtliku kõrvutava

tabeli (vt *Tabel 9*) eesti ja ingliskeelsete subtiitrite kahanemisest võrreldes filmi algdialogiga:

Tabel 9. Sõnade arvu vähenemine subtiitrites võrreldes filmidialoogiga.

	Eesti keel	Inglise keel
Kokku	31%	24%
Anglitsismid	36%	17%
Vandesõnad	39%	39%
Vulgarismid	12%	16%

Kuivõrd filmis tuli ette mitmeid kohti, kus tegelased rääkisid kiires tempos või vahetiitri samaaegsus piiras oluliselt dialoogile eraldatavat subtiitrite mahtu, olin sunnitud kasutama redutseerimist isegi rohkem, kui oleksin soovinud. Redutseerimisstrateegiatest (vt peatükk 2.2.2 *Redutseerimine*) kasutasin nii täielikku kui osalist redutseerimist. Täielik redutseerimine torkab silma näiteks vandesõnade puhul, kus jätsin välja sõnad, mis ei olnud info edastamiseks olulised ning täitsid näiteks faatilist funktsiooni. Teisalt kasutasin informatsiooni kondenseerimist näiteks pikemate seletuste puhul (eriti konfliktsituatsioonides, kus tegelased kippusid rääkima pigem kiiresti). Näiteks ütleb Daniel Lunale temaga Budapesti turul kohtudes: „Wo sind meine Sachen? Wo sind meine Sachen? Du verstehst mich schon ganz gut, he?!“ Tõlkisin selle eesti keelde võimalikult lühidalt kuid informatiivselt, sest tekst ekraanil vahetub väga kiiresti: „Kus mu asjad on? Saad aru küll.“ Inglisekeelne tõlge oli sellest veelgi kompaktsem: „Where are my things?“, siin läheb aga kaduma Danieli vihje sellele, et Luna valetas talle, kui teeskles, et ei oska saksa keelt.

Sääraseid näiteid võib tekstist tuua muidugi palju, kuid piltlikustamiseks redutseerimise tähtsust ning sellega seotud strateegiaid toon näitena lõigu Danieli ja Juuli vahelisest tülist Doonau kaldal Bulgaaria piiril (vt *Tabel 10*), seejuures filmi originaaldialoogi eesti- ja ingliskeelsete subtiitritega kõrvutades.

Tabel 10. Näide subtiitrite redutseerimisest. Väljavõte Danieli ja Juuli vahelisest konfliktist. Hallis veerus toodud sõnade arvu vähenemine protsentides.

Kõneleja	Saksa keel	Eesti keel		Inglise keel	
Daniel	Weil dieser ganze Scheißmist Deine Schuld ist -- deswegen!	Kogu see jama on sinu süü!	33%	Because all this shit is your fault!	22%
	Wenn ich ganz normal die Scheißfähre in Bari genommen hätte und nach Istanbul gefahren wäre, dann wäre ich schon lange da und würd nicht hier am Arsch der Welt rumhängen -- deswegen!	Oleksin Baris praamile läinud.	73%	If I'd taken the ferry from Bari	53%
		Sõitnud Istanbuli ja ammu kohal!	71%	I'd be in Istanbul now instead of in a pit like this!	29%
Juuli	Bari?	Baris?	0%	Bari!	0%
	Ohne mich würdest Du doch niemals nach Bari kommen...	Minuta ei jõuaks sa iial Barisse.	33%	Without me you'd never get to Bari!	22%
	Du würdest immer noch in Niederbayern stecken...	Passiksid ikka veel Baieris.	43%	You'd still be in Bavaria!	29%
	Wer hat Dir denn über die Grenze geholfen, hm?	Kes aitas su üle piiri?	44%	Who helped you cross the border?	33%
	Wer hat mit Dir das Auto geklaut?!	Kes varastas koos sinuga auto?	29%	Who stole the car?	43%
Daniel	Und wer hat mir diesen, diesen blöden Ring hier verkauft, he?!	Kes müüs mulle selle nõmeda sõrmuse?	45%	And who sold me this stupid ring?	36%
	Wenn ich diesen blöden Mistring nicht gekauft hätte,	Kui ma seda nõmedat sõrmust poleks ostnud,	13%	If I hadn't bought this crap,	25%
	dann würde ich jetzt schön in Hamburg irgendwo sitzen oder auf'm Balkon ein Buch lesen	oleksin Hamburgis. Loeksin rõdul raamatut.	67%	I'd still be in Hamburg ... reading on my balcony!	33%

Subtiitrite kahandamise näitlikustamiseks lisasin hallidesse veergudesse protsendid, mis tähistavad sõnade arvu vähenemist võrreldes saksakeelse originaaltekstiga. Kogu lõik on eesti keeles 50% ning inglise keeles 33% lühem kui filmidialoog (108-st sõnast sai vastavalt 54 ja 72). Reeglina on antud väljavõttes kasutatud kondenseerimist, korduste vältimist, madalkeelse sõnavara väljajätmist või pehmendamist ning kõnekeelsete elementide kõrvaldamist.

Reeglina vältisin subtiitrites kordusi. Näiteks Isa lausungi „Hey, hey, hey, hey, hey! Scheiße! Hey, hey, hey, hey, hey!“ tõlkisin lihtsalt „Kurat küll!“ või Danieli „Tschuldige, tschuldige, tschuldigung, entschuldige, ´n kleinen Moment!“ kujul „Vabandust! Üks hetk!“,

sest nende puhul täitsid kordused ainult faatilist rolli. Samas Danieli reaktsiooni „Peace, wieso Peace? Das... das ist illegal.“ puhul Juuli lausele „Das ist Peace.“ tõlkisin ilma kordusteta „Mis mõttes? See on ebaseaduslik.“, sest ei soovinud rõhutada angliksismi (eestikeelses tekstis kaldkirja tõttu veel silmatorkavam), vaid Danieli suhtumist.

Teisalt jätsin eestikeelsetesse subtiitritesse sisse kordused, mis olid dialoogides stiili või suhtumist väljendavate elementidena olulised, näiteks Juuli ja Danieli vahelise dialoogiosa „Warte mal, Du hast da Asche.“ – „Asche, Asche, Asche.“ andsin ka eesti keeles edasi „Sul on siin natuke tuhka.“ – „Tuhk, tuhk, tuhk.“, sest ühekordne „Tuhk.“ oleks tundunud kentsakas ning ei oleks väljendanud Danieli reaktsiooni (tõenäoliselt oli see sõna või selle kõla talle sel hetkel naljakas).

Kärpisin subtiitrites rohkelt – kuid mitte liigselt, et subtiitrite keel ei tunduks puine – kõnekeelele omaseid elemente nagu erinevad hüüatused (näiteks *hey, ey, ach*), samuti hääliitsused (nagu *hi ha!*) või muu „keeleline polster“ (näiteks *ne, hm, o.k., ja, he*). Niisugustest keelenditest tõin tõlkesse teadlikult sisse mõistliku hulga suhtlust ilmestavaid elemente nagu *eks (ole), oot* või *kuule*. Toortõlke korrigeerimisel korjasin eestikeelsest tekstist välja arvukalt sidesõnu nagu *aga* või *siis*, kuid ka tegijanimedid nagu *mina/ma, sina/sa, meie/me*. Lisaks võimaldab eesti keel asendada *ei ole* sõnaga *pole*. Vahel harva sain kasutada kahe sõna väljendamiseks liiteid (näiteks Meleki kirjelduses Bosporuse silla vaatest *tuhat väikest kala – tuhat kalakest*).

6.6. Kirjavahemärkide kasutus

Bavaria Medialt saadud filmidialoogis torkab silma, et kirjavahemärke on kasutatud utreeritult. Seal esineb väga palju hüüumärke ning kolme järjestikust punkti. Tihti lõpevad (retoorilised) küsimused küsimärgi ja hüüumärgi ühendiga või on lausungite lõpus kirjavahemärk mitmekordselt (nt „No passport, no Romania!!!“ või „Was??“). Samuti võib märgata koolonite sagedust (nt „Sieh mal: Wir haben noch ´n verdammt langen Weg, Mann.“), sidekriipsude väära kasutust (nt „Juli -- schöner Name“) ning mõningast punktide puudumist lausete lõpus. Lisaks hakkavad silma rohkearvulised apostroofid, kuid kuna saksa kõnekee-

lele on iseloomulik sõnu nende abil lühendada, siis on selge, et nende ületamine eesti keelde ei tuleks nagunii kõne alla. Ka teised utreeritud kirjovahemärkide kasutused eesti subtiitritesse muidugi ei jõudnud.

Kirjavahemärkide seadmisel lähtusin eestikeelsest tekstist (mitte saksakeelsest) ning õigekirjareeglitest. Üritasin vältida emotsionaalsust väljendavaid kirjovahemärke, kui sama efekt tuli dialoogist ka ilma nende abita välja. Nagu ka juba töö teoreetilises osas kirjutatud (vt 2.2.4 *Kirjavahemärkide kasutus*), siis tavaliselt tajub vaataja teksti emotsiooni juba üksnes pildi ja heli kaudu. Kirjavahemärgid kaotavad oma mõtte, kui neid kasutada tekstis liiga palju.

Kirjavahemärkidega on tugevas seoses reavahetuse iseärasused. Kindlasti ei tohiks reavaheet luua lihtsalt kohta, kus tähemärkide arv täis saab. Kahjuks on seda aga teoorias lihtsam öelda, kui praktikas teha. Reeglina pidasin antud reeglist muidugi kinni, sest nagu ka juba teoreetilises osas kirjutasin (vt 1.4.1 *Osadeks jaotamine*), siis teksti jagamine ebaloogilisteks üksusteks ajab vaataja segadusse. Kui enamasti sain subtiitridadega manipuleerida ja neid vastavalt enda eelistustele ümber sõnastada, et üks mõte saaks ühe rea peale, siis puudus mul see võimalus ingliskeelsete tekstide puhul. Nii olin sunnitud Kodjo jutu Jamaicaale minnekust jagama järgmiselt ridadeks (sulgudes esitatud tähemärkide arv rea kohta):

You know me go Jamaica, me drink cool (37)

Pina Colada. And me smoke the good Ganja (40)

smugglin', and me look for the Kini sisters. (44)

You know the Kini sisters? (26)

Eeltoodust on selgelt näha, et ühtsed fraasid nagu *cool Pina Colada* või *Ganja smugglin'* on lõhutud, kuid kuna kõige pikem rida on juba 44 tähemärki (maksimaalselt subtiitrites lubatud 43, vt 1.2. *Eripära*) ning ma ei saa antud tekstis midagi redutseerida, siis otsustasin antud kohas reavahe määramisel erandi teha. Üldiselt lähtusin siiski printsiipest, et read peavad olema loogilise alguse ja lõpuga.

Teoreetilises osas (vt 2.2.4.2 *Side- ja mõttekriips*) kirjeldasin samuti, et ühel real ei tohiks esitada mitme rääkija teksti, isegi kui seda tähistada väikese kriipsuga. Kahjuks pean siinkohal nentima, et lähen oma tõlkes selle reegluga kaheksal subtiitrireal vastuollu, kuna dia-

loog oli väga kiire ning otsustasin selle vaatajatele terviklikuna silme ette jätta, et mitte riskida võimalusega, et seda ei jõuta kaasa lugeda. Antud read olid aga pigem lühemad ning ei tohiks silma eriti häirida. Näitlikustamiseks toon ka ühe säärase osa filmidialoogist:

Daniel/Juuli: *Mis sinu nimi on? - Mina olen Juuli.*

Daniel/Juuli: *- Juuli? - Nagu kuu.*

Mõlema rääkija lausungi algus on tähistatud väikese kriipsuga (v.a Danieli esimene küsimus), et vaataja saaks aru, et tegu on teise kõnelejaga. Samas näeks see dialoog kindlasti parem välja, kui iga lausung oleks eraldi real. Kuna tekst vahetuks sellisel juhul ekraanil liiga kiiresti, otsustasin siinkohal asjatundjate soovitudele vaatamata erandi teha.

7. Küsitlus

Kahtlemata ei piisa nii mitmetahulise materjali, nagu seda on täispika mängufilmi subtiitertõlge, kvaliteedi hindamiseks autoripoolsest analüüsist, olgu see nii (enese)kriitiline ja objektiivsust taotlev kui tahes. Seetõttu otsustasin tõlke proovilepanekuks läbi viia ka kvantitatiivse uuringu testvaatajate hinnangute teadasaamiseks. Kuivõrd seesuguses küsitluses osalemiseks ei piisa 15 või isegi 30 minutist (film ise kestab umbes poolteist tundi), piirasin osalejate arvu minimaalseks, et inimeste aega mitte liigselt kuritarvitada. Kokku vaatasid filmi ning täitsid küsimustiku 18 inimest vanuses 16–48 aastat (keskmine vanus 27 aastat), neist 11 olid naised ja seitse mehed. Enamasti oli tegu minu töö- või kursusekaaslastega, kellele toonitasin, et mul on vastustest ainult sel juhul kasu, kui need on tehtud võimalikult kriitiliselt, ning loodan seetõttu, et tõik, et küsitletud mind tunnevad, ei avalda mõju nende hinnangutele subtiitrite kohta. Küsitluslehed jagasin välja paberi peal ning need koguti kokku enne minu kätte andmist, seega võib rääkida anonüümsetest tulemustest. Küsitlusleht on toodud täielikul kujul ka Lisas 1. Filmi toimetasin testvaatajatele koos sinna peale salvestatud subtiitritega .avi formaadis ning nad vaatasid seda kodus arvutist või telerist. Kahjuks ei ole mul andmeid selle kohta, kas küsitluslehed täideti filmi vaatamise ajal või alles pärast seda. Samuti ei saa ma kontrollida, kas kõik testisikud filmi üldse vaatasid või mis keskkonnas, tingimustes või kui süvenenult nad seda tegid.

Teoreetilises osas kirjeldasin, et subtiitrite eripära tõttu on vaatajad nende suhtes reeglina kriitilisemad kui teiste tõlkeliikide puhul (vt peatükk 1.2. *Eripära*). Just seetõttu otsustasin kasutada küsitluses erineva saksa keele oskuse tasemega inimesi. Jagasin informandid kahte tinglikku gruppi: saksa keele oskajad ning mitteoskajad. Saksa keele oskajate grupi moodustavad kaheksa saksakeelses gümnaasiumis või saksa filoloogiat õppinud noort. Nende keeletasemeks hindan C1-C2. Teise gruppi kuuluvad kümme väga erineva eriala ning keeletasemega inimest alates täielikust saksa keele oskamatuses kuni seda ainet üheksa aastat koolis õppinuteni. Nende taset hindan nullist kuni B1-ni. Täpsemalt vaatlen mõlema grupi tulemusi ka eraldi järgnevates alapeatükkides.

Enne küsitluse konkreetsete tulemuste juurde asumist, tutvustan kokkuvõtlikult oma lähte-
seisukohti. Esiteks olen kindlal veendumusel, et keeletespialistide grupp on subtiitrite suh-
tes oluliselt kriitilisem ja nõudlikum kui teine grupp. Samuti arvan, et nemad pakuvad välja
rohkem nõuandeid tõlke parandamiseks ning leiavad üles enam vigu või häirivaid kohti.
Teiseks arvan, et enamus küsitletutest (olenemata grupist) ei märka peale inglise ja saksa
keele filmis teisi keeli või vähemalt ei oska neid tuvastada.

Eeltoodud hüpoteesidest tulenevalt küsisin vaatajatelt erinevate keelte lõikes, kuivõrd nad
märkasid selle keele esinemist subtiitrites ning mil määral nad subtiitritele toetusid. Samuti
uurisin arvamusi subtiitrite kvaliteedi kohta (tempo, õigekiri, grammatika, sõnavara, tõlge)
ning informantide üldmuljet eestikeelsest subtiitertõlkest. Lisaks oli võimalus täiendavateks
kommentaariideks ja parandusettepanekuteks. Igalt vastanult küsisin ka tema vanuse, soo ja
saksa keele oskuse kohta.

Esimese küsimuse all tõin välja kuus keelt (saksa, inglise, türgi, ungari, rumeenia ja itaa-
lia), mille esinemist filmis ning subtiitrites informandid said hinnata. Näpuvea tõttu jäi
keelte loetelust kahjuks välja serbia keel. See-eest oli testvaatajatel võimalus lisada nime-
kirja omalt poolt keeli juurde. Sestap loodan, et ei teinud serbia keelele liigselt ülekohut
(eriti kuna seda esines filmis vaid kahel korral).

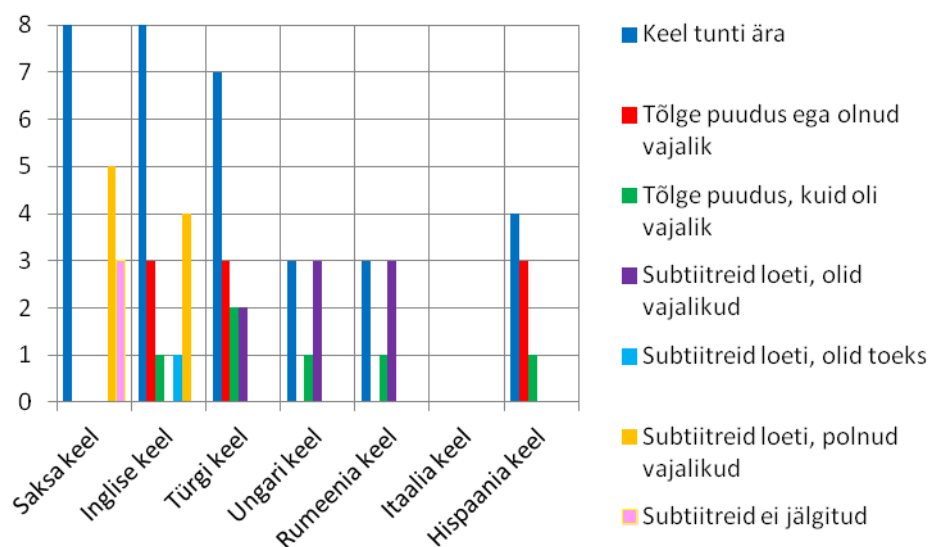
Jagasin õigekirja, grammatika, sõnavara valiku ja tõlke õigsuse kohta antavad hinnangud
tinglikult hinnateks järgmiselt: *väga hea* (5), *hea* (4), *rahuldav* (3), *kehv* (2) ning *väga kehv*
(1). Sarnaselt omistasin üldmulje hinnangutele numbrilised näitajad, et mul oleks tulemusi
kergem võrrelda (küsitluslehtedel olid toodud ainult sõnalised hinnangud): *professionaalne*
(5), *pigem professionaalne* (4), *rahuldav* (3), *pigem kehv* (2), *kehv* (1).

7.1. Saksa keele oskajad

Grupi moodustavad viis naist ja kolm meest keskmise vanusega 26 aastat. Selle grupi test-
vaatajad tundsid keeled ära 59% juhtudest. Ootuspäraselt ei jälginud mitu inimest (täpse-

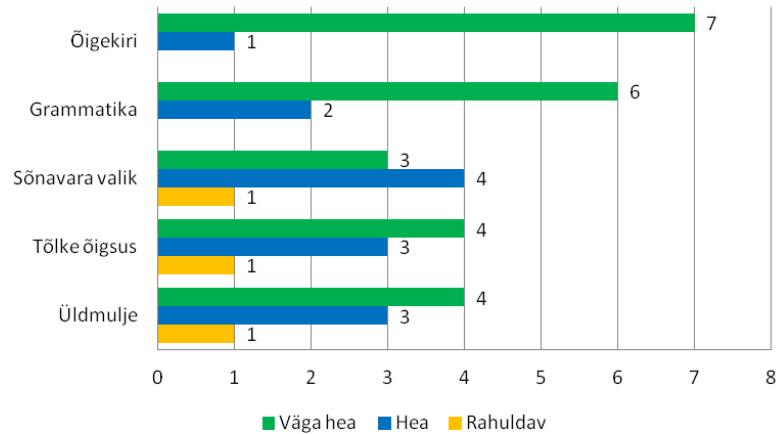
malt kolm) subtiitreid praktiliselt üldse ning peaaegu kõik (kuus informanti) esitasid küsitluse lõpus ka omapoolseid kommentaare.

Üllataval kombel jälgisid kõik saksa keele oskajad ingliskeelseid subtiitreid ning üks arvas suisa, et ingliskeelse teksti tõlge oleks olnud vajalik; üks testvaataja sai ingliskeelsetest subtiitritest teksti mõistmisel tuge. Täpsemalt on esimese küsimuse vastused toodud alljärgneval diagrammil (vt *Joonis 11*).

Joonis 11. Saksa keele oskajad: Võõrkeelte märkamine ning subtiitritele toetumine.

Hüpotees saksa keele spetsialistide kriitilisusest subtiitrite hindamisel oli siiski ennatlik, sest kvaliteeti hinnates tähistati kõige kehvema tulemusena kastike „rahuldav“. Enamasti jäadi eriti õigekirja ja grammatikaga väga rahule (keskmised hinded vastavalt 4,9 ja 4,8) ning sõnavara valiku ja tõlke õigsusega pigem rahule (keskmised hinded vastavalt 4,3 ja 4,4). Subtiitrite üldmulje keskmine tulemus oli 4,4. Täpsemate hinnangute jagunemine on esitatud järgneval diagrammil (vt *Joonis 12*).

Joonis 12. Saksa keele oskajad: Kvaliteedihinnangute jagunemine vastajate arvu alusel.

Kommentaaries toovad keeleoskajad välja järgmised puudused:

- 1) *tjaa* on ebasobiv – liiga saksapärane (kolm vastajat);
- 2) tausta saksakeelsed subtiitrid segasid (kaks vastajat);
- 3) subtiitrites liiga palju kõnekeelt (nt *ojaa, täiega*) (kaks vastajat);
- 4) *mh-mh* peaks olema ilma sidekriipsuta (kaks vastajat);
- 5) subtiitrites liiga palju emotsionaalset keelt;
- 6) *Türgi* valesti tõlgitud (*Türgimaa*);
- 7) hispaaniakeelne laul oleks võinud olla tõlgitud.

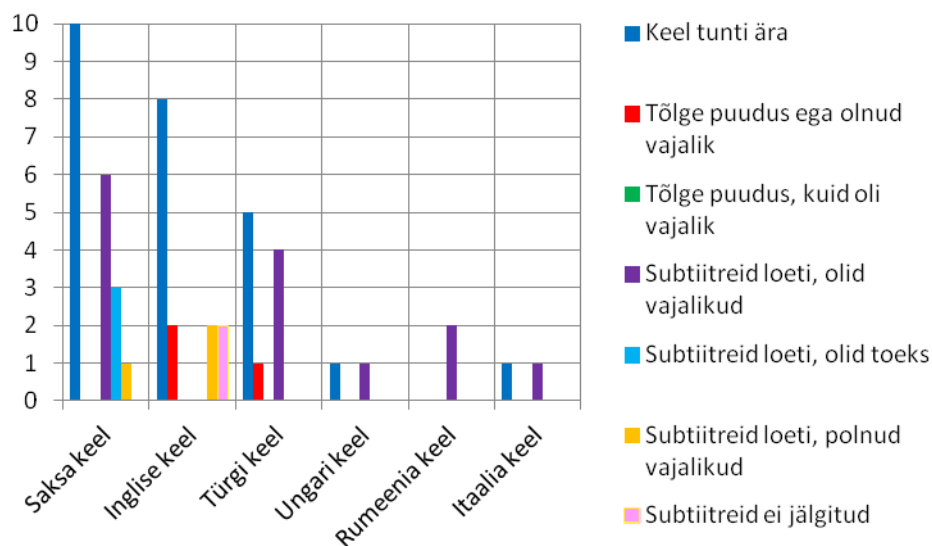
Lisaks leidis ka mitmeid positiivseid kommentaare selle kohta, et subtiitrid on vaatajate hinnangul hästi õnnestunud. Üks asjalikum tähelepanek on subtiitrites kasutatud sõnapaari *silla juures* kohta. Testvaataja täheldab, et kuigi tegu on ebatäpse tõlkega (sest *unter der Brücke* otsetõlge on *silla all*), siis antud juhul oli see väga hea valik, kuna filmi sündmustikust nähtub hiljem, et jutt ei käi siiski otseselt silla all, vaid selle vahetus läheduses olemisest.

7.2. Saksa keele mitteoskajad

Grupp koosneb kuuest naisest ja neljast mehest keskmise vanusega 28 aastat. Kolme informandi saksa keele oskus on olematu, kuuel on olemas algteadmised ning üks on õppi-

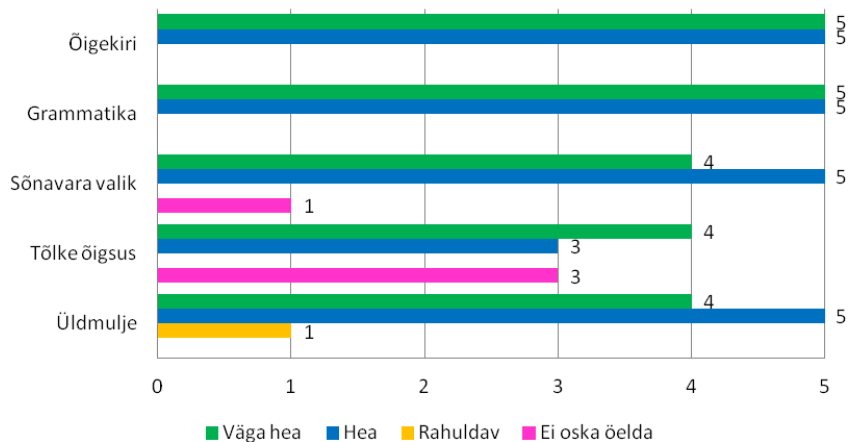
nud saksa keelt keskkoolis üheksa aastat (sellest on mitu aastat möödas ning keelt vahepeal praktiseerinud ei ole). Selle grupi testvaatajad tundsid keeled ära 45% juhtudest. Enamus küsitletutest tundis sarnaselt eelmisele grupile ära saksa, inglise ning türgi keele. Nagu ka arvata võis, toetus see grupp subtiitritele enam kui keeletespialistid. Ükski vastanu ei tundnud ära rumeenia keelt (ega pakutud täiendavate keeltena ka hispaania ega serbia keelt). Itaalia keele tundis ära üks testvaataja ning märkis, et luges ning vajab selle keele subtiitreid. Kuna itaalia keelt filmis tõlgitud ei olnud, siis tõenäoliselt ajas ta selle segamini kas ungari või rumeenia keelega.

Huvitaval kombel ei too ükski selle grupi vastaja ühegi keele all välja, et tõlge küll puudus, kuid oleks olnud vajalik (eelmises grupis nimetati seda suisa inglise, türgi, ungari, rumeenia ning hispaania keele puhul). Täpsemalt on esimese küsimuse vastused toodud alljärgneval diagrammil (vt *Joonis 13*).

Joonis 13. Saksa keele mitteoskajad: Võõrkeelte märkamine ning subtiitritele toetumine.

Ka saksa keele mitteoskajad jäid subtiitrite kvaliteediga rahule. Tulemused on põhimõtteliselt samad nagu keeletespialistidel – kui selles grupis suhtuti õigekirja ja grammatika korratusesse pisut nõudlikumalt (keskmine hinne mõlemal 4,5), siis sõnavara valiku ja tõlke õigsuse suhtes oldi lahkemad (keskmised hinnad vastavalt 4,4 ja 4,6). Subtiitritest jäi saksa keele mitteoskajatele pisut kehvem üldmulje (keskmine hinne 4,3) kui spetsialistidele. Täpsemate hinnangute jagunemine on esitatud alljärgneval diagrammil (vt *Joonis 14*).

Joonis 14. Saksa keele mitteoskajad: Kvaliteedihinnangute jagunemine vastajate arvu alusel.

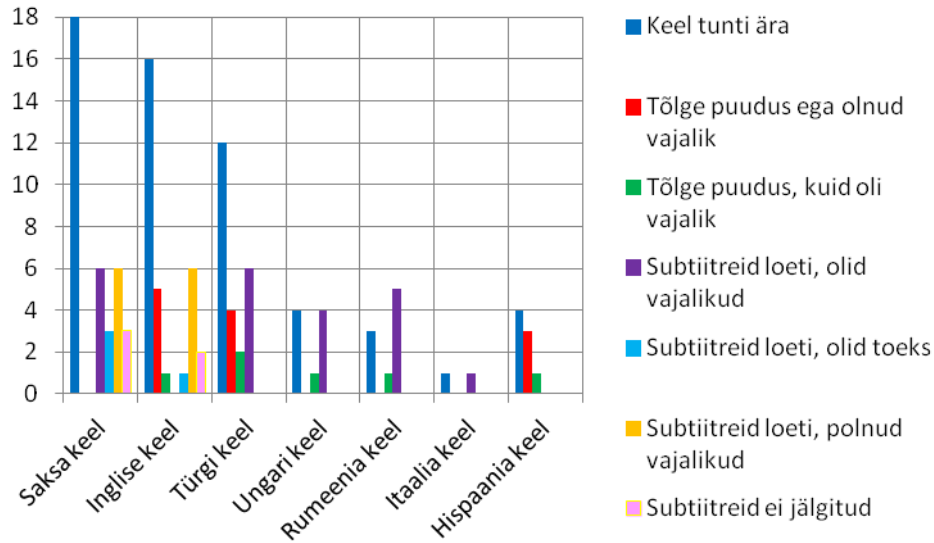
Kommentaaries toovad keele mitteoskajad välja järgmised puudused:

- 1) inglise keele tõlge oleks võinud olla (kolm vastajat);
- 2) mitmed asjad olid tõlkest välja jäetud (nt hüüded filmi alguses) (kaks vastajat);
- 3) tausta saksakeelsed subtiitrid segasid;
- 4) ropendamine oli liiga viisakalt edasi antud.

Ka saksa keele mitteoskajad toovad oma kommentaarides välja üldise rahulolu subtiitrite kvaliteediga. Üks vastanu kirjutas, et talle meeldis, et „võõrkeelne släng“ oli subtiitrites kaldkirjaga tähistatud. Ilmselt pidas ta selle all silmas tsitaatsõnu (anglitsisme).

7.3. Küsitluse tulemuste kokkuvõte

Üldises arvestuses märkasid testvaatajad 46% juhtudest võõrkeele esinemist filmis. Mõlema grupi ühisarvestuses tunti kõige rohkem ära saksa, inglise ja türgi keel. Täiendava keelena pakuti ainukesena juurde hispaania keelt (kokku neli inimest, kõik keeleoskajate grupist). Kõige vähem tunti ära itaalia keelt (aga see on täiesti ootuspärane, kuna itaaliakeelseid väljendeid esines tekstis vaid kolmel korral muude keelte sees). Samuti ei ole üllatav, et täiendavalt ei pakutud serbia keelt, mis kahetsusväärset ununes loetelust välja, sest ka see keel on eesti vaatajale pigem tundmatu. Täpsemalt on esimese küsimuse vastused testvaatajate ühisarvestuses toodud alljärgneval diagrammil (vt *Joonis 15*).

Joonis 15. Testvaatajate ühisarvestus: Võõrkeelte märkamine ning subtiitritele toetumine.

Kuna mõlemad grupid olid subtiitrite kvaliteedi osas suhteliselt ühel meelel, siis ei ole otsustarbekas siinkohal uut keskmiste hinnete ja hinnangute jaotuste ülevaadet teha. Subtiitrite tehnilise kvaliteedi osas on kindlasti märkimisväärne, et eranditult kõik vastanud hindasid subtiitrite ajastust (ehk ekraanil vahetumise tempot) mõistlikuks.

Põhiliste vajakajäämistena tõid testvaatajad välja ebasobivad või kõnekeelsed väljendid (viis vastajat), taustal olevad saksakeelsed subtiitrid (kolm vastajat), inglise keele tõlke puudumise (kolm vastajat) ja tõlke liigse vähendamise (kaks vastajat). Subtiitrite ja üldse tõlke subjektiivsusest annab tunnistust näiteks asjaolu, et sain ka kaks täiesti vastandlikku kommentaari: üks vastanu leidis, et subtiitrites oli ülearu palju emotsionaalset keelt, samas kui teine arvas, et ropendamine oli hoopis liiga viisakalt edasi antud.

Kahjuks ei kommenteerinud ükski vastanu minu salajasi murekohti uurimiselustes subtiitrites. Arvasin, et vähemalt saksa filoloogides võivad need tähelepanu äratada. Üks selliseid kohti oli kohe filmi alguses, kui Daniel räägib enda elukutsest sõnadega „Äh... Ich bin Referendar.“ (minu kaalutlustest seoses antud tõlkega on juttu ka peatükis 6.4.1 *Kultuuri-spetsiifilised väljendid*) ning jätkab Isa segaduses näoilme peale: „Ich werd´ bald Lehrer.“ Eestikeelses tõlkes „Mul on kutseaasta. Minust saab peagi õpetaja.“ on faktiviga, sest Eestis on kutseaastat läbivad õpetajad juba nooremõpetaja staatuses, s.t neil on õpetaja kvalifikatsioon omandatud. Saksamaal saab kvalifikatsiooni (ning diplomi) kätte alles pärast *Referendariat*’i läbimist.

Järgmised proovikivid, mille tõlkega ma ise veel täielikult rahul ei ole, olid kõikvõimalikud kohad, kus võõramaalased üritasid rääkida saksa keeles. Üks keerulisemaid oli ka juba peatükis 6.3. *Mitmekeelsus* kirjeldatud Türgi piirivalvuri hüüe „Halts Maul owlum!“ ehk „Peasuu!“. Mind üllatas, et kummastki grupist ei toonud keegi seda kirjaveana välja. Millegipärast ei tahaks ma uskuda, et antud kunstlikult tekitatud keeleline viga testvaatajatele eesmärgipärane tundus ja nad aru said, et piirivalvur üritas purssida saksa keelt.

Minu hüpotees, et keelelähemad inimesed on analüüsivamate subtiitrite osas kriitilisemad, ei leidnud kinnitust. Erinevused kahe grupi vahel ilmnisid pigem võõrkeelte märkamises filmidialoogis ning subtiitritele toetumise ulatuses. Hinnangud subtiitritele ning puudujääkide või parandusettepanekute kirjeldused olid mõlemas grupis pigem sarnased. Siiski võib tagasisidena antud kommentaaride alusel öelda, et testvaatajad olid pigem kriitilised ning ei mõistnud minu kaalutlusi näiteks seoses kõnekeelsete elementide kasutamisega tõlkes, vulgarismide pehmemdamise või redutseerimisega ning ingliskeelse teksti tõlkimata jätmisega. Kohati toodi välja ka eesti normkeelele vastukäivaid tähelepanekuid (näiteks väidetega, et *ojaa, tjaa* või *mh-mh* ei vasta standardkeelele, sest kasutasin neid oma tõlkes kooskõlas ÕS-i võrgusõnastikuga).

Kokkuvõte

Käesoleva magistritöö teoreetiline ja empiiriline osa püüavad luua kompaktselt terviku pakumaks ülevaatlikku (õppe)materjali subtiitertõlkeks eesti keelde ning keskendudes seejuures konkreetsele meediumile (saksa mängufilm „Im Juli“) ning selle spetsiifilistele tõlkeraskustele. Vaatamata töö suhteliselt kitsale piiritletusele (millest annab tunnistust ainuüksi pilk selle kohmakale pealkirjale), kätkeb ta endas moodsa aja üleilmastumisest ning argikeelestumisest tingitud kahe päevakohaseima audiovisuaaltõlke probleemistiku – mitme- ning kõnekeelsuse – eritelu.

Töö teoreetiline osa annab ülevaate audiovisuaaltõlke ning täpsemalt subtiitertõlke olemusest, protsessist ning eripärast. Kolmes esimeses peatükis käsitletakse nii subtiitrite keelelisi kui tehnilisi eriomadusi ning analüüsitakse kõne- ja mitmekeelsusega seotud komplitseeritumaid tõlkeülesandeid audiovisuaalmeediumites. Kasutatud allikmaterjal on ajakohane ja tsiteeritud autorid tunnustatud teoreetikud ning kogenud praktikud. Teoreetilisele osale tugineb praktiline subtiitertõlke katsetus, selle süvaanalüüs ning hindamine töö empiirilises osas. Tõlke kvaliteedi hindamisel kasutatakse tavapärase tõlketoimetaja asemel kvantitatiivset uuringut, milles osales 18 erineva saksa keele oskustasemega testvaatajat.

Juba töö sissejuhatuses rääkis sellest, et (eesti) vaatajad kalduvad olema subtiitrite suhtes kriitilised. Tihti alahinnatakse selle tõlkeliigi keerukust ning arvatakse, et suudetakse ise paremat tõlget pakkuda. Käesolevas töös ka varem tsiteeritud Kristel Lõuk (2007, lk 44) tõi oma magistritöö raames läbiviidud intervjuude põhjal välja, et subtitreerimisega tegelevad ettevõtted nagu SDI Eesti ja Kanal 2 on subtiitrite kritiseerijaid ka tööle kutsunud. Neile selgitati subtiitertõlke eripärasid ning anti proovitöö, millega enamus kritiseerijaid ettevõtete esindajate sõnul hakkama ei saanud. Vaatajate kriitika seostamist nende asjatundmatusega subtitreerimise eripäradest ei saa ma siiski heaks kiita: subtiitriteid valmistatakse nende lugejate jaoks.

Käesoleva magistritöö mahtu arvestades ei saanud selle raames läbi viia täiendavaid uurin-
guid, et välja selgitada subtitreerimisetevõtete tõlkijate ja toimetajate praktilisi näpunäiteid

mitme- ja kõnekeelsusega seotud tõlkeraskuste lahendamisel. Loodan, et antud aines leiab kajastust edaspidistes uurimustöodes, sest nagu ka eelnevalt mainitud, on nende näol tegemist sagedasemate probleemidega audiovisuaaltõlkes. Huvitavat lähtematerjali võiks pakuda mahukas mitme- ja kõnekeelsete filmide eestikeelsete subtiitrite võrdlev analüüs. Uurimisobjektideks võiksid olla redutseerimise ulatus ja vajalikkus, võõraste keelte subtitreerimine või väljajätmine, madalkeelse sõnavara tõlkimine ning pehmendamine, kodustamise ja võõrapärastamise suhe jm. Teine antud tööga haakuv uurimisvaldkond on eesti subtitreerijad ise. Minu hinnangul puudub Eesti tõlkemaastikul ülevaade subtitreerijatest ning tänane olukord tuleks kaardistada. Hea oleks teada, mis erialade inimestega on tegu ning kui laiahaardelist tööd tehakse – kas nad spetsialiseeruvad kindlatele žanritele (nt komöödia, draama, märul) või temaatikatele (nt meditsiin, õigus, kriminalistika).

Mitmekeelsuse aspektist lähtuvalt soovitab erialane kirjandus jääda võimalikult truuks originaalmaterjalile. Samas näitab antud töö küsitlustulemuste kokkuvõte, et kuigi testvaatajad jäid subtiitritega rahule, oleks neist suur osa vähemalt ingliskeelsete tekstide tõlkest lugu pidanud. Ilmselt on see tingitud ka eesti subtitreerimispraktikast, sest inimesed on harjunud subtiitritest kogu info leidma ning pettuvad, kui see nii ei ole. Osundatud kirjanduses rõhutatatakse kõnekeelsuse puhul subtiitertõlke kaht põhilist omapära: samaaegsust originaaltekstiga ning tekstiliigi muutust suulisest kirjalikuks. Esimese märksõnadeks on lähtetekstitruudus ning sünkroonsus ja teisel mõõdukus ning tõlkija osavus leida kompromiss kõne- ning kirjakeele vahel. Madalkeelsete keelendite ülekandel peab tõlkija lähtuma väljendite funktsioonist ning sihtkultuuri ja -keele omapäras.

Nagu tõlkimisel ikka, kehtib ka subtiitertõlkes lihtne tõsiasi – tõlge peab olema eesmärgipärane, korrektne ja kergesti mõistetav. Kuidas seda saavutada, jääb tõlkija otsustuspädevusse. Abiks on muidugi erinevate teooriate ja teemat käsitlevate materjalide tundmine. Tihti tuleb lahenduste leidmisel lähtuda sisetundest ja nn *common sense*'ist. Eks seepärast olegi kogunud tõlkijad au sees. Kui tõlkes ei oleks vaja subjektiivsust, asendaksid tõlkijaid juba ammu masinad või tõlkeprogrammid.

Resümee

Universität Tartu
Institut für germanische, romanische und slawische Philologie
Abteilung für deutsche Sprache und Literatur

Mehrsprachigkeit und Umgangssprache als Ursachen für Übersetzungsschwierigkeiten (am Beispiel der Untertitel zum Film „Im Juli“)

Magisterarbeit

Karin Kukk
Tartu 2012

In der vorliegenden Magisterarbeit wird dem Versuch nachgegangen, anhand theoretischer Materialien und Ratschläge der praktizierenden Untertitler mustergültige estnische Untertitel für den Spielfilm „Im Juli“ (2000, Fatih Akin) zu schaffen. Die Arbeit besteht aus einem theoretischen und einem empirischen Teil. In dem Ersten werden konkrete technische und sprachliche Voraussetzungen für gelungene audiovisuelle Übersetzungen vorgestellt und die besonderen Probleme der Mehrsprachigkeit und Umgangssprache in solchen Medien genauer unter die Lupe genommen. In dem zweiten Teil der Arbeit wird der Film, der als Grundlage dieser Magisterarbeit gilt, vorgestellt und der Untertitelvorgang samt seinen Besonderheiten beschrieben. Im Rahmen der Arbeit wurde auch eine quantitative Untersuchung durchgeführt.

Im theoretischen Teil der Arbeit wird festgestellt, dass es konkrete technische Voraussetzungen gibt, deren interlinguale Untertitel entsprechen müssen. Die Wichtigsten seien auch hier genannt worden: vollkommene Synchronie zwischen Bild, Ton und Untertiteln; angemessene Schriftgröße; serifenlose Schrift (z. B. Arial); Schriftfarbe hell (meist weiß) mit dunkler (meist schwarzer) Außenlinie; Zeichenzahl pro Untertitelzeile maximal 37–43 (abhängig vom Medium und Zweck). Ebenfalls wird erläutert, was einen guten Untertitler

ausmacht und welche Kompetenzen er haben sollte. Darüber hinaus wird der Untertitelungsvorgang genauer beschrieben und die dabei möglichen Herausforderungen dargestellt. Durch Untertitelung wird mündlicher Text zum schriftlichen. Diesbezüglich spricht man von Reduzierung des Textes, ebenfalls vom Kompromiss zwischen Umgangssprache und Standardsprache. Untertitel sollten den Rechtschreibregeln entsprechen, gleichzeitig aber im optimalen Maße Elemente der Umgangssprache widerspiegeln. Bei der Übertragung der Mehrsprachigkeit in die Untertitel sollte man vom Prinzip ausgehen, dass der Zielzuschauer vom Film keine weiteren Informationen bekommt als der Zuschauer der Originalfassung.

Im empirischen Teil der Arbeit wird neben der Beschreibung des technischen und sprachlichen Vorgangs der Untertitelung auch eine gründliche Analyse der estnischen Untertitel dargestellt, indem die auf Umgangssprache und Mehrsprachigkeit bezogenen Übersetzungsschwierigkeiten besonders unter die Lupe genommen werden. Die größten Dilemmas waren meist mit Anglizismen, Fluchwörtern und vulgären Ausdrücken verbunden. In der Übersetzung wurden Anglizismen in der Regel unverändert übertragen, bei Fluchwörtern und vulgären Ausdrücken hat man oft Reduzierung und Abschwächen der Äußerungen ausgeübt.

Die Untertitel wurden von 18 Testpersonen mit unterschiedlichen Deutschkenntnissen getestet und bewertet. Die Analyse der Bewertungen ergibt, dass die Untertitel von den Befragten als gelungen anerkannt wurden. Von eventuellen Mängeln hat man vor allem umgangssprachliche Ausdrücke, deutsche Untertitel im Hintergrund, das Fehlen der Übersetzung für englische Untertitel und Reduzieren des Originaldialogs genannt.

Zusammenfassend lässt sich sagen, dass der theoretische Teil der Arbeit eine ausreichende Grundlage dem empirischen Teil schafft. Ebenfalls kann man anhand der Übersetzungsanalyse und Resultate der quantitativen Studie erkennen, dass die vorgelegten estnischen Untertitel im Großen und Ganzen gut gelungen sind.

Kasutatud kirjandus

Eesti Tõlkide ja Tõlkijate Liit. (04. 01 2000. a.). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas <http://www.ettl.ee/>

allmusic. (2002). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas <http://www.allmusic.com/album/pardon-prinzessin-r1327292>

Lyrix.at. (2002). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas http://www.lyrix.at/de/text_show/c70be3c7f0dfb148dbd586a168100b2b-Nts_-_Pardon_Prinzessin

Referendar.de. (05 2005. a.). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas <http://www.referendar.de/referendariat/>

Eesti Tõlkemagistrite Liit. (2006). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas <http://www.etml.ee/>

Pimedate Ööde Filmifestival. (2007). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas Fatih Akin: http://2007.poff.ee/?todo=rez_page&id=178&lang=1&st=

TheFreeDictionary.com Deutsches Wörterbuch. (2009). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas <http://de.thefreedictionary.com/>

Google. (2011). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas <http://www.google.com>

Statistisches Bundesamt. (26. 09 2011. a.). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas Bevölkerung und Erwerbstätigkeit. Bevölkerung mit Migrationshintergrund. Ergebnisse des Mikrozensus 2010: https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/Bevoelkerung/MigrationIntegration/Migrationshintergrund2010220107004.pdf?__blob=publicationFile

Wortschatz Universität Leipzig. (2011). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas <http://wortschatz.uni-leipzig.de/>

- Deutsch-Tuerkisch.net.* (2012). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas Wörterbuch Deutsch-Türkisch Übersetzer Online: <http://www.deutsch-tuerkisch.net/>
- Duden online.* (2012). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas Bibliographisches Institut GmbH: www.duden.de
- Eesti Filmi Sihtasutus.* (2012). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas <http://www.efsa.ee/index.php?page=258&>
- eesti.ee.* (2012). Kasutamise kuupäev: 30. 04 2012. a., allikas Nimele statistika päring: <http://www.eesti.ee>
- Google Translate.* (2012). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas <http://translate.google.com/>
- Haridus- ja Teadusministeerium.* (2012). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas Õpetajaharidus. Kutseaasta: <http://www.hm.ee/index.php?0510914>
- Internet Movie Database.* (2012). Kasutamise kuupäev: 21. 04 2012. a., allikas In July: <http://www.imdb.com/title/tt0177858/>
- Internet Movie Database.* (2012). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas Fatih Akin. Director, Actor, Producer: <http://www.imdb.com/name/nm0015359/>
- LEO. Ein Online-Service der LEO GmbH.* (2012). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas <http://dict.leo.org/>
- Silver Maple Software.* (2012). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas HTML and CSS Standards. Type Sizes in Pixels and points: http://silvermaplesoftware.com/standards/size_type.html
- Tallinna Ülikool.* (2012). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas Koolituspakkumine: <http://www.tlu.ee/?LangID=1&CatID=3323&ArtID=10425&action=article>
- Urban Dictionary.* (2012). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas <http://www.urbandictionary.com/define.php?term=ciou>

- Albrecht, C. (2010). *Die Problematik der Synchronisation englischsprachiger Filme ins Deutsch anhand der Beispiele 'Singin' in the Rain' (1952) und 'Inglourious Basterds' (2009)*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas Universität Wien: http://othes.univie.ac.at/10240/1/2010-06-09_0509585.pdf
- Bartoll, E. (2006). *Subtitling Multilingual Films*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas EU-High-Level Scientific Conference Series: http://www.euroconferences.info/proceedings/2006_Proceedings/2006_Bartoll_Eduard.pdf
- Bielefeld, K. (2012). *beliebte-Vornamen.de*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas Die beliebtesten Vornamen von 1890 bis heute: <http://www.beliebte-vornamen.de/>
- Bogucki, Ł. (2009). Amateur Subtitling on the Internet. rmt: G. A. Jorge Díaz Cintas, *Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen* (lk 49–57). Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan.
- Borcholte, A. (23. 12 2009. a.). *Spiegel Online*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas "Soul Kitchen"-Regisseur Fatih Akin. "Ich hatte Bock zu lachen": <http://www.spiegel.de/kultur/kino/0,1518,668682,00.html>
- Caimi, A. (2009). Subtitling: Language Learners' Needs vs. Audiovisual Market Needs. rmt: G. A. Jorge Díaz Cintas, *Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen* (lk 240–251). Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan.
- Cintas, J. D., & Remael, A. (2007). *Audiovisual Translation: Subtitling*. Manchester, UK & Kinderhook (NY), USA: St. Jerome Publishing.
- Dietzi, C. (03. 10 2011. a.). *Studie über die Verwendung von Untertiteln*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas <http://www.real-association.eu/de/news/studie-ueber-die-verwendung-von-untertiteln>
- Eesti - Inglise - Eesti sõnaraamat*. (kuupäev puudub). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas <http://aare.pri.ee/dictionary.html>

- Erelt, M., Ross, K., & Erelt, T. (2007). *Eesti keele käsiraamat*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas Eesti Keele Instituut: <http://www.eki.ee/books/ekk09/>
- Erelt, T. (2006). *Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2006*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas Eesti Keele Instituut: <http://www.eki.ee/dict/qs/>
- Fernández, M. J. (02 2004. a.). *Screen Translation*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas A Case Study: The Translation of Swearing in the Dubbing of the Film South Park into Spanish: <http://translationjournal.net/journal/37swear.htm>
- Georgakopoulou, P. (2009). Subtitling for the DVD Industry. rmt: G. A. Jorge Díaz Cintas, *Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen* (lk 21–35). Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan.
- Ghassempur, S. (06 2009. a.). “*Tha’ Sounds Like Me Arse!*”: *A Comparison of the Translation of Expletives in Two German Translations of Roddy Doyle’s*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas The Commitments: <http://doras.dcu.ie/14885/1/GhassempurPhD.pdf>
- Goldberg, R. (2000). *Digital Typography. Pocket Primer Series*. San Diego: Widsor Professional Information, LLC.
- Hehl, H. (2006). *Lexikon der Jugendsprache*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas Das Megakrasse Lexikon: http://www.hehl-rhoen.de/pdf/lexikon_der_jugendsprache.pdf
- Hinderer, K. (2009). Untertitelung in Tschechien und Deutschland. rmt: S. Nagel, S. Hezel, K. Hinderer, & K. Pieper, *Audiovisuelle Übersetzung. Filmuntertitelung in Deutschland, Portugal und Tschechien* (Kd. Leipziger Studien zur angewandten Linguistik und Translatologie, lk 265–329). Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Jacke, C. (10. 04 2006. a.). *Mitteldeutsche Zeitung*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas Land setzt bei Integration auf Türkischunterricht: <http://www.mz-web.de/servlet/ContentServer?pagename=ksta/page&atype=ksArtikel&aid=114461>

5321796&openMenu=987490165154&calledPageId=987490165154&listid=99434
2720546

- Jüngst, H. E. (2010). *Audiovisuelles Übersetzen. Ein Lehr- und Arbeitsbuch* (narr Studienbücher tr.). Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag.
- Kibbermann, E., Kirotar, S., & Koppel, P. (2007). *Saksa-eesti sõnaraamat*. (M. T.-A. Anne Arold, Toim.) Tallinn: Valgus.
- Lange, A. (2008). *Tõlkimise aabits*. Tallinn: Kirjastus Valgus.
- Loog, M. (1990). *Esimene Eesti Slängi Sõnaraamat*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas <http://www.eki.ee/dict/slang/>
- Lõuk, K. (2007). *Audiovisuaalse meedia tõlkekvaliteedi tagamisest Eestis tegutsevates subtitreerimisorganisatsioonides*. Tallinn: Tallinna Ülikool.
- Maran, M. (2007). *Filmimõisted*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas <http://www.ut.ee/CECT/tegevus/visuaalkultuur/filmimõisted.pdf>
- Mary Carroll, J. I. (17. 10 1998. a.). *Code of Good Subtitling Practice*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas European Association for Studies in Screen Translation:
http://www.esist.org/ESIST%20Subtitling%20code_files/Code%20of%20Good%20Subtitling%20Practice_en.pdf
- Mikk, J. (2012). *Loengukonspektid*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas Kiirlugemine: http://raud.ut.ee/~jaanm/kiirlugemine.htm#_ftn1
- Nagel, S. (2009). Das Übersetzen von Untertiteln. Prozess und Probleme der Kurzfilme. SHOOTING BOKKIE, WASP und GREEN BUSH. rmt: S. Nagel, S. Hezel, K. Hinderer, & K. Pieper, *Audiovisuelle Übersetzung. Filmuntertitelung in Deutschland, Portugal und Tschechien* (Kd. Leipziger Studien zur angewandten Linguistik und Translatologie, lk 23–144). Frankfurt am Main: Peter Lang.

- Perego, E. (2008). Subtitles and line-breaks: Towards improved readability. rmt: D. Chiaro, C. Heiss, & C. Bucaria, *Between Text and Image. Updating research in screen translation*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.
- Pujol, D. (06. 07 2006. a.). *The Translation and Dubbing of 'Fuck' into Catalan: The Case of From Dusk till Dawn*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas The Journal of Specialised Translation: http://www.jostrans.org/issue06/art_pujol.pdf
- Selder, S. (17. 08 2005. a.). *Subtiitrid ei pea jutuga sõna-sõnalt klappima*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas Eesti Päevaleht: <http://www.epl.ee/news/melu/subtiitrid-ei-peat-jutuga-sona-sonalt-klappima.d?id=51017232>
- Skuggevik, E. (2009). Teaching Screen Translation: The Role of Pragmatics in Subtitling. rmt: G. A. Jorge Díaz Cintas, *Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen* (lk 197–213). Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan.
- Sokoli, S. (2009). Subtitling Norms in Greece and Spain. rmt: G. A. Jorge Díaz Cintas, *Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen* (lk 36–48). Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan.
- Susam-Sarajeva, Ş. (2. 10 2011. a.). *International Association for Translation and Intercultural Studies*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas The translation and reception of multilingual films / La traduction et réception de films multilingues: http://www.iatis.org/index.php?option=com_k2&view=item&id=316:the-translation-and-reception-of-multilingual-films-/-la-traduction-et-r%C3%A9ception-de-films-multilingues&Itemid=62
- Taylor, C. (2009). Pedagogical Tools for Training Subtitlers. rmt: G. A. Jorge Díaz Cintas, *Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen* (lk 213–228). Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan.
- Tuma, T. (2003). *DER SPIEGEL*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas 38/2003. Die Sense stimuliert: <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-28591030.html>

Vitzthum, T. (15. 02 2008. a.). *Welt Online*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas
Wirtschaft begrüßt Türkisch als 2. Fremdsprache:
<http://www.welt.de/politik/article1679361/Wirtschaft-begruesst-Tuerkisch-als-2-Fremdsprache.html>

Eesti Tõlkide ja Tõlkijate Liit. (04. 01 2000. a.). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a.,
allikas <http://www.ettl.ee/>

allmusic. (2002). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas
<http://www.allmusic.com/album/pardon-prinzessin-r1327292>

Lyrrix.at. (2002). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas
http://www.lyrix.at/de/text_show/c70be3c7f0dfb148dbd586a168100b2b-Nts_-_Pardon_Prinzessin

Referendar.de. (05 2005. a.). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas
<http://www.referendar.de/referendariat/>

Eesti Tõlkemagistrite Liit. (2006). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas
<http://www.etml.ee/>

Pimedate Ööde Filmifestival. (2007). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas Fatih
Akin: http://2007.poff.ee/?todo=rez_page&id=178&lang=1&st=

TheFreeDictionary.com Deutsches Wörterbuch. (2009). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012.
a., allikas <http://de.thefreedictionary.com/>

Google. (2011). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas <http://www.google.com>

Statistisches Bundesamt. (26. 09 2011. a.). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas
Bevölkerung und Erwerbstätigkeit. Bevölkerung mit Migrationshintergrund.
Ergebnisse des Mikrozensus 2010:
https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/Bevoelkerung/MigrationIntegration/Migrationshintergrund2010220107004.pdf?__blob=publicationFile

- Wortschatz Universität Leipzig.* (2011). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas <http://wortschatz.uni-leipzig.de/>
- Deutsch-Tuerkisch.net.* (2012). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas Wörterbuch Deutsch-Türkisch Übersetzer Online: <http://www.deutsch-tuerkisch.net/>
- Duden online.* (2012). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas Bibliographisches Institut GmbH: www.duden.de
- Eesti Filmi Sihtasutus.* (2012). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas <http://www.efsa.ee/index.php?page=258&>
- eesti.ee.* (2012). Kasutamise kuupäev: 30. 04 2012. a., allikas Nimele statistika päring: <http://www.eesti.ee>
- Google Translate.* (2012). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas <http://translate.google.com/>
- Haridus- ja Teadusministeerium.* (2012). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas Õpetajaharidus. Kutseaasta: <http://www.hm.ee/index.php?0510914>
- Internet Movie Database.* (2012). Kasutamise kuupäev: 21. 04 2012. a., allikas In July: <http://www.imdb.com/title/tt0177858/>
- Internet Movie Database.* (2012). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas Fatih Akin. Director, Actor, Producer: <http://www.imdb.com/name/nm0015359/>
- LEO. Ein Online-Service der LEO GmbH.* (2012). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas <http://dict.leo.org/>
- Silver Maple Software.* (2012). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas HTML and CSS Standards. Type Sizes in Pixels and points: http://silvermaplesoftware.com/standards/size_type.html
- Tallinna Ülikool.* (2012). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas Koolituspakkumine: <http://www.tlu.ee/?LangID=1&CatID=3323&ArtID=10425&action=article>

- Urban Dictionary*. (2012). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas <http://www.urbandictionary.com/define.php?term=ciou>
- Albrecht, C. (2010). *Die Problematik der Synchronisation englischsprachiger Filme ins Deutsch anhand der Beispiele Singin' in the Rain (1952) und Inglourious Basterds (2009)*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas Universität Wien: http://othes.univie.ac.at/10240/1/2010-06-09_0509585.pdf
- Bartoll, E. (2006). *Subtitling Multilingual Films*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas EU-High-Level Scientific Conference Series: http://www.euroconferences.info/proceedings/2006_Proceedings/2006_Bartoll_Eduard.pdf
- Bielefeld, K. (2012). *beliebte-Vornamen.de*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas Die beliebtesten Vornamen von 1890 bis heute: <http://www.beliebte-vornamen.de/>
- Bogucki, Ł. (2009). Amateur Subtitling on the Internet. rmt: G. A. Jorge Díaz Cintas, *Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen* (lk 49–57). Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan.
- Borcholte, A. (23. 12 2009. a.). *Spiegel Online*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas "Soul Kitchen"-Regisseur Fatih Akin. "Ich hatte Bock zu lachen": <http://www.spiegel.de/kultur/kino/0,1518,668682,00.html>
- Caimi, A. (2009). Subtitling: Language Learners' Needs vs. Audiovisual Market Needs. rmt: G. A. Jorge Díaz Cintas, *Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen* (lk 240–251). Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan.
- Cintas, J. D., & Remael, A. (2007). *Audiovisual Translation: Subtitling*. Manchester, UK & Kinderhook (NY), USA: St. Jerome Publishing.
- Dietzi, C. (03. 10 2011. a.). *Studie über die Verwendung von Untertiteln*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas <http://www.real-association.eu/de/news/studie-ueber-die-verwendung-von-untertiteln>

- Eesti - Inglise - Eesti sõnaraamat*. (kuupäev puudub). Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas <http://aare.pri.ee/dictionary.html>
- Erelt, M., Ross, K., & Erelt, T. (2007). *Eesti keele käsiraamat*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas Eesti Keele Instituut: <http://www.eki.ee/books/ekk09/>
- Erelt, T. (2006). *Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2006*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas Eesti Keele Instituut: <http://www.eki.ee/dict/qs/>
- Fernández, M. J. (02 2004. a.). *Screen Translation*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas A Case Study: The Translation of Swearing in the Dubbing of the Film South Park into Spanish: <http://translationjournal.net/journal/37swear.htm>
- Georgakopoulou, P. (2009). Subtitling for the DVD Industry. rmt: G. A. Jorge Díaz Cintas, *Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen* (lk 21–35). Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan.
- Ghassempur, S. (06 2009. a.). “*Tha’ Sounds Like Me Arse!*”: *A Comparison of the Translation of Expletives in Two German Translations of Roddy Doyle’s*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas The Commitments: <http://doras.dcu.ie/14885/1/GhassempurPhD.pdf>
- Goldberg, R. (2000). *Digital Typography. Pocket Primer Series*. San Diego: Widsor Professional Information, LLC.
- Hehl, H. (2006). *Lexikon der Jugendsprache*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas Das Megakrasse Lexikon: http://www.hehl-rhoen.de/pdf/lexikon_der_jugendsprache.pdf
- Hinderer, K. (2009). Untertitelung in Tschechien und Deutschland. rmt: S. Nagel, S. Hezel, K. Hinderer, & K. Pieper, *Audiovisuelle Übersetzung. Filmuntertitelung in Deutschland, Portugal und Tschechien* (Kd. Leipziger Studien zur angewandten Linguistik und Translatologie, lk 265–329). Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Jacke, C. (10. 04 2006. a.). *Mitteldeutsche Zeitung*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas Land setzt bei Integration auf Türkischunterricht: [99](http://www.mz-</p>
</div>
<div data-bbox=)

web.de/servlet/ContentServer?pagename=ksta/page&atype=ksArtikel&aid=1144615321796&openMenu=987490165154&calledPageId=987490165154&listid=994342720546

- Jüngst, H. E. (2010). *Audiovisuelles Übersetzen. Ein Lehr- und Arbeitsbuch* (narr Studienbücher tr.). Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag.
- Kibbermann, E., Kirotar, S., & Koppel, P. (2007). *Saksa-eesti sõnaraamat*. (M. T.-A. Anne Arold, Toim.) Tallinn: Valgus.
- Lange, A. (2008). *Tõlkimise aabits*. Tallinn: Kirjastus Valgus.
- Loog, M. (1990). *Esimene Eesti Slängi Sõnaraamat*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas <http://www.eki.ee/dict/slang/>
- Lõuk, K. (2007). *Audiovisuaalse meedia tõlke kvaliteedi tagamisest Eestis tegutsevates subtitreerimisorganisatsioonides*. Tallinn: Tallinna Ülikool.
- Maran, M. (2007). *Filmimõisted*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas <http://www.ut.ee/CECT/tegevus/visuaalkultuur/filmimõisted.pdf>
- Mary Carroll, J. I. (17. 10 1998. a.). *Code of Good Subtitling Practice*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas European Association for Studies in Screen Translation:
http://www.esist.org/ESIST%20Subtitling%20code_files/Code%20of%20Good%20Subtitling%20Practice_en.pdf
- Mikk, J. (2012). *Loengukonspektid*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas Kiirlugemine: http://raud.ut.ee/~jaanm/kiirlugemine.htm#_ftn1
- Nagel, S. (2009). Das Übersetzen von Untertiteln. Prozess und Probleme der Kurzfilme. SHOOTING BOKKIE, WASP und GREEN BUSH. rmt: S. Nagel, S. Hezel, K. Hinderer, & K. Pieper, *Audiovisuelle Übersetzung. Filmuntertitelung in Deutschland, Portugal und Tschechien* (Kd. Leipziger Studien zur angewandten Linguistik und Translatologie, lk 23–144). Frankfurt am Main: Peter Lang.

- Perego, E. (2008). Subtitles and line-breaks: Towards improved readability. rmt: D. Chiaro, C. Heiss, & C. Bucaria, *Between Text and Image. Updating research in screen translation*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.
- Pujol, D. (06. 07 2006. a.). *The Translation and Dubbing of 'Fuck' into Catalan: The Case of From Dusk till Dawn*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas The Journal of Specialised Translation: http://www.jostrans.org/issue06/art_pujol.pdf
- Selder, S. (17. 08 2005. a.). *Subtiitrid ei pea jutuga sõna-sõnalt klappima*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas Eesti Päevaleht: <http://www.epl.ee/news/melu/subtiitrid-ei-peat-jutuga-sona-sonalt-klappima.d?id=51017232>
- Skuggevik, E. (2009). Teaching Screen Translation: The Role of Pragmatics in Subtitling. rmt: G. A. Jorge Díaz Cintas, *Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen* (lk 197–213). Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan.
- Sokoli, S. (2009). Subtitling Norms in Greece and Spain. rmt: G. A. Jorge Díaz Cintas, *Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen* (lk 36–48). Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan.
- Susam-Sarajeva, Ş. (2. 10 2011. a.). *International Association for Translation and Intercultural Studies*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas The translation and reception of multilingual films / La traduction et réception de films multilingues: http://www.iatis.org/index.php?option=com_k2&view=item&id=316:the-translation-and-reception-of-multilingual-films-/-la-traduction-et-r%C3%A9ception-de-films-multilingues&Itemid=62
- Taylor, C. (2009). Pedagogical Tools for Training Subtitlers. rmt: G. A. Jorge Díaz Cintas, *Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen* (lk 213–228). Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan.
- Tuma, T. (2003). *DER SPIEGEL*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas 38/2003. Die Sense stimuliert: <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-28591030.html>

Vitzthum, T. (15. 02 2008. a.). *Welt Online*. Kasutamise kuupäev: 20. 05 2012. a., allikas
Wirtschaft begrüßt Türkisch als 2. Fremdsprache:
<http://www.welt.de/politik/article1679361/Wirtschaft-begruesst-Tuerkisch-als-2-Fremdsprache.html>

Lisad

Lisa 1: Küsitlusleht

Filmi "Juulis" eestikeelsete subtiitrite analüüs

Palun vaadake filmi ning vastake allpool toodud küsimustele. Palun märkige ka oma vanus, sugu ning saksa keele oskus. Küsitluslehed on täiesti anonüümsed ning andmeid kasutatakse üksnes subtiitrite analüüsiks.

Vanus: aastat Sugu: naine mees

Saksa keele oskus:*

*Kui teate taset, siis kirjutage nt A1, B1, algaja, keskase vms. Võite kirjutada ka, kui kaua olete saksa keelt õppinud (nt semestrites või aastates).

1. Palun märkige ristikesega, kas märkasite võõrkeelt filmis, ning hinnake, kui võrd toetusite subtiitritele.

		Kui Te ei märganud, et antud keel filmis esines, jätke selle keele real kõik kastikesed tühjaks!					
Tundsin keele ära		Tõlge puudus ega olnud vajalik	Tõlge puudus, kuid oleks olnud vajalik	Lugesin subtiitrid, olid teksti mõistmiseks hädavajalikud	Lugesin subtiitrid, sain tekstist natuke aru, kuid subtiitrid olid toeks	Lugesin subtiitrid kaasa, kuid sain tekstist täielikult aru	Ei jälginud subtiitrid, sain tekstist täielikult aru
Saksa keel	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Inglise keel	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Türgi keel	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ungari keel	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Rumeenia keel	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Itaalia keel	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mõni muu keel:*	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
.....							

* Palun täpsustage

2. Minu hinnangul vahetusid subtiitrid ekraanil enamasti

liiga kiiresti pigem kiiresti mõistliku tempoga pigem aeglaselt liiga aeglaselt

3. Palun hinnake subtiitrite kvaliteeti järgmistes valdkondades:

	väga hea	hea	rahuldav	kehv	väga kehv
õigekiri	☐	☐	☐	☐	☐
grammatika	☐	☐	☐	☐	☐
sõnavara valik	☐	☐	☐	☐	☐
tõlke õigsus	☐	☐	☐	☐	☐

4. Minu hinnangul olid subtiitrid üldiselt:

professionaalsed pigem professionaalsed rahuldavad pigem kehvad kehvad

5. Nimetage palun suurimad puudused või vead, mida subtiitrites märkasite! Kas subtiitrites leidsid midagi, mis vaatamisel häiris? Milliseid soovitusi annaksite samade subtiitrite täiendamiseks ja parandamiseks?

.....
.....
.....

Aitäh vastamast! Teie vastused on väga olulised!

Lisa 2: Eesti-, saksa- ja ingliskeelseid subtiitreid kõrvutav tabel

Kõneleja	Eestikeelsed subtiitrid	Saksakeelne filmialoog	Saksa subtiitrid	Ingliskeelsed subtiitrid
	Juulis	im juli.		in july
	<i>Neljapäev, 7. juuli, kell 12.10</i>		Donnerstag, 7. Juli - 12:10 Uhr	
	<i>Kusagil Bulgaarias</i>		Irgendwo in Bulgarien	
Daniel	Vabandust.	Entschuldige.		Excuse me.
		Hey!		
Isa	Kes sa oled? Mida sa must tahad?	Wer bist du? Was willst Du von mir?		Who are you? What d'you want?
Isa	Miks kuradi pärast räägid sa saksa keelt?	Und warum zum Teufel sprichst Du deutsch?		Why the hell do you speak German?
Daniel	Mida?	Was?		What?
Isa	- Mida sa tahad?	- Was Du von mir willst, Mann?!		- What d'you want?
Daniel	Ma hääletan. Tahtsin küsida,	Ich bin Tramper, das heißt einfach nur, ich trampe, und ich wollte Dich nur fragen,		I'm a hitchhiker, and I just wanted to ask you
Daniel	kas saad küüti pakkuda. Rahu!	ob Du mich 'n Stück mitnehmen kannst. Das ist alles, o.k.? Ganz ruhig.		for a lift. That's all. Calm down. Damn it!
Daniel	Kurat küll!	Hey, hey, hey, hey, hey! Scheiße! Hey, hey, hey, hey, hey!		Goddamn it! Fucking shit! Fuck!
Isa	Kurat võtaks!	Verdammt, verdammt! Verdammte Scheiße! Fuck!		Fucking shit! Goddamn it!
Isa	Neetud!			
Isa	Kuramus küll!	Verfluchte Scheiße, Mann. Verflucht!		Oh crap!
Isa	Neetud!	Kacke, verflucht, Mann.		Goddamn it!

Isa	Hei! Kuule, mees. Ma räägin sinuga.	Hey, hey, hey, hey, ich rede mit Dir, hey! Hey Mann, ich rede mit Dir.	Hey, man! I'm talking to you!
Isa	Neetud. Tule, lähme!	Verfluchte Scheiße, Mann!	Goddamn it!
Isa	Peame siit ära minema. Tule nüüd!	Komm, wir gehen. Wir müssen hier weg, ja. Mann hey komm!	C'mon! We gotta get outta here! C'mon!
Isa	Kurat küll!	Verfluchte Scheiße, verflucht!	Goddamn fucking shit!
Isa	Kuradi jama! Nagu ühest laibast	Wie gerate ich nur in so 'ne Scheiße, Mann?!	How the hell did I get into such a fucking mess?
Isa	oleks vähe. Nüüd pean kahega jändama.	Als ob eine Leiche nicht reicht, nein, jetzt hab ich noch 'ne zweite am Sack!	As if one dead body wasn't enough! Now I got two fucking bodies to deal with!
Daniel	Mida sa ütlesid?	Was hast Du da grade eben gesagt?	What did you say?
Isa	Sa oled korras?	Dir geht's gut?	You're okay?
Daniel	Jah, korras.	Mir geht's ganz o.k., ja.	Yeah, I'm okay.
Isa	- Tore. Siis kao välja!	- Schön. Dann raus.	- Fine. Get out!
Daniel	Ai, mulle tundub, et mu kael sai siiski viga.	Aua, ich glaub, mir geht's doch nicht gut. Mein Hals hat irgendwas abgekriegt.	Ow! I think something's wrong with my neck!
Isa	Ma ütlesin: "Välja!"	Ich sagte, raus!	I said GET OUT!
Daniel	- Oota nüüd!	- Jetzt paß mal gut auf, ja:	- Now listen here.
Daniel	Sa oleks mu peaaegu surnuks sõitnud.	Du hast mich eben gerade fast totgefahren, o.k.?	You almost killed me, but I'm alive,
Daniel	Aga ma elan ja sa rõõmustad selle üle.	Aber ich lebe noch, und Du freust dich darüber.	and you're glad I am.
Daniel	Näita natuke oma rõõmu ja paku mulle küüti!	Also warum zeigst Du nicht 'n bißchen, daß Du Dich darüber freust, und nimmst mich 'n Stück mit, heh?	So why don't you show me and give me a lift? Please.

Daniel	Palun.	Bitte!	
Isa	Okei.	O.k., komm nach vorn.	Okay. Come up front.
Isa	Tule ette!		
Daniel	- Okei.	- O.k..	- Okay.
Isa		Hi ha! Hi ha!	
		Hey! Hey!	
		Ja, ja!	Yeah, sure!
Daniel	Mina olen Daniel.	Ich bin Daniel.	My name's Daniel.
Isa	Isa.	Isa.	Isa.
Daniel	- Isa.	- Isa.	
Isa	Nii, Daniel.	So Daniel.	So, Daniel.
Isa	Räägi, kust sa pärit oled!	Dann erzähl doch mal. Woher kommst Du?	Where are you from?
Daniel	Hamburgist.	Hamburg.	Hamburg.
Isa	Hamburgist?	Hamburg!	Hamburg!
Isa	Mu tädi elab seal.	Ich hab ´ne Tante, die lebt in Hamburg.	I got an aunt who lives in Hamburg.
Isa	Mis tööd sa teed?	Was machst Du, wovon lebst Du?	How do you earn a living?
Daniel	Mul on kutseasta.	Äh...Ich bin Referendar.	I'm a student teacher.
Daniel	Minust saab peagi õpetaja.	Ich werd´ bald Lehrer.	I'm gonna be a teacher.
Isa	- Õpetaja? Sina?	- Lehrer? Du?!	- A teacher? ... You?
Isa	Käi kuradile!	Shit, Digger,	Yeah. Shit, kiddo.
Isa	Sa ei näe välja nagu õpetaja.	Du siehst gar nicht aus wie ´n Lehrer.	You sure don't look like a teacher.

Daniel	Kuidas ma siis välja näen?	Wieso, wie seh ich denn aus?	How do I look?
Isa	Ei tea. Rohkem nagu kalkar.	Weiß nicht. Eher wie ´n Penner oder sowas.	Don't know. More like a bum.
Isa	Tahad kuradima lõunasse minna?	Willst Du in den scheiß Süden? Hm?	Going to the fucking south?
Isa	Türgimaale, jumal küll.	Ins Türkland, Mann.	To Turk country, man!
Daniel	- Ah nii. Jah.	- Ach so. Ja.	- Oh, I see. Yeah.
Isa	Puhkusele?	Machst Du Urlaub?	Going on vacation?
Daniel	Ei.	Ne.	Nope.
Daniel	Ühe naise pärast.	Ich bin hinter ´ner Frau her.	I'm after a girl.
Isa	Oma naise?	Deine Frau?	Your wife?
Daniel	Ei.	Ne.	Nope.
Isa	Sa oled armunud.	Du bist verliebt!	You're in love?
Isa	Lahe. Räägi mulle sellest!	Cool. Erzähl mir davon.	Cool! Tell me all about it.
Daniel	See on pikk jutt.	Das ist aber ´ne ziemlich lange Geschichte.	It's quite a long story.
Isa	Kuule, meil on kuradima pikk tee ees.	Sieh mal: Wir haben noch ´n verdammten langen Weg, Mann.	Hey, we got a long way to go, man.
Daniel	Newtoni seadusest järeldame,	Aus dem Newtonschen Gesetz läßt sich ableiten, daß in diesem Fall	By applying Newton's law to the problem,

Reede, 1. juuli, kell 12.01, Hamburg

Freitag, 1. Juli - 12:01
Uhr

Hamburg

Daniel	et antud juhul on tähtsaim faktor kiirus.	also der wichtigste Faktor die Geschwindigkeit ist.	we see that velocity is the most important factor.
Daniel	Kui palju tuleb keha x	Wie hoch muß also jetzt der Körper X	How fast must "x" be accelerated
Daniel	10-kraadisel rambil kiirendada,	auf einer Rampe von 10 Grad beschleunigt werden,	on a ramp with an incline of 10 degrees,
Daniel	et ületada 25 meetrit gravitatsioonijõudu?	um 25 Meter...25 Meter Gravitationskraft zu überwinden?	in order to overcome 25 yards of gravitational force?
Daniel	Anette?	Anette?	Anette?
Daniel	Anette!	Anette!	
Anette	- Näete, et mul on vestlus pooleli.	Herr Bannier, ich unterhalte mich gerade, das sehen Sie doch.	Don't you see I'm talking to someone?
Daniel	Ernie?	Ernie?	Ernie?
Ernie	- Pole aimugi, vana.	- Keine Ahnung, Alter.	- No idea, man!
Daniel	Kira?	Kira?	Kira?
Kira	Õpetaja, veerandi viimases	Herr Bannier, wir können doch nicht	Mr. Bannier, we can't have
Kira	tunnis ei saa ometi õppida.	in der letzten Stunde vor den Ferien Unterricht machen!	a normal lesson the last hour before vacation!
Daniel	Mida me siis peaks tegema?	Was sollen wir denn sonst machen?	What else?
Kira	- Meie lõpetame!	- Wir machen Schluß!	- School's out!
Kira	Head aega, õpetaja.	Tschüß, Herr Bannier.	Goodbye, Mr. Bannier.
Daniel	- Nägemist, Kira.	- Tschüß, Kira.	- Bye, Kira.
Daniel	Ilusat vaheaega.	Frohe Ferien.	Have a nice vacation.
Marion	Mida? Tüüp käib siit iga päev	Wie, was soll das heißen? Der Typ rennt hier jeden Tag an deinem Stand vorbei,	What? He passes here every day,

Marion	mööda ja sa polegi temaga rääkinud?	und Du hast ihn noch nicht angesprochen?	and you haven't spoken to him yet?
Juuli	Ma häbenesin.	Ich war eben schüchtern.	I've been too shy.
Marion	- Sina häbenesid?	- Du warst schüchtern?	- You? Shy?
Marion	Mida veel?	Oh, Scheiße...	Oh boy!
Juuli	Seal ta on!	Das is er. Das is er!	That's him!
Juuli	See prillidega!	Der mit der Brille!	The one with the glasses!
Marion	- Mine räägi temaga!	- Los, sprich ihn an. Na komm schon!	- Talk to him! Go on!
Juuli	Hei, sina!	Hey, du!	Hey!
Juuli	Tule siia!	Komm doch mal her!	Come over here.
Juuli	Näed välja, nagu kuluks sulle õnn ära.	Siehst aus wie jemand, der Glück gebrauchen kann.	You look like you could use some luck.
Daniel	Piisaks uuest kotist.	Ich seh wohl eher aus wie jemand, der 'ne neue Tüte braucht.	A bag would do.
Juuli	- Mis see on?	- Was ist das?	- What's this?
Daniel	See on päike.	Das ist eine Sonne.	A sun.
Juuli	- Mis on päike?	- Was ist eine Sonne?	- What's a sun?
Daniel	Gaasikera, mille ümber planeetid tiirlevad.	Eien Sonne ist ein Gasball, um den sich die Erde und die anderen acht Planeten drehen.	It's a ball of gas which the Earth
Daniel	Seda nimetatakse päikesesüsteemiks.	Und das Ganze, das nennt man dann Sonnensystem.	and the other 8 planets revolve around.
Juuli	Päike tekitab valgust.	Die Sonne macht Licht.	The sun lights up life:
Juuli	Valgust minu elus, tema elus, sinu elus.	Licht in meinem Leben, Licht in ihrem Leben, Licht in deinem Leben.	for me, for her and for you.
Juuli	Teine sõna valguse jaoks on...?	Ein anderes Wort für Licht	Another word for light is ...?

		ist....?	
Daniel	- Energia?	- Energie?	- Energy?
Juuli	Teine sõna valguse jaoks on õnn.	Ein anderes Wort für Licht ist Glück.	It's good luck.
Daniel	- Ah nii. See sõrmus toob õnne, jah?	- Ach so, der Ring, der bringt Glück?	- I see. The ring is a lucky charm.
Juuli	Sa oled taibukas.	Du bist aber schlau!	You're very smart.
Daniel	- Minust saab varsti õpetaja.	- Ich werd' ja auch bald Lehrer.	- I'll be a teacher soon.
Juuli	Õpetaja? Tõesti?	Lehrer? Echt?	A teacher? Really?
Juuli	Naljakas.	Das ist ja lustig.	That's funny.
Juuli	Mis su nimi on?	Wie is 'n Dein Name?	What's your name?
Daniel	- Daniel. Daniel Banner.	- Daniel. Daniel Banner.	- Daniel. Daniel Banner.
Juuli	Ilus nimi.	Das ist aber 'n schöner Name.	That's a nice name.
Daniel	Mis sinu nimi on? - Mina olen Juuli.	Ja, und wie heißt Du? - Ich heiße Juli.	What's your name? - I'm July.
Daniel	- Juuli? - Nagu kuu.	- Juli? - Wie der Monat.	- July? - Like the month.
Juuli	Tahad seda sõrmust?	Was ist mit dem Ring?	What about the ring?
Juuli	See on väga vana maiade sõrmus.	Das is 'n ganz alter Maya-Ring. Die Legende sagt,	It's a very old Mayan ring. The legend says,
Juuli	Legendi järgi tunneb selle kandja ära õnne.	daß der Träger dieses Rings sein Glück erkennen kann.	whoever wears the ring can recognize happiness.
Juuli	Varsti kohtad üht neidu.	Sehr bald wird ein Mädchen auf dich zukommen.	You will soon meet a girl
Juuli	Ta kannab samuti päikest nagu sina.	Sie wird auch eine Sonne tragen, genau wie Du.	wearing the same sun that you have.
Juuli	Ainult tema on määratud olema sinu õnn.	Diese Person, und nur diese, ist dazu bestimmt, Dein Glück zu sein.	She is the only person who is destined to bring you happiness.

Daniel	Kui palju sa selle eest tahad?	Was willst ´n dafür haben?	How much?
Juuli	- 50.	- Fünfzig.	- 50.
Juuli	Kas see ei meeldi sulle?	Ja, was is? Gefällt er dir nicht, oder...?	Don't you like it?
Daniel	- Meeldib küll, aga...	- Doch, er gefällt mir schon, aber das...	- Sure, but...
Juuli	Miks sa selle eest siis ei võitle?	Ja, wenn dir was gefällt, warum kämpfst du nicht dafür?	Then why don't you fight for it?
Daniel	Okei. 30.	O.k. 30.	Okay, 30.
Juuli	- 40.	- Vierzig.	- 40.
Daniel	35. Rohkem mul pole, aga tahan seda väga.	35, mehr hab ich nicht, aber ich will ihn haben.	35. It's all I've got. But I want the ring.
Juuli	Ok, aga ainult sellepärast...	O.k., aber nur...weil...	Okay, but... only because I like you.
Juuli	Et sa meeldid mulle.	weil ich Dich gern hab.	
Daniel	Aitäh.	Danke.	Thanks.
Juuli	- Oota korra!	- Warte mal!	- Wait a sec.
Juuli	See toimub täna õhtul. Tule ka!	Das ist heute abend. Kannst ja mal vorbeischaun.	This is on tonight. Why don't you stop by?
Daniel	Aitäh.	Dankeschön.	Thanks.
Juuli		- Bitte	- You're welcome.
Daniel	Ootan huviga.	Da bin ich ja mal gespannt.	Looking forward to it.
Juuli	- Mina ka.	- Ich erst.	- I am, too!
Daniel	Nägemist.	Tschüs.	Bye.
Juuli	- Nägemist.	-Tschüs.	-Bye.
Marion		Tschüs.	
Marion	Juuli?	Juli?	July?

Juuli	- Jah?	- Ja?	- Yes.
Marion	Mis see oli?	Was war das?	What was that?
Juuli	- See oli Daniel Bannier.	- Das war Daniel Bannier.	- That was Daniel Bannier.
Marion	Seda küll, aga... Mida sa temas näed?	Ja, ja, schon klar, aber....was hat der?	Yeah, sure. But what's so special about him?
Juuli	Temas on midagi peidus, mis tahab välja.	Da ist irgendwas, ganz tief drinnen, was raus will.	He has something deep inside waiting to get out.
Marion	Mis siis?	Was denn?	Like what?
Kodjo	Hei, ainsuse esimene pööre, <i>teacher!</i>	Hey, erste Person Singular, teacher!	Hey! First person singular, teacher!
Daniel	- Tere, Kodjo!	- Hallo Kodjo.	- Hi, Kodjo.
Kodjo	<i>You know me go Jamaica, me drink cool</i>	You know me go Jamaica, me drink cool Pina Colada.	
Kodjo	<i>Pina Colada. And me smoke the good Ganja</i>	And me smoke the good Ganja smugglin´,	
Kodjo	<i>smugglin´, and me look for the Kini sisters.</i>	and me look for the Kini sisters.	
Kodjo	<i>You know the Kini sisters?</i>	You know the Kini sisters?	
Daniel	Vaevalt küll, Kodjo.	Ich glaub nicht, Kodjo.	Don't think so.
Kodjo	- <i>No? Bi-and-Tsu-Kini!</i>	- No? Bi-and-Zu-Kini! Ha, ha!	- Bikini and Zucchini!
Kodjo	Kuhu sa puhkama sõidad?	Digger, wo fährst Du denn in Urlaub hin?	Going on vacation?
Daniel	- Sel aastal jään Hamburgi.	- Ich bleib dieses Jahr in Hamburg.	- I'm staying in Hamburg.
Kodjo	Sa jääd siia? - Jah.	Du bleibst hier? - Ja.	Here? -Yep.
Kodjo	- Ei sõidagi ära? - Ei. - Sa vajad päikest!	- Du fährst überhaupt nicht weg? - Ne. - Hey, du brauchst ´n bißchen Sonne.	- You aren't leaving? -No. - You need some sun.
Daniel	Siin paistab ka päike.	Ach, hier scheint ja auch die Sonne grad.	It's sunny here.

Kodjo	- Kuule, siis saad ju mu taimi kasta.	- Ey, dann kannst Du doch meine Pflanzen gießen.	- Could you water my plants then?
Daniel	Seda võin tõesti teha.	Das kann ich machen, ja.	Sure.
Kodjo	- Igal hommikul ja õhtul? - Jah.	- Morgens und abends? - Morgens und abends.	- Every morning and every evening? - Sure.
Kodjo	<i>Cool!</i> Vaata!	Hey, cool. Paß auf!	Hey, cool.
Kodjo	Siin on mu auto võti. Kasuta seda!	Hier, da ist mein Autoschlüssel mit dran. Kannst Du benutzen, weißt du?	Here's my car key. Feel free to use it.
Daniel	- Aa, see...	- Ach, das...	- That ...
Kodjo	<i>Yeah. You know, the car, you know? Ey, o.k.</i>	Yeah. You know, the car, you know? Ey, o.k.	
Kodjo	<i>You give them water to make them grow.</i>	You give them water to make them grow.	
Daniel	Vabandust.	Tschuldige...	Excuse me!
Daniel	Hei.	Hallo.	Hey there!
Daniel	Vabandust.	Tschuldigung!	Excuse me!
Tšikk	Palun üks õlu.	Kann ich ´n Bier haben, bitte?	Can I have a beer, please?
Daniel	Vabandust, kas see on päike?	Entschuldigung, ist das vielleicht ´ne Sonne?	Excuse me. Is that a sun?
Tšikk	- Mida?	- Was?	- What?
Daniel	Sinu amulett, kas see on päike?	Dein Amulett, ist das vielleicht ´ne Sonne?	Is your amulet a sun?
Tšikk	- Ei, see on kuu.	- Nein, das ist ´n Mond.	- No, it's a moon!
Daniel	Vabandust, kas ma saaksin ka...	Entschuldige, könnte ich vielleicht auch noch so ´n...	Excuse me! Could I have a ...
Laulja	Järgmine laul on armastuslaul.	Das nächste Lied ist ein Liebeslied.	The next song is a love song.

Laulja	Armastusest, mis ületas kõik piirid.	Über eine Liebe, die hat alle - ich meine - alle Grenzen über- schritten.	About a love that crossed over every border.
Melek	Tere! Ega sa ei tea siin	Hi! Weißt Du hier zufällig	Hi, do you know
Melek	soodsat ööbimiskohta?	´ne billige Übernachtungs- möglichkeit?	of a cheap place to spend the night?
Melek	Olen Berliinist. Ma ei tunne linna.	Ich bin nämlich aus Berlin, ich kenn mich hier nicht aus.	I'm from Berlin. I don't know my way around here.
Melek	Ei? Pole hullu.	Nicht? Schon gut.	No? Okay.
Daniel	Vabandust! Üks hetk!	Tschuldige, tschuldige, tschuldigung, entschuldige, ´n kleinen Moment!	Hey, wait a minute! Just a sec.
Daniel	Olin natuke hajevil.	Ich war gerade eben nicht so ganz bei mir.	I was kind of gone for a moment.
Daniel	Mulle tuli just midagi meelde.	Mir ist gerade was eingefallen.	I just remembered.
Daniel	Siin lähedal on soodne väike hostel.	Es gibt ´ne sehr günstige -- es ist ´n bißchen klein --, aber sehr nette Jugendherberge.	There's this cheap, small youth hostel nearby.
Daniel	Siinsamas. Ma võin su kohale viia.	Gleich da vorne. Und wenn du willst...	And if you'd like, I'll show you the way.
Melek	Sa teeksid seda minu heaks?	Also, ich könnte Dich dahin bringen	Also, I could bring you there.
Melek	Sa teeksid seda minu heaks?	Das würdest Du für mich tun?	You'd do that for me?
Daniel	- Muidugi. Ma olen autoga.	- Klar, kein Problem. Ich hab ein Auto hier.	- Sure, no problem. I got a car.
Melek	See on sinust kena.	Das ist aber nett!	That's nice of you.
Daniel	- Mu auto on sealsamas.	- Mein Wagen steht da vorne.	- My car is over there.
Daniel	Mina olen Daniel.	Ich heiße übrigens Daniel.	I'm Daniel.
Melek	- Melek.	- Melek.	- Melek.
Daniel	Ilus nimi. Kust see pärit on?	Melek, freut mich. Das ist ein schöner Name. Wo kommt denn der her?	Melek. Nice name. Where's it from?

Melek	- Türgist.	- Aus der Türkei.	- Turkey.
Daniel	Oled türklanna?	Bist du Türkin?	Are you Turkish?
Melek	- Jah.	- Hm.	- Mhm.
Daniel	Lahe.	Klasse!	Great.
Daniel	Kas ma võin su kotti kanda?	Kann ich Dir Deine Tasche abnehmen?	Can I carry your bag?
Melek/ Daniel	- Ei, aitäh. - Ole nüüd!	- Ne, geht schon, danke. - Laß sie mich doch tragen.	- No it's okay. - C'mon.
Melek	See ei ole eriti raske.	Die ist nicht so schwer.	It isn't heavy.
Daniel	- Oled seda kaua kandnud. Las ma aitan.	- Ja klar, aber Du hast sie doch sicher schon den ganzen Tag getragen. Ich würd sie Dir wirklich gerne abnehmen.	- Sure but you've carried it all day. I'd like to carry it.
Daniel/ Melek	Kõht tühi? - Ah?	Hast Du Hunger? - Hm?	Hungry? - Huh?
Daniel/ Melek	- On sul kõht tühi? - Jah.	- Ob Du Hunger hast? - Ja.	- Are you hungry? - Yeah.
Juuli	Ei ole võimalik!	Das gibt's doch nicht!	I don't believe it.
Melek	See on Istanbul. Bosporus.	Das ist Istanbul. Der Bosporus.	This is Istanbul... the Bosphorus.
Melek	Vasakul on Euroopa ja paremal Aasia.	Da links ist Europa und rechts ist Asien.	Europe's on the left, Asia on the right.
Melek	Seisan vahel öösiti seal	Da unter der Brücke, an der Moschee,	I sometimes stand under the bridge at night,
Melek	silla juures ja vaatan vett.	da steh ich manchmal nachts und schau auf's Wasser.	watching the water.
Melek	Kui kuu laintel säteandab, siis tundub,	Wenn der Mond so glitzert auf dem Wasser und den Wellen,	When the moon sparkles on the water
Melek	nagu sulistaks vees tuhat kalakest.	dann sieht das aus wie, als ob tausend kleine Fische da drin zappeln.	then it looks like thousands of little fish dancing.
Melek	Türklastel on selle jaoks eraldi sõna...	Die Türken haben ein Wort dafür...	In Turkish there's a word for it:

Melek	<i>Yakamoz.</i>	Yakamoz.	Yakamoz.
Melek	Selle silla juures on mul	Genau da unter der Brücke	I have a date right under the bridge
Melek	reedel kell 12 üks kohtumine.	bin ich am Freitag verabredet, um zwölf.	on Friday, at noon.
Melek	Kas sa ei sõida ära?	Fährst Du nicht weg?	Aren't you going away?
Daniel	- Ah?	- Hm?	- Huh?
Melek	Kas sa ei sõida ära?	Fährst Du nicht weg?	Aren't you going away?
Daniel	- Ei, ma ei usu.	- Nö, ich glaub nicht.	- No I don't think so.
Melek	Kõik sõidavad ju ära.	Aber alle fahren doch weg.	But everybody's going on vacation.
Daniel	- Tean, aga otsustasin seekord siia jääda.	- Ja, ich weiß, aber ich hab`mich entschlossen, dieses Jahr mal hier in Hamburg zu bleiben,	- Yeah, I know, but I've decided to stay in Hamburg.
Daniel	Hamburg on suvel väga ilus.	weißt Du, weil... Hamburg kann ja auch unheimlich schön sein so, im Sommer, ne.	Hamburg can be really nice in the summer.
Daniel	Siin on palju parke,	Es gibt hier viele Parks und	There are lots of parks and
Daniel	kohvikuid ja restorane. Ja rand.	Cafés und Restaurants und all sowas. Und den Strand.	cafés and restaurants and all. And there's the beach.
Melek	Hamburgis on rand?	Hamburg hat ´nen Strand?	Hamburg has a beach?
Daniel	- Sa ei teadnudki? Põrs rand	- Ja, wußtest Du das nicht? Doch, Hamburg hat ´nen richtigen Strand,	-You didn't know? ...A real beach. A real beach
Daniel	liiva ja vee ning merekarpidega.	mit Sand und Wasser und Muscheln und so.	with sand and water and seashells and all.
Daniel	Tahaksid näha?	Würd`st Du den gern mal sehen?	Would you like to see it?
Melek	- Jah.	- Ja.	- Mmh.
Daniel	Okei.	O.k.	Okay.

Daniel	Palun arve.	Kann ich zahlen, bitte?	The check, please.
Daniel	Tjaa, see ongi rand.	Tja, das ist der Strand.	Yeah, this is the beach.
Daniel	Merekarpe küll eriti pole, aga...	Muscheln gibt's zwar nicht so viele, aber...	There aren't that many sea-shells, but...
Daniel	Kas sa õlut tahaksid?	Möchtest Du vielleicht ein Bier?	Would you like a beer?
Melek	- Oojaa.	- Gerne.	- Oh yeah.
Daniel	Vabandust, oleks teil mulle kaks õlut müüa?	Entschuldige, könnte mir einer von Euch zwei Bier verkaufen, vielleicht?	Just a sec. Excuse me, could one of you guys sell me two beers?
Kutt	Muidugi.	Klar.	Here.
Kutt/ Daniel	Palun. - Aitäh.	Bitteschön. -Danke.	Thanks.
Kutt	- Tšau.	-Ciou.	-Ciao.
Daniel	Oota, palju ma võlgnen?	Warte mal, was kriegst Du denn dafür?	How much do I owe you?
Kutt	- Parimad asjad siin elus on tasuta.	- Die schönsten Sachen im Leben sind umsonst.	- The best things in life are free.
Daniel	Terviseks!	Prost!	Cheers.
Melek	Hakkan juba taipama,	So langsam kann ich verstehen,	I'm beginning to understand
Melek	miks sa siit ära ei taha minna.	warum du hier nicht weg willst.	why you don't want to leave.
		<i>(Sie singt eine türkische Ballade, Text als Anlage)</i>	<i>My sun, my moon, let your light shine. My warm sand will keep your path free. I stroke your skin with my wind. My lips thirst for your lips. Oh, your eyes... should look for me and follow me.</i>

			<i>Oh, your lips... should come and find me and stay and kiss me.</i>
Daniel	Ütle, kas su nimi tähendab midagi!	Sag mal, Dein Name...Melek..., bedeutet das irgendwas?	Tell me. Your name ... Melek, does it mean anything?
Melek	Inglit.	Engel.	
			Angel.
Daniel	See sobib sulle.	Das paßt zu Dir.	It really suits you.
Melek	- Aitäh. Aga sa ei tunnegi mind.	- Danke. Aber Du kennst mich doch gar nicht.	- Thanks, but you don't even know me.
Melek	Mis mu ööbimiskohast saab?	Was wird denn jetzt eigentlich aus meinem Schlafplatz?	What about that place to sleep?
Melek	Elad sa siin üksi?	Wohnst Du alleine hier?	Do you live alone here?
Daniel	Jah.	Ja.	Yep.
Melek	Sul polegi tüdrukut?	Hast Du keine Freundin?	Don't you have a girlfriend?
Daniel	Ei.	Nein.	Nope.
Daniel	Soovid teed?	Möchtest Du vielleicht einen Tee haben?	Would you like some tea?
Melek	- Hea meelega.	- Gern.	- Sure.
Daniel	Uskumatu, et täna kohtusime, sest...	Weißt Du, es ist wirklich ver- rückt, daß wir uns heute kennen- gelernt haben eigentlich, weil...	It's really crazy that we met today, because...
Daniel	Teadsin seda ette.	Ich habe gewußt, daß wir uns heute treffen würden.	I knew we'd meet today.
Daniel	Võib-olla ei teadnud ka.	Ich mein, vielleicht hab ich's auch nicht gewußt,	Maybe I didn't know it.
Daniel	Ehk ma vaid lootsin.	vielleicht hab ich's einfach nur gehofft oder so, ich weiß nicht.	Maybe I was just hoping, but...

Daniel	Aga tundub nagu saaks inimene	Aber, das ist so wie, als könnte man	It's as if you could decide your own fate
Daniel	oma saatuse ühel päeval ise määrata.	für einen Tag sein Schicksal selbst in die Hand nehmen.	for one day.
Daniel	Seal ma seisin ja ootasin sind.	Und ich stand da und hab auf Dich gewartet und gewartet.	I stood there waiting for you, and...
Daniel	Mõtlesin, et sa ei tulegi.	Und dann dachte ich schon, Du kommst nicht.	Then I thought you weren't coming.
Daniel	Ja siis olid sa seal.	Und dann warst Du da....	And then you were there.
Daniel	Melek?	Melek? Melek?	Melek?

Laupäev, 2. juuli, kell 7.30

Samstag, 2. Juli - 07:30
Uhr

Melek	Aitäh kõige eest.	Ja, danke für alles.	Well, thanks for everything.
Daniel	- Pole tänu väärt.	- Gern geschehen.	- My pleasure.
Melek	Nägemiseni, Daniel.	Auf Wiedersehen, Daniel.	Bye, Daniel.
Marion	Täielik totrus.	Das ist doch totaler Quatsch.	That's bullshit.
Marion	Ole mõistlik ja jää siia!	Warum bist Du nicht vernünftig und bleibst einfach hier?	Why not wise up and stay here?
Juuli	Milleks? Ma ei taha.	Marion, ich hab hier nix mehr verloren.	What for? I don't wanna stay here!
Juuli	Vihkan seda kuradi linna.	Ich will hier nicht mehr sein. Ich hasse diese Scheißstadt!	I hate this damn town!
Marion	Kuhu sa minna kavatsed?	Ja, aber, wo willst 'n Du hin?	Yeah, but where will you go?
Juuli	Sinna, kuhu tuul mind viib.	Dahin, wo der Wind mich hinweht.	Wherever the wind takes me.
Marion	Mida sa sellega mõtled?	Was soll das denn schon wieder heißen?	What do you mean by that?
Juuli	- Tahan siit minema.	- Das soll heißen, daß ich einfach nur weg will.	- I just wanna get away!

Juuli	Esimene auto, mis peatub,	Der erste Wagen, der mich mitnimmt, soll entscheiden,	The first car that stops will determine
Juuli	otsustab, kuhu ma sõidan.	wo ich hinfahre, o.k.?	where I go.
Marion	Mis siis, kui	Und wenn der erste Wagen nach...	What if the first car is going ... to Bavaria?
Marion	esimene auto sõidab... Baierisse?	nach Bayern fährt?	
Marion	Tahad siis Baieris elada?	Willst Du dann in Bayern leben, oder was?	You wanna live in Bavaria?
Juuli	Okei, see vist ongi mu saatus.	O.k, ich glaub, das ist mein Schicksal.	Okay, I guess that's my destiny.
Marion	Hakkan sind igatsema.	Ich werd Dich vermissen.	I'm going to miss you.
Juuli	- Mina sind ka.	- Ich Dich auch.	- I'll miss you, too.
Daniel	Tere, Juuli!	Hallo, Juli.	Hi, July.
Daniel	Hüppa peale! Mul on kiire.	Komm, steig ein. Ich hab's eilig.	Hop in. I'm in a hurry.
Juuli	Kas see on sinu auto?	Ist das Dein Auto?	Is this your car?
Daniel	- Ei, sõbra oma.	- Ne, das gehört 'nem Freund von mir.	- No, it belongs to a friend.
Daniel	Kuhu ma su viin?	Wo kann ich Dich eigentlich absetzen?	Where can I drop you?
Juuli	Kuhu sa sõidad?	Wohin fährst Du denn?	Where are you heading?
Daniel	Istanbuli.	Nach Istanbul.	Istanbul.
Juuli	Istanbuli?	Istanbul?	Istanbul?
Daniel	- Mh-mh.	- Mhm.	- Mmh.
Juuli	Miks sinna?	Wie kommst 'n Du jetzt auf Istanbul?	How come Istanbul?
Daniel	See toimis!	Es hat geklappt.	It worked!

Juuli	Mis asi?	Was hat geklappt?	What worked?
Daniel	Sõrmuse võlujõud.	Der Ringzauber! Es hat geklappt.	The magic ring.
Daniel	Ma tean, et see	Ich weiß, das ist komplett verrückt	Sure, I know it sounds crazy
Daniel	kõlab jaburalt, aga see toimis.	und liegt jenseits jeder Logik, aber es hat geklappt.	and illogical, but it worked.
Juuli	Ja kus su õnn siis on?	Und wo ist Dein Glück jetzt?	So where is she now?
Daniel	Ta lendas täna Türki puhkusele.	Also, paß auf: Sie ist heute morgen in die Türkei geflogen, ja und	She flew to Turkey this morning on vacation.
Daniel	Tean ainult seda, et tal on reedel	sie will ihren Urlaub dort verbringen und alles, was ich weiß, ist, daß sie am Freitag um punkt 12 Uhr	All I know is she'll be waiting under the
Daniel	kell 12 Bosporuse silla juures kohtumine.	auf einem Platz unter der Bosporus-Brücke stehen wird und...	Bosporus bridge at 12 on Friday.
Daniel	Juuli, ta on nii...	und Juli, sie ist so...	July, she is so...
Daniel	Kuhu sina üldse lähed?	Wohin willst Du eigentlich?	Where are you going, by the way?
Juuli	- Mida?	- Was?	- What?
Daniel	Kuhu sa sõidad?	Ich meine, wohin reist Du?	Where are you traveling to?
Juuli	Ma lähen ka Türki.	Ich will auch in die Türkei.	I'm going to Turkey, too.
Daniel	- Mida?	- Was?	- What?
Juuli	Istanbuli.	Nach Istanbul.	To Istanbul.

Kell 18.20, Baieris

18:20 Uhr - Bayern

Juuli	Tead, see on nii:	Weißt Du, es ist so.	It's like this:
-------	-------------------	----------------------	-----------------

Juuli	Iga suvi seisan kohas,	Jeden Sommer steh ich an der Stelle,	Every summer, I stand right
Juuli	kust mu peale võtsid,	an der Du mich aufgepickt hast,	where you picked me up and go on vacation.
Juuli	et sõita puhkama.	und fahr in Urlaub. Ich sag mir immer,	I go wherever the wind takes me.
Juuli	Lähen sinna, kuhu tuul viib.	ich fahr dahin, wo der Wind mich hinweht.	
Juuli	Esimene, kes mu peale võtab,	Der Erste, der mich mitnimmt,	The first person to pick me up
Juuli	otsustab mu sihtkoha.	entscheidet somit mein Reiseziel. Verstehst Du?	decides where I go.
Daniel	Ja nii igal suvel?	Und das machst Du jeden Sommer?	You to that every summer?
Juuli	- Jah.	- Ja.	- Yep.
Juuli	Ma olen käinud uskumatutes kohtades.	Ich bin schon in den verrücktesten Orten gelandet:	I've been to the craziest places.
Juuli	Itaalias, Hispaanias...	Italien, Spanien...	Italy, Spain ...
Juuli	Kord isegi Afganistanis.	Einmal hat mich sogar einer bis nach Afghanistan mitgenommen.	One guy even took me to Afghanistan.
Juuli	Kujutad ette?	Das muß Du Dir mal reinziehen...Afganistan!	Just imagine that! Afghanistan!
Daniel	Afganistanis?	Afganistan?	Afganistan?
Juuli	- Jah!	- Ja!	- Yeah.
Daniel	Uskumatu.	Das ist ja spannend.	Incredible.
Juuli	- Täiega!	- Ja, absolut!	- Absolutely.
Juuli	Sa ei tea kunagi, kuhu jõuad.	Man weiß vorher nie, wo man landet.	You have no idea where you're going to end up.
Juuli	Natuke nagu üllatusmuna ostmine.	Das ist ein bißchen so wie, wie Kinderüberraschungseier kaufen.	It's a bit like ... buying a surprise package.
Daniel	Selge.	Klar.	Sure.
Juuli	- Ja sel aastal siis Türgi. Lahe.	- Und dieses Jahr ist die Türkei dran! Geil!	- And this year it's Turkey! Wild!

Juuli	Ma pole seal kunagi käinud.	Ich war noch nie in der Türkei.	I've never been to Turkey.
Juuli	Kindlasti täiega ilus.	Das wird bestimmt voll schön.	This is gonna be really nice.
Daniel	Kindlasti.	Bestimmt.	Sure.
Daniel	See teeb vahel nii.	Das macht er manchmal.	It does this sometimes.
Juuli	Ei ole võimalik.	Das gibt's doch gar nicht.	I don't believe it.
Daniel	Üks hetk.	Moment.	Just a sec.
Juuli	Võime ju siia jääda.	Wir könnten ja hier bleiben!	We could stay here.
Daniel	Baierisse?	In Bayern?	In Bavaria?
Juuli	Taevas on igal pool sinine.	Der Himmel ist überall blau!	The sky is blue wherever you go.
Juuli	Homme on uus päev, eks ole?	Hey, morgen ist ein neuer Tag, hm?	Hey. Tomorrow's a new day, huh?
Tädi	Kahjuks meil pole kaht vaba tuba.	Das tut mir leid, aber wir haben keine zwei Zimmer mehr frei.	Sorry, but we don't have two singles left.
Tädi	On vaid üks ühekohaline tuba. Sobib?	Ich hab nur ein Einzelzimmer mit einem Bett. Wenn Ihnen das langt...?	We only have one single room with a single bed. Will that do?
Daniel	Ainult üks öö. Sobib eks?	Ja, ist ja nur für eine Nacht. Ist doch kein Problem, oder?	It's only for one night. It's no problem, is it?
Juuli	- Muidugi. Pole probleemi.	- Klar, kein Problem.	- No problem.
Daniel	Juuli, oled kogu teki võtnud.	Juli, kannst Du mir...Du hast mir die ganze Decke weggezogen.	July, you took all the blanket.
Daniel	Anna palun mulle ka natuke !	Kannst Du mir ´n Stück davon zurückgeben?	Could you give me back a piece?
Juuli		- Klar.	- Sure.
Juuli	Ei saa magada?	Kannst nicht schlafen, was?	You can't get to sleep, can you?

Daniel	Ei. Siin on ebamugav ja palav ja...	Ne, das ist irgendwie unbequem und heiß und...	Nope. It's uncomfortable and hot and ...
Juuli	Kas sa lusikaasendit tead?	Kennst Du die Löffelstellung?	D'you know the spoon position?
Daniel	- Muidugi.	- Ja klar.	- Yeah, sure.
Juuli	Olen kuulnud, et see on	Ich hab gehört, das soll	I've heard it's one
Juuli	üks mugavamaid magamisasendeid.	eine der bequemsten Schlafstellungen überhaupt sein.	of the most comfortable positions for sleeping.
Daniel	Tõesti?	Tatsächlich?	Really?
Juuli	- Mh-mh.	- Mhm.	- Mmh.
Daniel	Okei. Kumb on taga?	O.k. Wer löffelt wen?	Okay, who's spooning whom?
Juuli	Sina.	Du löffelst mich.	You spoon me.
Daniel	Tõesti mugav.	Hm, ist wirklich ganz bequem.	It really is comfortable.
Daniel	Väga mõnus.	Richtig gemütlich.	Real cozy.
Juuli	Kurat küll.	Scheiße.	Damn it!
Daniel	Peaksime sõitma lõunasse.	Also, ich würd sagen, wir fahren runter, südlich weiter durch Italien bis nach Bari.	We go south through Italy to Bari

Pühapäev, 3. juuli, kell 10.40

Sonntag, 3. Juli - 10:40
Uhr

Daniel	Läbi Itaalia Barini.		
Daniel	Sealt praamiga Kreekasse, sealt Türki.	Und von Bari nehmen wir die Fähre nach Griechenland und von Griechenland in die Türkei.	and take the ferry to Greece and then on to Turkey.
Juuli	Aga võime ka Austria, Jugoslaavia	Ja, aber wir könnten doch auch über Österreich, Jugoslawien,	We could also go via Austria, Yugoslavia and

Juuli	ja Bulgaaria kaudu Türki minna.	Bulgarien und dann in die Türkei.	Bulgaria to Turkey.
Daniel	Jugoslaavias on sõda.	In Jugoslawien herrscht Krieg.	But there's a war in Yugoslavia.
Juuli	- Ah jaa.	- Ach so, ja.	- Oh yeah.
Juuli	Või Austria, Ungari,	Ja, oder über Österreich, Ungarn,	Or via Austria, Hungary,
Juuli	Rumeenia ja Bulgaaria kaudu.	Rumänien, Bulgarien.	Romania and Bulgaria.
Daniel	See on tohutu ring. Võib-olla	Das ist doch ein immenser Umweg. Das ist doch Quatsch.	That's really roundabout.
Daniel	läheb Barist otse Türki mõni praam.	Vielleicht gibt's sogar eine Fähre direkt von Bari in die Türkei.	Maybe there's a direct ferry from Bari.
Juuli	Mul on üks mure.	Ich hab ein Problem.	I have a problem.
Daniel	- Milline?	- Was denn?	- What?
Juuli	Mul pole eriti raha.	Ich hab kaum Geld.	I'm nearly broke.
Juuli	Ma ei saa praamipiletit osta.	Ich kann mir die Fähre nicht leisten.	I can't afford the ferry.
Daniel	See pole minu mure.	Das ist doch nicht mein Problem.	That's not my problem.
Juuli	Mis mõttes?	Wie meinst'n das jetzt?	What d'you mean?
Leo	Kuulge, mis toimub?	Hey, was ist los mit Euch?	What's the matter?
Leo	Kas te ei tea, kuhu minna?	Wißt Ihr nicht, wo Ihr hin wollt?	Don't you know where to go?
Juuli	Teame. Istanbuli.	Doch, nach Istanbul!	Sure! To Istanbul!
Leo	- Ma sõidan Budapesti. Tulge peale!	- Ich fahr nach Budapest. Kommt, steigt ein.	- I'm going to Budapest. C'mon, get in.
Juuli	Mis on? Tuled ka?	Ja, was ist? Kommst Du mit?	What's up? Aren't you coming?
Leo	Mina olen Leo.	So, ich bin Leo.	Okay, my name is Leo.
Daniel	- Daniel. Meeliv tutvuda.	- Daniel, freut mich.	- Daniel. My pleasure.

Juuli/ Leo	Minu nimi on Juuli. - Juuli?	Ich heiße Juli. - Juli?	I'm July. - July?
Juuli	- Nagu kuu.	- Wie der Monat.	- Like the month.
Leo	Juuli on ilus nimi.	Juli -- schöner Name.	July is a nice name.
Juuli	- Aitäh. Leol pole ka viga.	- Danke. Ich finde Leo aber auch nicht schlecht.	- Thanks. Leo isn't bad either.
Juuli	Meenutab mulle lõvi.	Erinnert mich irgendwie an Löwe.	Reminds me somehow of a lion.
Leo	Minu teada see sealt tulebki.	Ich glaub, das kommt auch daher.	I believe that's where it comes from.
Juuli	Kas su tähtkuju on ka Lõvi?	Bist du auch von Sternzeichen Löwe?	Is Leo your sign of the zodiac, too?
Leo	- Kahjuks mitte. Skorpion.	- Ne, leider nicht. Ich bin Skorpion.	- I'm afraid not. I'm a Scorpio.
Leo	Salvan vahel inimesi.	Stech halt manchmal ´n bißchen zu.	I have a sting in my tail.
Leo	Aga sina oled Lõvi?	Aber Du bist Löwe, ja?	But you're a Leo, huh?
Juuli	- Jah.	- Ja.	- Yep.
Leo	Juuli Lõvi?	Juli-Löwe?	A July Leo?
Juuli	- Just.	- Klar.	- Sure thing!
Leo	Just. Ja sinu peigmees?	Klar. Und Dein Freund?	Sure thing. What about your boyfriend?
Juuli	- Ta pole mu peigmees.	- Ach, das ist nicht mein Freund.	- He is not my boyfriend.
Juuli	Mida see tähendab?	Was bedeutet das?	What's that for?
Leo	See on Che.	Das ist der Che.	That's Che.
Juuli	- Jah, aga mida see sulle tähendab?	- Ja, aber welche Bedeutung hat das für Dich?	- Yeah, but what does it mean to you?
Leo	Mille nimel Che võitles?	Wofür hat der Che gekämpft?	What did Che fight for?
Juuli	- Õigluse.	- Für Gerechtigkeit.	- For justice.

Leo	Seda ka. Aga veel?	Auch. Und noch?	Yes, but what else?
Juuli	Vabaduse?	Für Freiheit?	For freedom?
Leo	- Bingo.	- Bingo.	- Bingo.
Leo	Che tähistab minu usku	Dieser Che steht für meinen Glauben	This Che stands for my belief.
Leo	isiklikku vabadusse.	an die individuelle Freiheit.	in individual freedom
Juuli	Siis on meil midagi ühist.	Na, dann haben wir ja was gemeinsam.	- So we got something in common.

Kell 21.25. Viini sadam Doonau ääres

21:25 Uhr - Donauhafen
bei Wien

Juuli	Mis viga?	Was ist?	What's up?
Daniel	- Ma ootan väljas.	- Ich warte draußen.	- I'll wait outside.
Leo	Õlut ei tahagi?	Kein Bock auf'n Bier?	Don't you want a beer?
Daniel	- Ei, aitäh.	- Ne, danke.	- No, thanks.
Juuli	Ära ole selline pidur!	Nun sei doch kein Spielverderber...	Don't be a party pooper.
Daniel	- Ma polegi.	- Ich bin kein Spielverderber.	- I'm not a party pooper.
Juuli	Mina lähen sisse.	Also, ich geh jetzt rein.	I'm going in there.
Daniel	- Mine! Ootan siin.	- Ja, mach, ich warte hier.	- Fine, I'll wait here.
Rekka-meess	Servus, Leo!	Servus, Leo.	Hey, Leo!
Leo	Mehed, see on Juuli.	O.k., Jungs: Das ist Juli. Alles klar?	Hey, guys. Okay, this is July. Okay?
Rekka-meess	- Sinu terviseks, Juuli.	- Auf Dich, Juli!	- Cheers, July.
Leo	Kaks suurt õlut. Tahad ikka suurt?	Zwei große Bier. Du trinkst auch ein großes, oder?	Two large beers. You want a large?
Juuli	- Muidugi. Kui juba, siis juba.	- Klar, wenn schon, denn schon,	- Sure, I might as well do it

		oder?	right.
Leo	Ütle, kas mõtlesid seda tõsiselt?	Sag mal, hast Du das vorhin eigentlich ernst gemeint?	Hey, were you serious
Leo	Uskumist isiklikku vabadusse?	Mit dem Glauben an die individuelle Freiheit.	about your belief in individual freedom?
Leo	Et see on meil ühine?	Ich meine, daß wir das gemeinsam haben?	That we have it in common?
Juuli	- Muidugi.	- Klar hab' ich das ernst gemeint.	- Sure, I was serious.
Leo	Tõesti?	Echt?	Really?
Juuli	- Jah.	- Ja.	- Yeah.
Leo	Tahad koos minuga minna?	Willst Du mit mir gehn?	Wanna go with me?
Juuli	- Mida?	- Was?	- What?
Leo	Kas tuleksid minuga?	Ich mein, kommst Du mit mir?	I mean, do you wanna come along?
Juuli	Kuhu?	Wohin?	Where to?
Leo	Maailma lõppu või nii?	Bis ans Ende der Welt, oder so?	To the end of the world maybe?
Juuli	Ma ei saa.	Das geht nicht.	I can't.
Leo	Arvad, et tema on see õige?	Glaubst Du, er ist der Richtige?	You think he's the right guy?
Juuli	Jah.	Ja.	Yes.
Leo	Kas ta võitleks su eest?	Würde er für Dich kämpfen?	Would he fight for you?
Juuli	Ma soovin, et võitleks.	Ich würde es mir wünschen.	I wish he would.
Leo	Lähme tantsima.	Laß uns tanzen!	Let's dance.
Juuli	Tantsima?	Tanzen?	Dance?

Juuli	Okei.	O.k.	Okay.
Juuli	Leo, lõpeta!	Was soll das? Leo, hör auf.	Leo, stop that!
Juuli	Lase mind lahti!	Laß mich los!	What're you doing? Stop it, Leo!
Juuli	Lõpeta!	Hör auf damit!	Leo!
Rekka-meess 1	Leo, lõpeta jama!	Leo, hör auf mit der Scheiße!	Leo! Cut it out!
Leo	- Ole vait, Paul!	- Halt´s Maul, Paul!	- Shut up, Paul!
Juuli		Leo!	
Rekka-meess 2	Kuule, Leo, jäta tüdruk rahule!	Ey, Leo, laß doch die Kleine in Ruhe.	Leave her alone!
Leo	Hoia eemale!	Halt dich da raus, Mann!	Stay outta this!
Rekka-meess 3	- Lõpeta või viskan välja!	- Hey, hör auf hier, sonst gehst Du heute früh nach Hause!	- Stop it, or you're leaving!
Kõrtsmik	Suumulk kinni ja istu maha!	Halt die Goschen und setz dich nieder!	Shut up and sit down!
Juuli	- Leo, lase mind lahti!	- Leo, laß mich runter!	- Let me down!
Rekka-meess	Mees, mis sul viga on? Lõpeta!	Alter bist Du nicht ganz dicht? Jetzt hör auf damit!	Let her down!
Juuli	- Daniel!	- Mann! Daniel!	- Daniel! Hey, Daniel!
Daniel	Laske ta palun lahti!	O.k., lassen Sie sie bitte los.	Let her go, please!
Leo	- Ma ei kuulnud sind.	- Ich hab` Dich nicht gehört.	- I didn't hear you.
Daniel	Ma ütlesin: "Laske ta palun lahti!"	Ich hab` gesagt: Lassen Sie sie bitte los!	I said, let her go, please!
Leo	- Ma ei saa sust aru.	- Hör mal, ich kann Dich nicht verstehen.	- I can't hear you.
Daniel	Lase ta lahti!	Laß sie los! Laß sie los!	Let her go!
Daniel	Lähme!	Na los, komm! Jetzt komm!	Hey, c'mon! Let's go!

Daniel	Jumal küll, ma kaklesin.	Meine Güte, ich habe mich eben geprügelt!	My goodness, I just got in a fight.
Daniel	Ma ei kakle kunagi.	Das gibst doch nicht! Ich ... Ich prügel mich nie.	I never fight.
Daniel	Kaotasin prillid ära.	Meine Brille ist weg.	I've lost my glasses.
Daniel	Ma olen patsifist. Jälestan vägivalda.	Das ist...Ich bin ein Pazifist. Ich verabscheue Gewalt.	I'm a pacifist. I detest violence.
Daniel	Mis siin naljakat on?	Ja, was is´n daran so komisch, he?	What's so funny about that?
Juuli	Mitte midagi.	Nichts.	Nothing.
Daniel	- Mitte midagi? Kuidas me siit minema saame?	- Wie, nichts? Und wie kommen wir hier jetzt bitte weg?	- So how are we gonna get outta here?
Juuli	Laevaga.	Mit´m Schiff.	By boat.
Daniel	- Ah või laevaga?	- Mit´m Schiff, ja.	- By boat, huh?
Juuli	Jah, laevaga.	Ja, mit´m Schiff.	Yes, by boat.
Juuli	Doonau suubub ju Musta merre, eks?	Die Donau mündet doch ins Schwarze Meer, oder nicht?	The Danube flows into the Black Sea, doesn't it?
Daniel	Tõsi. Ja Istanbul on Musta mere ääres.	Stimmt. Und Istanbul liegt am Schwarzen Meer.	Right. And Istanbul is on the Black Sea.
Daniel	Kas see pole mitte uimasti?	Das ist Rauschgift, ne?	That's a narcotic, isn't it?
Juuli	- Ole nüüd! See pole narkots.	- Iwo, das ist doch kein Rauschgift.	- C'mon, this isn't a narcotic.
Juuli	See on <i>peace</i> .	Das ist Peace.	It's peace.
Daniel	- Mis mõttes? See on ebaseaduslik.	- Peace, wieso Peace? Das...das ist illegal.	- What d'you mean? It's illegal.
Juuli	See on pikk jutt.	Ach, das ist ´ne lange Geschichte.	That's a long story.

Daniel	Võib-olla tõesti.	Das mag wohl sein, aber...	Maybe.
Daniel	See kraam muudab lolliks.	Da wird man doch doof von.	But that stuff makes you stupid.
Juuli	Kas ma olen sinu arust loll?	Findest Du mich doof?	Do you think I'm stupid?
Daniel	- Ei, aga...	- Nein, ich find Dich nicht doof, aber...	- No, I don't, but ...
Juuli	See on cool.	Das ist cool, Mann.	It's cool, man.
Juuli	Usalda mind!	Vertrau mir, hm?!	Trust me.
Daniel	Tõmban samamoodi nagu suitsu?	Also, einfach ziehen wie bei ´ner Zigarette, ja?	I just inhale like with a cigarette?
Daniel	Maitseb hästi.	Das schmeckt gut.	It tastes good.
Daniel	Tõesti hästi.	Das schmeckt wirklich gut.	It really tastes good.
Daniel	Nagu köis.	So wie Seile.	Like rope.
Daniel	Nagu põletatud köis.	Wie angebrannte Seile oder so? So schmeckt das ´n bißchen.	That's sort of how it tastes.
Daniel	Seest läheb nii soojaks. Siit.	Wird so warm hier.	It feels so warm ... here.
Juuli	Okei?	O.k.?	Okay?
Daniel	- Kõik on korras.	- Is in Ordnung...in Ordnung.	- I'm okay. I'm okay.
Juuli	Sul on siin natuke tuhka.	Warte mal, Du hast da Asche.	You got some ash.
Daniel	- Tuhk, tuhk, tuhk.	- Asche, Asche, Asche.	- Ash, ash, ash.
Juuli	Tahad veel?	Hm, magst Du?	Want another puff?
Daniel		Mhm.	
Juuli	Hakkas meeldima, eks?	Auf ´n Geschmack gekommen?	Getting a taste for it, huh?

Daniel	Kord nägin, kuidas...	Mhm. Weißt Du, ich hab mal Leute gesehen...	Mmh. I once saw these guys ...
Daniel	Inimesed... Minu õpilased...	Also, die Schüler bei mir in der Schulklasse,	Students of mine at school ...
Daniel	Tegid nii. Oota korra...	die machen so, paß auf, warte mal.	They hold it somehow...
Daniel	Kuidagi... Vist nii.	Das ist irgendwie...Ich glaub so.	Like this, I think.
Juuli	Koolis?	In der Schule?	At school?
Daniel	- Jah. Viisteist.	- In der Schule. 15.	- Fifteen.
Juuli	Hullumeelne.	Wahnsinn.	Incredible.
Daniel	- Kõik lollid.	- Alle doof.	- They're all stupid.
Daniel	Kõike, mida nemad oskavad,	Was die können, kann ich schon lange.	Anything they can do, I can do better.
Daniel	oskan mina juba ammu.		
Daniel	<i>Cool.</i>	Cool.	Cool.
Daniel	Mis sa itsitad?	Was gibt's denn da zu kichern?	What're you laughing about?
Juuli	Ei midagi. Nii armas,	Nichts. Ich find's nur so süß,	Nothing. It's just so cute
Juuli	kuidas sa <i>cool</i> ütled.	wie du "cool" sagst.	the way you say "cool."
Daniel	Mu õpilased ütlevad seda kogu aeg.	Oh Mann, meine Schüler sagen das ständig.	Oh man, my students are always saying it.
Juuli	Mind huvitaks,	Mich würde mal interessieren,	I was wondering
Juuli	mis muusikat õpetajad kuulavad.	was für Musik Lehrer hören.	what kind of music teachers listen to.
Daniel	Pead silmas, mis muusikat mina kuulan?	Du willst sicher hören, was ich für Musik so höre?	You mean, what do I listen to?
Daniel	<i>Jazz'i.</i>	Jazz.	Jazz.
Juuli	- Jazz'i?	- Jazz?	- Jazz?

Juuli	Seda ma arvasingi.	Ja, das habe ich mir gedacht.	Yes, that's exactly what I thought.
Daniel	- Miks? Mis muusikat sina kuulad?	- Wieso, was hörst Du denn für Musik?	- Why? What do you listen do?
Juuli	Mulle meeldib vanem kraam.	Ich mag alte Sachen ganz gern.	I really like old stuff:
Juuli	<i>Oldies</i> , Elvis Presley.	Oldies, Elvis Presley.	oldies, Elvis Presley.
Juuli	Meeldib sulle selline muusika?	Und Du ... Magst Du Oldies?	What about you? Do you like oldies?
Daniel	Vahel. No, mulle peab meeldima...	Manchmal. Also, ich muß, weil...	Sometimes. I have to, because...
Daniel	Igal pühapäeval, kui lähen	Jeden Sonntag, da geh ich	Every Sunday I have
Daniel	ema juurde hommikust sööma.	zu meiner Mamma frühstücken, ne.	breakfast at my mom's place, and...
Daniel	Ta kuulab päev läbi sellist muusikat.	Und die hört den ganzen Tag Oldies.	She listens to oldies all day.
Daniel	Kohvi kõrvale,	Oldies zum Kaffee,	Oldies with coffee,
Daniel	müсли kõrvale, Nutella kõrvale.	Oldies zum Müsli, Oldies zu Nutella.	oldies with cereal, oldies with peanut butter,
Daniel	Kõige kõrvale. Näiteks...	Oldies zu allem, so. z.B....	oldies with everything, for example.
Daniel		Blue Moon...	
Daniel	Kas sa seda lugu tead? Ilus onju?	Kennst Du das? - Mhm.	Know that one? ...
Daniel		- Das ist schön, oder? - Mhm.	- Nice, isn't it?
Daniel + Juuli		"You saw me standing alone, without a dream in my heart,	
Daniel + Juuli		without a love of my own. Blue Moon ..."	
Juuli	Mida sa teed, kui teda näed?	Was wirst Du machen, wenn Du sie triffst?	What are you going to do when you see her?

Daniel	Mis mõttes?	Wie, was werd ich machen?	What d'you mean?
Juuli	Noh, mida sa talle ütled?	Na, was wirst Du ihr sagen?	Like, what are you going to say her?
Daniel	Pole aimugi.	Keine Ahnung.	No idea.
Juuli	Sa ei teagi?	Du weißt es nicht?	You don't know?
Daniel	Mis ma siis ütlemä peaksin?	Ne. Was soll ich ihr denn sagen?	What should I say to her?
Juuli	Noh, midagi sellist...	Naja, sowas wie:	Well, something like...
Juuli	Mu kõige kallim.	Meine Herzallerliebste!	My darling,
Juuli	Rändasin tuhandeid miile,	Ich bin tausende von Meilen gegangen,	I've traveled thousands of miles,
Juuli	ületasin jõgesid ja liigutasin mägesid.	ich hab Flüsse überquert, Berge versetzt,	crossed rivers and moved mountains.
Juuli	Ma kannatasin valu ja talusin piinu.	ich hab gelitten und Qualen über mich ergehen lassen.	I've suffered and endured agonies.
Juuli	Ma ei andnud järele kiusatustele	Ich bin der Versuchung wider- standen,	I've resisted temptation,
Juuli	ning järgnesin päikesele.	und ich bin der Sonne gefolgt,	and I've followed the sun,
Juuli	Et seista siin sinu ees ja sulle öelda,	um Dir gegenüberstehen zu können und um Dir zu sagen,	so I could stand before you and tell you
Juuli	ma armastan sind.	daß ich Dich liebe.	I love you.
Daniel	Kas see pole liiga lääge?	Ist das nicht zu kitschig?	Isn't that too mushy?
Juuli		Mhm mhm.	

Esmaspäev, 4. juuli, kell 07.15

Kusagil Ungaris

Montag, 4. Juli - 07:15
Uhr

Irgendwo in Ungarn

Daniel	Juuli?	Juli?	July?
Juuli		Hm?	
Daniel	Ma hangin meile midagi süüa, okei?	Ich besorg uns mal was zu essen, o.k.?	I'll get us something to eat, okay?
Juuli		Hm.	
Daniel	Tulen kohe tagasi.	Ich komm gleich wieder.	I'll be right back.
Mere- mehed		Potyautas a hajón!	
Juuli	Vaiksemalt, kullake.	Nicht so laut, Spatz.	Not so loud, dear.
Mere- mehed		Dobjuk ki!	
		Hórukk!	
Daniel	Palun ärge tehke!	Hey, das können Sie doch nicht machen!	Please, don't!
Daniel	Palun ei!	Bitte nicht!	Please!
Daniel	Kuradi värdjad!	Scheiße, verdammte! Ihr Penner!	You bums!
Daniel	Budapest?	Budapest?	Budapest?
Daniel	Kas Te räägite saksa keelt?	Sprechen Sie deutsch?	Do you speak German?
Daniel	Ei?	Nee?	
Daniel	<i>English? Do you speak English?</i>	English? Do you speak English?	
Luna	- No.	- No.	
Daniel	<i>My name is Daniel.</i>	My name is Daniel.	
Daniel	Olen Daniel... Minu nimi.	Ich heiße Daniel, also...mein Name.	I'm Daniel. That's my name.
Daniel	<i>What's your name?</i>	What's your name?	
Luna	Luna.	Luna.	Luna.

Daniel	- Luna.	- Luna.	- Luna.
Daniel	<i>Like the moon.</i>	Like the moon.	
Luna		Pušiš?	Do you smoke?
Daniel	Aitäh.	Danke.	Thanks.
Daniel	<i>Sorry, do you know a place,</i>	Sorry, do you know a place,	
Daniel	<i>where we could get something to eat?</i>	where we could get something to eat?	
Daniel	<i>Something to eat... Sööma...</i>	Something to eat...Essen...	
Daniel		Mangare...	
Daniel	<i>Eat, you know?</i>	Eat, you know?	
Daniel	<i>Understand?</i>	Understand?	
Daniel	<i>It's nice.</i>	It's nice.	
Daniel	<i>Hello.</i>	Hello.	
Daniel	<i>Can I order something</i>	Can I order something	
Daniel	<i>to drink, please? Like...</i>	to drink, please? Like...	
Daniel	<i>A Coca-Cola to drink</i>	A Coca Cola to drink	
Daniel	<i>and just anything to eat.</i>	and just anything to eat.	
Tüüp	Midagi näksida.	Einen Imbiß	A snack.
Daniel	Kas Te räägite saksa keelt?	Sprechen Sie deutsch?	Do you speak German?
Tüüp	- Ei.	- Nein.	- No.
Daniel	<i>Aha. Well, just anything to eat.</i>	Aha. Well, just anything to eat.	
Daniel	<i>I don't care – bread or...</i>	I don't care -- bread or...	

Tüüp	Põhimõte on lihtne.	Prinzip ist einfach: Wir haben ein Menü.	It's a simple principle. We have one dish.
Tüüp	On ainult üks toit. Sööge või mitte.	Essen oder nicht essen.	Eat it or not.
Daniel	Kindlasti süüa!	Essen. Auf jeden Fall: Essen.	I'll definitely eat!
Tüüp	- Kala.	-Fisch.	
Daniel	<i>Fish is great, wonderful.</i>	Fish is great, wonderful.	
Tüüp	Kalapulgad.	Fischstäbchen.	Fish sticks.
Luna		Gladan je.	
Daniel	<i>It was very good.</i>	It was very good.	
Tüüp	- Yes. Time to pay.	- Yes. Time to pay.	
Daniel	<i>It's how much?</i>	It's how much?	
Tüüp	<i>Ten.</i>	Ten.	
Daniel	<i>Ten?</i>	Ten?	
Tüüp	<i>Marks.</i>	Marks.	
Daniel	- Saksa marka?	- Deutschmark?	
Luna		Mm.	
Tüüp	Saksa, Saksa, Saksa.	Deutsch, deutsch, deutsch.	
Tüüp		Oh, gracias.	Oh, thanks.
Daniel	<i>So, thank you for everything.</i>	So, thank you for everything.	
Daniel	<i>And I think, I have to go now.</i>	And I think, I have to go now.	
Luna		No!	
Daniel	<i>Yes, because... See, I have</i>	Yes, because...see, I have a	
Daniel	<i>a problem. Problem.</i>	problem.	

Daniel	Pea kellegi juurde minema.	Ich muß jemandem hinterher.	I have to follow someone.
Daniel	Ühe neiu.	Es gibt ein Mädchen...	There's a girl
Luna	- Veel üks koola? Palun!	- Noch eine Cola? Bitte!	- Another coke? Please.
Daniel	Sa räägid ikkagi saksa keelt.	Du sprichst ja doch deutsch!	You do speak German.

<i>Teisipäev, 5. juuli, kell 06.30</i>	Dienstag, 5. Juli - 06:30 Uhr
<i>Budapesti lähedal</i>	In der Nähe von Budapest

Daniel	Budapest?	Budapest?	
Talunik		Budapest. Ott.	
Daniel	Näeme jälle. Anna mu raha tagasi!	So sieht man sich wieder, he?!	So we meet again.
		Gib mir mein Geld zurück!	Where's my money?

Müüja	<i>Mida sa teed?</i>	Mit csinálsz?	Was machst du?	What's he doing?
-------	----------------------	---------------	----------------	------------------

Daniel	Kus mu asjad on? Saad aru küll.	Wo sind meine Sachen? Wo sind meine Sachen?	Where are my things?
		Du verstehst mich schon ganz gut, he?!	

Müüja	<i>Kes see on?</i>	Ki ez?	Wer ist das?	Who's that?
Luna	- <i>Ei tea.</i>	- Nem tudom.	Ich weiss nicht.	- I don't know.

Daniel	Anna mu pass tagasi!	Ich will meinen Paß wieder!	Give me my passport!
		Wo ist mein Paß, he?	

Müüja	<i>Sõrmus siia!</i>	Add vissza a gyűrűt!	Gib den Ring her!	The ring!
Daniel	- Sina hoia eemale!	- Du hältst dich da raus, o.k.?!)		- Stay outta this!

Müüja		Hallod? Nem érted?	
Müüja		A gyűrűt!...	

Müüja	<i>Ütlesin, et anna</i>	Hé! Mondtam, hogy add vissza a	Ich hab gesagt, gib den	Give me back my ring!
-------	-------------------------	--------------------------------	-------------------------	-----------------------

		gyűrűt!	Ring zurück!
2. müüja	<i>sõrmus tagasi!</i>	Állj meg!	
		Ó!	
Müüja	<i>Saan su kätte, vârdjas!</i>	Mondtam, hogy állj meg! Te rohadék!	Ich kriege dich, du Scheisstyp! I'm gonna get you bums!
		Elkaplak, nem érted?	
		Állj meg! Mondtam, hogy állj meg!	
		Állj meg! Állj meg, te rohadék!	
		Hallo? Állj meg, te rohadék!	
Müüja	<i>Nüüd saan su kätte!</i>	Elkaplak, te rohadék!	Jetzt krieg ich dich! Now I'm gonna get you!
		Megáll! Most elkaplak!	
		Szétverem a pofáját!	
Müüja	<i>Kurat vôtaks!</i>	Bassza meg!	Verdamnte Scheisse! Fuck!
Müüja	<i>Miks see romu ei tööta?</i>	Miért nem megy ez a szar?	Warum fährt die Scheisse nicht? Why doesn't this fucker work?
Müüja	<i>Hei, teie seal, lüikake käima!</i>	Legyenek kedvesek, tolják meg a kocsit!	Hey, schiebt mal mit an! Hey! Give me a push!
Daniel	Jumal küll!	Oh mein Gott!	Oh my God! Oh, my God!
		Ahhhh!	
		Ah, ah, ah!	
Daniel	Sa oled peast segi!	Du bist doch verrückt!	You're nuts!
Daniel	Pemale!	Rechts! Rechts!	To the right!
Luna		Ahhhhh!	
Müüja	<i>Oo, kurat!</i>	A francba!	Scheisse! Fuck!
Luna		Uhhh!	
Daniel	Ta on täiesti hull.	Die ist völlig verrückt.	I don't believe it. She's crazy.
Müüja	<i>Annan sulle mulli!</i>	Szétverem a pofádat! Érted? Te szemét!	Ich schlag dir die Fresse ein! I'll smash your face in!
Müüja	<i>Saan su kätte!</i>	Úgyis elkaplak, te! Várj csak! Te szemét állat!	Ich kriege dich noch! I'm gonna get you! Just wait, you bastard!

Müüja	<i>Oota vaid, vördjas!</i>	Csak kapjalak el, te rohad, te szemét állat!	Warte nur, du Scheisstyp!	Wait till I get you!
-------	----------------------------	--	---------------------------	----------------------

Luna	<i>Ma ei saa midagi aru!</i>	Ne cujem, pa šta je,	Ich versteh nichts!	I don't understand. What?
------	------------------------------	----------------------	---------------------	---------------------------

Müüja		ne cujem, molim !?		
		Elkaplak, te rohad, te szemét, te szemét!		

Luna	<i>Mis lahti? Ei saa aru.</i>	šta je, ne èujem, šta?	Was ist los? Ich versteh nicht	What's wrong? I don't understand.
------	-------------------------------	------------------------	--------------------------------	-----------------------------------

Müüja	<i>Kurat võtaks!</i>	Te szemét	Verfluchte Scheisse!	Fuck it!
		Bassza meg!		

Müüja	<i>Kuradima vördjad!</i>	Te rohadék, te szemét, te rohadék, te szemét!	Ihr verdammten Arschlöcher!	You fucking bastards!
-------	--------------------------	---	-----------------------------	-----------------------

Luna		Ups.		
------	--	------	--	--

1. Politseinik	<i>Tulge autost välja!</i>	Kiszállni!	Steigen Sie aus!	Get out!
----------------	----------------------------	------------	------------------	----------

423

00:58:44,000 --> 00:58:45,000

1. Politseinik	<i>Autost välja!</i>		Aussteigen!	
----------------	----------------------	--	-------------	--

423

00:58:45,750 --> 00:58:47,380

2. Politseinik	<i>Käed üles!</i>	Kezeket fel!	Hände hoch!	Hands up!
----------------	-------------------	--------------	-------------	-----------

	<i>Kell 15.20</i>		15:20 Uhr	
	<i>Ungari-Rumeenia piir</i>		Ungarisch-Rumänische Grenze	

Daniel	<i>Hello.</i>	Hello.		
--------	---------------	--------	--	--

Piirivalvur	<i>Passport.</i>	Passport.		
-------------	------------------	-----------	--	--

Daniel	<i>This is exactly my problem.</i>	This is exactly my problem.		
--------	------------------------------------	-----------------------------	--	--

Daniel	<i>See, I don't have a passport.</i>	See, I don't have a passport.		
--------	--------------------------------------	-------------------------------	--	--

Piiri- valvur	<i>No passport, no Romania.</i>	No passport, no Romania.	
Daniel	<i>Yeah, sure. I mean, o.k., it's obvious,</i>	Yeah, sure. I mean, o.k., it's obvious, I mean, if you want to cross	
Daniel	<i>I mean, if you want to cross a border,</i>		
Daniel	<i>you have to have a passport, otherwise...</i>	a border, you have to have a passport, otherwise...	
Daniel	<i>But I just don't have one...</i>	But I just don't have one...and I would say...	
Daniel	<i>And I would say... Could you please...</i>	could you please...	
Piiri- valvur	<i>No passport, no Romania.</i>	No passport, no Romania.	
Daniel	<i>Yeah, I understood you,</i>	Yeah, I understood you,	
Daniel	<i>but maybe you didn't understand me,</i>	but maybe you didn't understand me,	
Daniel	<i>because... I really have a big problem.</i>	because...I really have a big problem:	
Daniel	<i>I need to go over this border.</i>	I need to go over this border.	
Daniel	<i>I need to go to Romania, because I have to</i>	I need to go to Romania, because I have to meet somebody	
Daniel	<i>meet somebody and it's very, very, very...</i>	and it's very, very, very...	
Piiri- valvur	<i>No passport, no Romania!</i>	No passport, no Romania!!!	
Daniel	Persse.	Scheiße.	Shit.
Piiri- valvur	- Persse jah.	-Scheiße, ja.	-Yeah, that's it.
Juuli	Daniel!	Daniel!	Daniel!
Daniel	Juuli?	Juli!	July?

Piiri- valvur	<i>Stop!</i>	Stop!	Stop!
Daniel	<i>- I didn't do anything, o.k.? It's o.k.</i>	-I didn't do anything, o.k.? I didn't do anything. It's o.k.	
Daniel	Juuli, mul on suur mure.	Juli, hör zu, ich hab 'n riesen- großes Problem:	July, I got a big problem.
Daniel	Mul pole passi. Mitte midagi.	Ich muß...Ich hab keinen Paß mehr;	I got no passport, nothing.
Daniel	Ma pean üle piiri saama. Aita mind!	ich hab gar nichts mehr und ich muß über diese Grenze. Du mußt mir helfen.	And I gotta cross this border.
Juuli	- Kus su pass on?	- Wieso hast Du keinen Paß mehr?	- Where's your passport?
Daniel	See ei ole praegu oluline.	Das ist doch jetzt scheißegal! Hör zu, Du mußt	It doesn't matter.
Daniel	Ütle talle midagi! Ütle, et...	denen jetzt irgendwas erzählen. Erzähl ihm irgendwas. Erzähl ihm, daß...äh...	Tell him anything. Tell him that...
Daniel	Et oleme abielus. Nõus?	Wir sind verheiratet. Wir sind verheiratet, o.k.?	Tell him we're married, okay?
Daniel	<i>Listen, no problem.</i>	Listen, no problem.	
Daniel	<i>This, this is my wife.</i>	This, this is my wife.	
Daniel	<i>My wife, you know? Ring... We're married.</i>	My wife, you know? Ring...we're married.	
Daniel	<i>She can tell you everything.</i>	She can tell you everything.	
Daniel	Juuli, palun!	Juli, bitte!	July, please!
Juuli	- Ei. Me ei saa lihtsalt valetada.	-Ne, so geht das nicht. Wir können den Mann doch nicht einfach anlügen!	-No, we can't lie to that man.
Daniel	Juuli, palun!	Juli, bitte!	Please!
Juli	Olgu.	O.k.	Okay.
Juli	Daniel Banner,	Daniel Banner, willst Du mich	Daniel Banner, will you take me
Juli	kas tahad mind oma naiseks võtta?	zu Deiner Frau haben?	as your wife?

Daniel	Mida?	Was?	What?
Juli	- Noh, kas tahad või mitte?	- Na, willst Du oder willst Du nicht?	- Will you or won't you?
Daniel	Jah, tahan, neetud.	Ja, ich will, verdammt! Was...?	Yes, I will. Damn it!
Juuli	- Nüüd küsi minult!	- Jetzt mußt Du mich fragen.	- Now ask me.
Daniel	Juuli, kas tahad mind oma meheks?	Juli...willst Du mich zu Deinem Mann haben?	July, will you take me as your husband?
Juuli	Jah, tahan.	Ja, ich will.	Yes, I will.
Daniel	- Okei, hästi.	- O.k., gut.	- Okay.
Daniel	Mis veel?	Was noch?	What else?
Juuli	Tahan su kõnet kuulda.	Ich will den Text hören.	Now the speech.
Daniel	- Mis kõnet?	- Welchen Text?	- What speech?
Juuli	Mille sulle õpetasin. Jutlus mägedest.	Den Text, den ich Dir beigebracht habe. Die Bergpredigt.	The one I taught you. The Sermon on the Mount.
Daniel	- Miks just nüüd?	- Aber warum denn jetzt?!	- Why now?
Juuli	See kuulub tseremoonia juurde.	Das gehört zur Zeremonie.	It's part of the ceremony.
Daniel	Olgu...	Also...	Okay...
Daniel	Mu kõige kallim...	Meine Herzallerliebste...	My darling...
Daniel	Oli ju nii, eks ole?	Das ist doch richtig, oder?	That's right, isn't it?
Daniel	Ma olen ületanud sildu...	Ich bin über Brücken gegangen...	I've crossed over bridges...
Daniel	Valesti, eks?	War falsch, oder?	Wrong, huh?
Daniel	Ma, ma... olen...	Ich, ich bin...bin...	I-I-I've crossed...
Juuli	- Sa ei oska seda.	- Du kannst ihn nicht.	- You haven't learned it.

Daniel	Ei. Aga ma õpin.	Ich kann ihn nicht, aber ich werd ihn lernen!	I haven't, but I will!
Juuli	- Kas lubad?	- Versprichst Du mir das?	- Do you promise?
Daniel	Luban.	Ich versprech ´s Dir.	I promise.
Juuli	- Okei.	- O.k.	- Okay.
Juuli	<i>Yes, we´re married.</i>	Yes, we´re married.	
Piiri- valvur	<i>Kiss!</i>	Kiss!	
Daniel	<i>I go get the car.</i>	I go get the car.	
		Hey, collega!	Hey, buddy!
Piiri- valvur	<i>In Romania,</i>	In Romania,	
Piiri- valvur	<i>when you marry, you make present.</i>	when you marry, you make present.	
Daniel	<i>Present?</i>	Present?	
Piiri- valvur	<i>Bus my present.</i>	Bus my present.	
Daniel	<i>O.k.</i>	O.k., o.k.	
Piiri- valvur			Raise the bar.
Daniel	<i>Thank you.</i>	Thank you, thank you.	
Daniel	Kuidas me siit minema saame?	Und wie kommen wir jetzt hier weg?	How do we get outta here?
Juuli	Võime mesinädalad siin veeta.	Wir könnten doch unsere Flitterwochen hier verbringen, hm?	We could spend our honeymoon here.

Daniel	Mul on parem mõte.	Ich glaub, ich hab da 'ne bessere Idee.	I think I have a better idea.
Juuli	- Milline?	- Was denn?	- What?
Daniel	Me varastame auto.	Wir klauen einfach ein Auto.	We'll steal a car.
Juuli	Mida?	Was?!	What?
Daniel	- Jah, varastame auto.	- Ja, wir klauen einfach ein Auto.	- Yeah, we'll steal a car.
Juuli	Me ei saa lihtsalt autot varastada!	Aber, wir können doch hier nicht einfach ein Auto klauen!?	We can't steal a car!
Daniel	- Miks mitte?	- Wieso? Warum denn nicht?	- Why not?
Juuli	Me oleme head.	Weil wir die Guten sind.	We're the good guys.
Juuli	Head ei varasta autosid.	Die Guten klauen keine Autos!	The good guys don't steal cars.
Daniel	Aga võime halvalt	Aber wir könnten doch auch 'nem Bösen	But we could steal
Daniel	inimeselt auto varastada.	das Auto klauen.	a bad guy's car.
Daniel	Tema! On ta halb?	Der, der...Ist der böse?	Him? Is he a bad guy?
Juuli	- Ei.	- Ne.	- Nope.
Daniel/ Juuli	Mis mõttes?	Wie, ne? - Der ist doch voll nett!	What d'you mean? - He's a nice guy.
Daniel	- Ta on täiega tore. - No täpselt.	- Ja, der ist voll nett, aber das ist genau das.	- Sure!
Daniel	Sellised ongi inimesed,	Das sind nämlich die Leute, die zuhause	But those are just the kind of people
Daniel	kes kodus oma naist ja lapsi peksavad.	ihre Frauen und Kinder schlagen, Juli. Das sind die, diese...	who beat their wives and kids.
Juuli	Ma ei tea...	Ich weiß nicht.	I don't know.
Daniel	- Nemad!	- Diese!	- Those guys!
Juuli	Ta meenutab mulle üht mu sõpra.	Der erinnert mich irgendwie an 'nen Freund von mir.	He reminds me of a friend of mine.

Daniel	Tema!	Der isses!	That guy.
Daniel	Massimõrvar!	Massenmörder. Massenmörder.	A mass murderer! A mass murderer!
Juuli	Vaata hoolega!	Kuck doch mal genau hin.	Just look at him.
Daniel	- Ma ju vaatan. Ajab hirmu nahka.	- Ich kuck genau hin! Ich krieg Angst, wenn ich den sehe.	- It scares me to look at him.
Juuli	Ta näeb nunnu välja.	Der sieht doch knuffig aus.	He looks real cuddly.
Daniel	Minu arust näevad siin kõik kurjad välja.	Also, ich finde, die sehen hier irgendwie alle böse aus.	They all look like bad guys to me here.
Alin		Du-te de-aici! Luate-ar dracu'!	
Daniel	Sa ikka tead, mida teed?	Du weißt, was Du da tust, ne?	You know what you're doing, don't you?
Daniel	Said?	O.k., hast Du´s?	You got it?
Daniel	Mida sa teed?	Was machst Du denn da jetzt?!	What're you doing?
Juuli	- See vedeles siin.	- Die lag hier rum.	- It was here.
Daniel	Juuli, kiirusta ometi! Kurat küll.	Juli, beeil Dich jetzt, bitte, verdammt nochmal!	Hurry up, damn it!
Daniel	Kuule, hull oled või?	Ey, bist Du verrückt?! Bist Du verrückt?	Hey! Are you crazy?
Daniel	Sa lõhud kõik ära.	Du machst das ganze Ding kaputt!	You're gonna break everything!
Juuli	Usalda mind, eks?	Vertrau mir, o.k.?	Trust me, okay?
Daniel	- Okei, okei.	- O.k., o.k., o.k. Ich bin...	- Okay, okay ...
Juuli		Aua!	Ouch!
Daniel	Kas said haiget?	Hast Du Dir weh getan?	Did you hurt yourself?
Juuli	- Kõik on korras.	- Nein, ist schon o.k.	- No, I'm okay.
Daniel	Kurat küll. Ole hästi rahulikult!	Ach du Scheiße! Juli,	Oh, damn it!
Daniel	Mulle tundub, et keegi vaatab.	bleib mal ganz ruhig jetzt. Ich	Don't move. I think someone's

		glaub, da guckt gerade jemand.	looking.
Daniel	Ta vaatab siia.	Der guckt hierher, der guckt hierher!	Oh shit! He's looking this way...
Daniel	Ole rahulik!	Ganz ruhig, hm?	Keep cool.
Juuli	On ju romantiline?	Ist das nicht romantisch?	Isn't this romantic.
Daniel	- Mida?	- Was??	- What?
Juli	Ma ei ole veel kunagi	Ich hab noch nie mit jemandem	I never stole a car
Juli	kellegagi koos autot varastanud.	ein Auto geklaut.	with anyone before.
Daniel	Juuli, palun pane see auto käima.	Juli, tu mir bitte einen Gefallen und wirf dieses Ding an,	July, do me a favor and start this car,
Daniel	Siis saame siit minema. Palun!	und laß uns zusehen, daß wir hier wegkommen, bitte, bitte!	so we can get outta here! Please!
Juli		O.k.	Okay.
Juli	Noh, mis ma ütlesin?	Na, wer sagt's denn?!	Well? What did I tell you?
Daniel	- Sa oled uskumatu!	-Du bist unglaublich!	-Unbelievable!
			Give me five!
Daniel	Sa oled parim.	Du bist die Beste!	You're the best!
Vana-meess	<i>Alin, kas sul ei ole mitte sinine Dacia?</i>	Nu tu ai o Dacie albastră?	Sag mal, Alin, hast du nicht einen blauen Dacia? Tell me, Alin. Don't you have a blue Dacia?
Alin	<i>On küll.</i>	Da äi ...?	Stimmt Right.
Vana-meess	<i>Mulle tundub, et seda ärandatakse.</i>	Păi cineva ti-o fură!	Ich glaub, der wird gerade geklaut I think it's being stolen.
Alin	<i>Lollus!</i>	Prostii!	Quatsch! Bullshit!
Alin	<i>Kurat võtaks,</i>	Fură masina mea!	Ach du Scheisse, die Oh shit! They're stealing my klauen mein Auto! car!
Alin	<i>nad varastavad mu autot!</i>		

Kolmapäev, 6. juuli, kell 18.00

Mittwoch, 6. Juli - 18:00
Uhr

Bulgaaria piiri lähedal

Nahe der bulgarischen
Grenze

Daniel	<i>No Passport, no Bulgaria.</i>	No Passport, no Bulgaria... No Passport, no Bulgaria...	No passport, no Bulgaria.
Daniel	Mul on juba kopp ees.	Langsam hab ich wirklich die Schnauze voll, weißt du das?!	I'm fed up.
Daniel	Kui bulgaarlased niimoodi jamavad,	Wenn die Bulgaren schon so ´ne Scheiße machen,	If the Bulgarians mess around like that,
Daniel	mida siis türklasted veel teevad?	was sollen die Türken erst machen?	what'll the Turks do?
Daniel	Nad on kindlasti vähemalt	Die Türken sind doch dreimal so schlimm wie die Bulgaren.	The Turks are probably
Daniel	viis korda hullemad kui bulgaarlased.	Fünfmal so schlimm wie die Bulgaren wahrscheinlich.	five times worse than the Bulgarians.
Juuli	Oota korra!	Hey, wart doch mal.	Hey, wait a moment.
Juuli	Sõida natuke tagasi!	Setz doch mal ´n Stück zurück.	Could you back up a bit?
Juuli	Kuhu see tee viib?	Wohin führt denn der?	Where does that lead to?
Daniel	- Kohe näeme.	- Das werden wir gleich sehen.	- We'll soon see.
Daniel	Vaata!	Kuck mal.	Look at that.
Juuli	- Mh-mh. Tupik.	- Mhm. Sieht tot aus.	- Mmh. It looks dead end.
Daniel	Ma ei mõelnud seda.	Ja, aber das meine ich jetzt nicht.	That's not what I meant.
Juuli	- Mida siis?	- Was meinst Du denn?	- What do you mean?
Daniel	See peaks olema Bulgaaria.	Das da müßte Bulgarien sein.	That must be Bulgaria.
Juuli	- Jama!	- Quatsch!	- Bullshit.
Daniel	Miks jama?	Wieso Quatsch?	Why bullshit?
Juuli	- Piiriks peaks olema Doonau mitte see oja.	- Der Grenzfluß hier müßte die Donau sein.	- This puddle isn't the Danube.

Diese Pfütze hier ist nicht die

		Donau.	
Daniel	Vabandust, aga piirikis pole Doonau.	Also Tschuldigung, meiner Meinung nach war der Grenzfluß nicht die Donau.	Sorry, but the Danube isn't the border.
Juuli	On küll.	Doch, es war die Donau.	Yes, it is!
Daniel	- Oled kindel?	- Bist Du sicher?	- Are you certain?
Juuli	Ei.	Nein.	No.
Daniel	- Näed siis. Seega võib see piir olla.	- Siehst du. Also könnte das hier doch durchaus der Grenzfluß sein?	- Then this could be the border.
Juuli	Okei, oletame et ongi. Mis siis?	O.k., nehmen wir an, das hier ist der Grenzfluß...und?	Okay, let's assume this is the border. So what?
Daniel	Ma lähen lihtsalt autoga üle.	Ich setz einfach mit dem Auto rüber.	I'll just drive over.
Juuli	Mis mõttes?	Wie meinst Du das jetzt?!	How do you mean that?
Daniel	- Võtan eemalt hoogu,	- Na klar, ich nehm einfach von da hinten Schwung, den Weg runter	- I'll get a running start,
Daniel	sõidan purdele ja olengi üle jõe.	auf die Rampe zu, und zack -- über den Fluß.	hit the ramp and bingo! I'll jump the river.
Juuli	Sa oled arust ära!	Du hast doch nicht mehr alle Tassen im Schrank?!	You're nuts!
Daniel	- Meil on autot vaja.	- Juli, wir brauchen das Auto.	- We need the car!
Juuli	Saame ka ilma hakkama.	Wir schaffen das auch ohne Auto.	We can do without it!
Daniel	- On kolmapäev. Me pole veel Bulgaariaski.	- Hey, es ist Mittwochabend, wir sind noch nicht mal in Bulgarien.	- It's Wednesday. This is still Romania.
Daniel	Reedel kell 12 pean olema Istanbulis.	Am Freitag um punkt zwölf muß ich in Istanbul sein,	I need the car to get to Turkey by Friday!
Daniel	Ilma autota on see võimatu.	und ohne Karre schaff ich das nicht.	

Juuli	Võimatu on ka siis,	Du schaffst es aber auch nicht, wenn Du bei der Sache	But you won't make it, if you die!
Juuli	kui surma saad. Sellele mõtlesid?	draufgehst. Hast Du Dir das mal von dem Standpunkt aus über- legt?	Have you thought of that?
Juuli	Mõistlikud õpetajad selliseid asju ei tee.	Vernünftige Lehrer machen das nicht!	Sensible teachers don't do things like that!
Daniel	Niisiis...	Also...	Okay...
Daniel	Auto on minu mass x?	Der Wagen ist mein Gewicht X, o.k.?	The car is my weight "x," okay?
Daniel	X kaalub umbes pool tonni.	X wiegt ungefähr eine halbe Tonne.	X weighs about half a ton.
Daniel	Ületatav vahemaa on umbes 25 meetrit.	Der zu überwindende Weg sind ungefähr 25 Meter.	The distance is about 25 yards.
Daniel	Seega tuleb küsida...	Die Frage muß also lauten:	The question is:
Daniel	Kui palju peab x kiirendama,	Wie schnell muß ich X be- schleunigen,	How fast do I have to go
Daniel	et 10-kraadise nurgaga rambilt	um bei einer Rampe von 10 Grad	up a ramp with a 10-degree angle
Daniel	25-meetrine vahemaa ületada, eks?	25 Meter Weg zu überwinden, richtig?	to cross 25 yards, right?
Daniel	Olgu, vastus on...	Gut, die Lösung lautet...	Right. Okay. The answer is:
Daniel	96,41 km/h.	96,41 Kilometer pro Stunde.	96.41 kilometers per hour.
Juuli	Daniel!	Daniel!	
Daniel	Kurat!	Scheiße!	Damn it!
Juuli	Tubli. Õnnitlen!	Toll, gratuliere!	Great! Congratulations!
Juuli	Mul on su õpilastest kahju.	Die Kinder, die bei Dir lernen werden, tun mir jetzt schon leid.	I really feel sorry for your students.

Juuli	Oleksid võinud surma saada.	Du hättest dabei draufgehen können!	You could have been killed!
Daniel	- Ja mis siis oleks olnud?	- Und was, wenn ich dabei draufgegangen wäre?	- What if I had been killed?
Juuli	Selliste asjadega ei tehta nalja.	Mit sowas scherzt man nicht!	That's nothing to joke about.
Daniel	- Miks mitte?	- Und warum nicht?	- Why not?
Juuli	Sest ma ei taha.	Weil ich es nicht möchte.	Because I don't like it.
Daniel	Aga, kui oleksingi sumud.	Aber, wenn ich jetzt wirklich draufgegangen wäre,	What would you have done
Daniel	Mida sa siis teeksid?	was würdest Du dann machen, he?	if I'd been killed?
Juuli	Rõõmustaksin,	Ich würde mich freuen,	I'd be happy to finally
Juuli	et saaksin sust lõpuks lahti.	weil ich Dich endlich los wäre.	get rid of you.
Daniel	Mis see on?	Was ist das?	What's that?
Juuli	See on piirijõgi.	Das ist der Grenzfluß.	The border.
Juuli	Doonau.	Die Donau.	The Danube.
Daniel	Mis siin naljakat on?	Was gibt's denn da zu lachen?	What's so funny?
Daniel	Hirmus naljakas, eks?	Findest Du unheimlich witzig alles, ne?!	It's real funny, huh?
Daniel	Väga naljakas tõesti.	Richtig lustig.	Real funny.
Daniel	Tõepoolest.	Unheimlich lustig.	Terribly funny.
Juuli	Rahune maha!	Mann, reg dich ab.	Calm down.
Daniel	- Ei! See on kõik sinu süü!	- Ich reg mich aber nicht ab, weil das ist alles Deine Schuld!	- No! It's all your fault!
Juuli	Minu süü?	Meine Schuld?	My fault?
Daniel	- Jah, sinu!	- Ja, Deine Schuld!	- Your fault!

Juuli	Kuidas minu?	Wieso ist denn das alles meine Schuld?	Why is it my fault?
Daniel	- Kogu see jama on sinu süü!	- Weil dieser ganze Scheißmist Deine Schuld ist -- deswegen!	- Because all this shit is your fault!
Daniel	Oleksin Baris praamile läinud.	Wenn ich ganz normal die Scheißfähre in Bari genommen hätte und nach Istanbul gefahren wäre,	If I'd taken the ferry from Bari
Daniel	Sõitnud Istanbuli ja ammu kohal!	dann wäre ich schon lange da und würd nicht hier am Arsch der Welt rumhängen -- deswegen!	I'd be in Istanbul now instead of in a pit like this!
Juuli	Baris?	Bari?	Bari!
Juuli	Minuta ei jõuaks sa iial Barisse.	Ohne mich würdest Du doch niemals nach Bari kommen...	Without me you'd never get to Bari!
Juuli	Passiksid ikka veel Baieris.	Du würdest immer noch in Niederbayern stecken...	You'd still be in Bavaria!
Juuli	Kes aitab su üle piiri?	Wer hat Dir denn über die Grenze geholfen, hm?	Who helped you cross the border?
Juuli	Kes varastas koos sinuga auto?	Wer hat mit Dir das Auto geklaut?!	Who stole the car?
Daniel	Kes müüs mulle selle nõmeda sõrmuse?	Und wer hat mir diesen, diesen blöden Ring hier verkauft, he?!	And who sold me this stupid ring?
Daniel	Kui ma seda nõmedat sõrmust poleks ostnud,	Wenn ich diesen blöden Mistring nicht gekauft hätte,	If I hadn't bought this crap,
Daniel	oleksin Hamburgis. Loeksin rõdul raamatut.	dann würde ich jetzt schön in Hamburg irgendwo sitzen oder auf'm Balkon ein Buch lesen	I'd still be in Hamburg ... reading on my balcony!
		oder irgendwas -- dann wär ich gar nicht erst hier!	And I wouldn't be here!
Juuli	Mine siis tagasi, Elbe kaldale!	Dann fahr doch zurück, Mann!	Then go back home to the Elbe!
		Geh doch zurück an die Elbe!	
Juuli	Loe raamatut või ajalehte!	Lies doch 'ne Zeitung, lies 'n Buch -- weiß der Geier, was!	Read a newspaper or a book!
Juuli	Mine tagasi oma nõmedasse igavasse ellu!	Geh doch zurück in dein verdammtes, ödes Leben!	Just go back to your old dull life!

Daniel	Sa tahadki, et ma teda ei näeks.	Du willst doch nur, daß ich sie verpasse!	You just don't want me to meet her.
Juuli	Esimene peatuja otsustab, mis saab edasi.	Der Erste, der anhält, soll entscheiden, wie's weitergeht.	The first person to stop decides where I go.
Juuli	Tema ei lugenud.	Der zählte nicht.	He didn't count.

<i>Neljapäev, 7. juuli, kell 12.10</i>	Donnerstag, 7. Juli - 12:10 Uhr
<i>Kusagil Bulgaarias</i>	Irgendwo in Bulgarien

Daniel	Juuli?	Juli? ... Juli! ...
--------	--------	---------------------

Daniel		Juli! ... Juli!!!
--------	--	-------------------

<i>Neljapäev, kell 22.21, Bulgaaria-Türgi piir</i>	Donnerstag, 7. Juli - 22:21 Uhr
	Bulgarisch-Türkische Grenze

Isa	Kogu lugu?	Das war's?	That was it?
-----	------------	------------	--------------

Daniel	Just nii.	Mhm, das war's.	That was it.
--------	-----------	-----------------	--------------

Isa	Oot, oot.	Warte mal, warte mal.	Just a second.
-----	-----------	-----------------------	----------------

Isa	Elasid kõik selle läbi?	Das hast du alles erlebt?	You experienced all that?
-----	-------------------------	---------------------------	---------------------------

Daniel	Jah, kõik selle.	Das hab ich alles erlebt.	I experienced all that.
--------	------------------	---------------------------	-------------------------

Isa	Sa ei aja mulle mingit jama?	Und Du erzählst mir keine Scheisse?	You didn't make up that crap?
-----	------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------

Daniel	- Miks peaksin sulle jama ajama?	- Warum soll ich dir Scheiße erzählen?	- Why should I tell you a bunch of crap?
--------	----------------------------------	--	--

Isa	Respekt, mees.	Respekt, Digger.	Respect, kiddo.
-----	----------------	------------------	-----------------

Daniel	- Aitäh.	- Danke.	- Thanks.
--------	----------	----------	-----------

Daniel	Kuule, mis siin kõik see aeg	Sag mal, was stinkt hier eigentlich die ganze Zeit	Hey ... where's that awful smell
Daniel	nii imelikult haisenu on?	so komisch, he?	been coming from the whole time?
Isa	Kuule, mees,	Sag mal, Digger, Du hast doch gar keine	Hey, kiddo. You don't have your
Isa	sul pole ju dokumente, eks ole?	Papiere mehr, oder?	papers anymore, do you?
Daniel/ Isa	Ei ole... - Välja!	Ne, ... ne klar. - Raus!	No ... - Get out!
Daniel/ Isa	- Mida? - Kao välja!	- Wie, raus?! - Raus! Steig aus!	- What? - Get out!
Daniel	Mida kuradit?	Was soll der Quatsch?!	What the hell?
Isa	- Daniel, mine välja!	- Daniel, steig aus!	- Get out!
Daniel	Ei lähe! Mis jama sa ajad?	Ich steig nicht aus! Was soll'n der Quatsch jetzt?!	I'm not getting out!
Isa	- Kao autost välja!	- Schwing Deine Kackstelzen aus der Karre, Mann!	- Get the fuck out of the car!
Daniel	Mida kuradit sa ajad?	Was soll denn dieser asoziale Scheiß jetzt hier?!	What the hell?

Piiri- valvur	<i>Pime oled või?</i>	Körmüsün nesxn be, arabayi qawiriyorum xkx saattxr, nxye gelmedxn? Hadx xkxnxzde nxnx bakalim arabadan. Xnrxn.	Bist du blind?	Are you blind? Why don't you drive up? Get out! Both of you! He should get out, too.
Piiri- valvur	<i>Miks sa edasi ei sõitnud?</i>		Warum fährst du nicht vor?	

(Bist Du blind oder was, seit zwei Stunden winke ich den Wagen her, warum bist Du nicht gekommen? Jetzt steigt beide aus dem Auto aus. Steigt aus.)

Piiri- valvur	<i>Mõlemad autost välja!</i>		Aussteigen, alle beide!	
------------------	------------------------------	--	-------------------------	--

Piiri- valvur	<i>Tema ka autost välja.</i>		Er soll auch aussteigen	
------------------	------------------------------	--	-------------------------	--

Isa	Tule välja!	Aussteigen!	Get out.
-----	-------------	-------------	----------

Piiri- valvur	<i>Mida sa ütlesid?</i>	Ne dedxn?	Was hast du gesagt?	What?
------------------	-------------------------	-----------	---------------------	-------

valvur				
Isa	- Et ta välja tuleks.	- Xnsxn dedxm.	- Dass er aussteigen soll	- I told him to get out.
Piiri- valvur	Ma juba ütlesin seda.	Ee, bxz ne dedxk?	Sagte ich doch	I already said that.
Isa	- Ta on sakslane.	- Adam Alman, ne dedxwxnxx nerden bxlsxn?	Er ist Deutscher, er ver- steht nicht	- He's German.
Piirivalvur	Ah, saksa-saksa.	Ha – Deutsch – Deutsch. Xyx.		German! German!
Piirivalvur	Passid ja auto tehiline pass!	O zaman pasaportu arabanin kawitlarini ver bakayim.	Pässe und Autopapiere!	Your passports and car regis- trations.
Piirivalvur	Passport!	Pasaportu!		Passport!
Daniel	- Mul ei ole passi.	-Ich hab keinen Paß.		-I don't have a passport.
Isa	Ta pass varastati.	Kusura bakmayin pasaportu qalinmiä.	Sein Pass wurde gestohlen	His passport was stolen.
Piiri- valvur	- Seda võid oma vanaemale rääkida.	- Sen gel onu benxm külahima anlat.	Erzähl das deiner Oma	- Tell that to your grandma.
Daniel	Milles asi?	Was ist denn das Problem jetzt?		What's the problem?
Isa	- Pea suu!	- Halt's Maul!		- Shut up!
Piiri- valvur	Mida?	Ne dedxn?	Was?	What?
Isa	- Ma ütlesin, et ta suu peaks.	- Kisa kes dedxm	Ich sagte: Halt's Maul!	- I told him to shut up.
Piirivalvur	Peasuu!	Halts maul owlum!		Shut up!
Daniel	Ma ei öelnudki midagi.	Ich hab doch gar nichts gesagt.		I didn't say a thing.
Piirivalvur	- Peasuu.	- Halts maul lan.		- Shut up!
				Okay.
Piiri- valvur	Ilma passita ei saa te kuhugi.	Pasaportsuz hxqbxr yere gxdemez.	Ohne Pass geht hier gar nichts	You're going nowhere without a passport.
Isa	- Ta pass tõesti varastati.	- Pasaportu gerçekten qalinmiä.	Sein Pass wurde wirklich gestohlen	- His passport really was stolen.
Piiri- valvur	Kes te olete?	Ulan sen ne anlatiyorsun, tpxne	Was seid ihr Typen	What are you? Terrorists,

Piiri- valvur	<i>Terroristid? Satanistid või mis?</i>	baksana. Terorxstmxxsn, Satanistmxsn ne boksun bellx dewxl.	eigentlich? Terroristen, oder was? Satanisten, Satanists or what?
<i>(Mann, was erzählst Du da eigentlich, guck Dich mal an! Was bist Du, ein Terrorist, ein Satanist oder was für ein Scheisser Du bist. Mach mal den Kofferraum auf!)</i>			
Piiri- valvur	<i>Pagasnik lahti!</i>	Aq bakayim bagaji.	Mach den Kofferraum auf! Open the trunk.
Daniel	- Isa, mida...	- Isa, was ...	- Isa, what ...
Piiri- valvur	<i>Tee lahti!</i>	Aq sana ulan, aq ulan.	Aufmachen! Open it!
Piiri- valvur	<i>Arreteerige nad!</i>	Tutuklayin qabuk bunlari.	Festnehmen, sofort! Arrest them at once!
Daniel	Täiesti uskumatu.	Das ist unglaublich, das ist alles unglaublich!	This is unbelievable. Unbelievable.
Daniel	Nüüd on kõik läbi. Igaveseks.	Es ist alles aus und vorbei, aus und vorbei und das für immer.	Now it's all over with! Forever!
Daniel	Ja miks? Sest tüübil,	Und warum?! Weil der Typ, der mich mitnimmt,	And why? Because the guy who picked me up
Daniel	kes mu peale võttis, oli pagasnikus laip.	ausgerechnet ´ne Leiche im Kofferraum hat. Ich meine,	has a corpse in the trunk.
Daniel	Kujutad ette? Laip!	das muß man sich mal vor- stellen: ´Ne Leiche im Koffer- raum!	Just imagine! A corpse!
Daniel	Kas see on su hobi?	Ist das ein Hobby von Dir, oder was?!	Is that your hobby?
Isa	Pea lõuad!	Halt die Schnauze!	Shut up!
Daniel	- Ei kavatsegi.	- Ich halte aber nicht meine Schnauze. Ich rede, o.k.?!)	- I'm not gonna shut up, okay
Isa	Sa ajad mind närvi!	Du regst mich auf!	Don't work me up!
Daniel	- Või nii? Ja siis? Plahvatad?	- Ach so. Was passiert dann? Platzen Dir gleich die Hosen, oder was?!	- Will your pants burst or what?
Isa	Kuule, jobu!	Jetzt paß mal auf, Du Sack!	Listen here, you prick!

Isa	Kuni jõuame Istanbuli, ei taha ma	Bis wir in Istanbul sind, will ich keine 20	I don't wanna hear more than 20
Isa	sinu suust kuulda üle 20 sõna! Selge?	Worte mehr von Dir hören, ist das klar?!	words from you till we get to Istanbul! Okay?
Daniel	Muidugi. Võid need kohe saada.	Alles klar, alles klar. Kannst Du gleich haben:	Okay, you can have 'em right away:
Daniel	Sitapea, sitapea, sitapea...	Arschloch, Arschloch, Arschloch...	Asshole! Asshole! Asshole ...!
Isa	Pagasnikus oli mu onu Ahmed.	Die Leiche im Kofferraum ist mein Onkel Ahmed.	The corpse in the trunk is my Uncle Ahmed.
Daniel	Mida?	Was?	What?
Isa	Ta tuli meile külla. Istanbulist.	Er kam zu uns zu Besuch. Aus Istanbul.	He came to visit us from Istanbul.
Isa	Onu Ahmed on minu isa vanim vend.	Onkel Ahmed ist der älteste Bruder meines Daddys,	Uncle Ahmed is my dad's oldest brother.
Isa	Mu isa kutsus teda	und mein Daddy hat ihn immer wieder	And my dad kept inviting him
Isa	alatasi meile Saksamaale külla.	nach Deutschland eingeladen.	to come to Germany.
Isa	Viis kuud tagasi ta ka lõpuks tuli.	Vor fünf Monaten hat er es dann wahr gemacht:	Five months ago he finally came.
Isa	Ta hankis kolmeks kuuks	Er hat sich ein Besuchervisum für drei Monate geschnappt	He got himself a visa for three months
Isa	külastaja viisa ning tuli kohale.	und ist dann angerauscht.	and hustled up to Germany.
Isa	Talle meeldis Berliin täiega.	In Berlin fand er's dann total geil.	He thought Berlin was really cool.
Isa	Meie kandis on hullult palju türklasi.	Super viele Türken bei uns im Block.	Loads of Turks on our block.
Isa	Nagu naksti võeti ta omaks.	Schwupp-die-Wupp war er in der Szene	All at once, he was part of the scene
Isa	Ta tundis end väga hästi.	und hat sich richtig wohl gefühlt.	and really enjoying himself.

Isa	Ka mina ja mu pere olime rahul.	Und wir, das heisst, meine Familie und ich, wir haben uns auch ganz wohl gefühlt.	And we, my family and me, we were enjoying it, too.
Isa	Minu õepojad, mul on neid kaks,	Meine Neffen -- ich hab zwei kleine Neffen, weißt Du, die Kinder meiner Schwester --	My nephews ... I have two nephews, my sister's kids.
Isa	ei käinud enam lasteaias.	die sind nicht einmal in den Kindergarten gegangen,	They stopped going to kindergarten,
Isa	Kui hommikul kedagi kodus	weil, wenn morgens niemand da war,	cause when nobody else was there,
Isa	polnud, hoidis neid onu Ahmed.	Onkel Ahmed auf die Kleenen aufgepaßt hat.	Uncle Ahmed took care of the kids.
Isa	Ja süüa oskas ta teha. Daniel!	Und kochen konnte der, Daniel - -	You wouldn't believe what a good cook he was, Daniel!
Isa	Paremini kui mu ema.	uh, besser als meine Mutter!	Better than my mother.
Isa	Kolm kuud möödusid. Onu Ahmed jäi.	Die drei Monate gingen und Onkel Ahmed blieb.	The three months went by, and Uncle Ahmed stayed.
Isa	Siis juhtus midagi, mis juhtuma pidi.	Und dann passierte das, was passieren mußte.	And then the inevitable happened.
Isa	Ta suri.	Er starb.	He died.
Isa	Ilma igasuguse hüvastijätuta.	Ohne Vorprogramm, mir nichts, dir nichts:	Without so much as a goodbye.
Isa	Südamerabandus. Surnud.	Herzversagen. Tot.	A heart attack. Dead.
Isa	Nii nõme.	Sowas Blödes.	Really dumb.
Isa	Terve pere tuli kokku	Unsere ganze Familie ist dann zusammengekommen	The whole family got together
Isa	ning tegime kriisikoosoleku.	und hat eine Krisensitzung abgehalten.	and had an emergency meeting.

Isa	Ametlikku teed ei saanud minna,	Den amtlichen Weg konnten wir ja nicht gehen,	We couldn't go the official route,
Isa	sest meil oli illegaalne surnukeha keldris.	weil meine Eltern ja eine illegale Leiche im Keller hatten, verstehst du?!	cause my parents had an illegal corpse in their basement.
Isa	Seetõttu otsustasime,	Daraufhin haben wir beschlossen, daß sein Leichnam	So we decided to smuggle
Isa	et peame põrmu Türki smugeldama.	in die Türkei geschmuggelt werden muß.	his corpse to Turkey.
Daniel		-Oh, Mann!	
Isa	Kuna mina olen kõige noorem	Und da ich der Jüngste in der Familie bin	And since I'm the youngest,
Isa	ja mul on parajasti puhkus,	und gerade Urlaub hab,	and I'm on vacation,
Isa	jäeti kogu see jama minu kaela.	blieb die ganze Scheiße an mir hängen.	I got stuck with all this crap.
Daniel	Kurat küll.	Scheiße.	Shit.
Isa	Peaa neile kogu jama ära seletama.	Ich werd denen die ganze Scheiße erklären müssen.	
Isa	Nõuavad kindlasti ka tõendit.	Die werden 'ne Beglaubigung anfordern.	They're gonna ask for a certificate.
Daniel	Selle saab ka faksiga saata.	Wieso, sowas kann man doch ganz schnell rüberfaxen...	You can have it faxed.
Isa	- Ei. Nad tahavad originaali.	- Ne, ne. Die verlangen das Original.	- No, they'll want the original.
Daniel			Shit.
Isa	Kui saaksin vaid korra helistada.	Wenn ich nur einmal telefonieren könnte,	If I could just make one phone call.
Isa	Helistaksin oma kullakesele.	dann würde ich meine Kleine anrufen.	I'd call up my sweetheart.
Isa	Ta tooks sünnitunnistuse siia.	Die würde dann die Geburtsurkunde vorbeibringen.	She'd bring me the birth certificate.
Daniel	Isa, mul pole enam palju aega.	Isa, ich hab nicht mehr viel Zeit.	Isa, I'm running out of time.

Piiri-valvur	<i>Tule kaasa!</i>	Sen gel.	Komm mit!	Come on.
Daniel	Üks hetk. Aga mina?	Moment mal, Moment mal! Was wird aus mir? Hey?!		Wait a sec! What about me?
Isa	<i>Kes see veel oli?</i>	Buda kimmiä?	Hallöchen, wer war denn das?	Hey there, who was that?
Piiri-valvur	<i>- Kohe uurime välja. Tule!</i>	- Bilmen, am görelim. Gel.	Das wollen wir gleich überprüfen. Komm!	- We'll soon see. Come on.
Isa	Uks on lahti.	Schsch, die Tür ist auf!		The door's open.
Komissar	<i>Kas sa smugeldasid tõesti</i>	Demek büttün yolu amcanin ölüsünü Türkxye'ye getxrmek xqxn katleddxn?	Du hast die Leiche deines Onkels bis in die Türkei geschmuggelt?	So you came all this way to take your dead uncle to Turkey?
Komissar	<i>oma onu surnukeha Türki?</i>			
Komissar	<i>Braavo, Isa!</i>	Bravo Xsa, bravo.	Bravo, Isa, Bravo!	Bravo, Isa!
Komissar	<i>Aplaus kangelasele!</i>	Adam alkiälayin!	Applaudiert dem Mann!	Bravo!
Komissar	<i>Osman,</i>	Osman bxr qay getxr.	Osman, bring dem Helden einen Tee.	Osman, get the hero some tea.
Komissar	<i>too talle teed!</i>			
Komissar	<i>Suitsu?</i>	Sxgara?	Zigarette?	Cigarette?
<p><i>(Du hast also den ganzen Weg zurückgelegt, um den Leichnam Deines Onkels in die Türkei zu bringen. Bravo Isa, bravo! Applaudiert dem Mann! Osman bring dem Helden mal einen Tee. Zigarette?)</i></p>				
Isa	<i>Aitäh.</i>	Teäekürler	Danke	Thanks.
Komissar	<i>Mul on vaja</i>	Yalniz amcanin dowum kawitlarini bana getxrmn lazim.	Ich brauche aber die Geburtsurkunde deines Onkels	I need your uncle's birth certificate.
Komissar	<i>su onu sünnitunnistust.</i>			

(Nur, Du musst mir noch die Geburtspapiere Deines Onkels bringen.)

Isa	<i>Kui saaksin korraks helistada,</i>	Tabxxkx, komxser bey. Müsaadenxze bxr telefon edebxlrxsem, Xstanbul'dan yarin sabah hemen getxrtexlxrxm.	Wenn ich telefonieren dürfte, könne ich sie sofort aus Istanbul kommen lassen.	If I could make a phone call, I would have it brought from Istanbul tonight.
Isa	<i>laseksin selle kohe Istanbulist tuua.</i>	<i>(Selbstverständlich Herr Kommissar. Erlauben Sie, dass ich mal anrufe, ich könnte sie morgen früh aus Istanbul kommen lassen.)</i>		

Komissar	<i>Näita Isale, kus telefon on!</i>	Tabx, tabx, telefonu gösterelxm Xsa'ya.	Zeig Isa, wo das Telefon steht	Show Isa where the phone is.
----------	-------------------------------------	---	--------------------------------	------------------------------

<i>Reede, 8. juuli, kell 04.45</i>	<i>Istanbuli ja piiri vahel</i>	Freitag, 8. Juli - 04:45 Uhr	Zwischen der Grenze und Istanbul	
------------------------------------	---------------------------------	------------------------------	----------------------------------	--

Valjuhääldi	<i>Lugupeetud reisijad,</i>	Sayin Edxrne Bxrlxwx otobüs äxrketx yolculari, Özgüqlü dxnlenme tesxslerxne hoä geldxnxz, kaptaniniz tarafindan yarim saat qay, yemek ve xhtxyaq molasi verxlecek. Qaylar äxrketxmxze axtxr. Ücret ödenmemesx rxca olunur.	Verehrte Reisegäste, wir legen eine halbstündige Pause ein.	To all passengers: We will be taking a 30-minute break.
Valjuhääldi	<i>teeme pooletunnise peatuse.</i>			

Valjuhääldi	<i>Pakume tasuta teed.</i>	<i>(Sehr geehrte Reisegäste der Überlandbusgesellschaft "Edirne Birlik", wir heissen Sie herzlich willkommen auf der ÖZGÜZLÜ-Raststätte, von Ihrem Fahrer wird eine halbstündige Tee-, Essens- und Toilettenpause eingelegt. Der Tee geht auf Kosten unserer Gesellschaft. Es wird gebeten, nicht zu zahlen.)</i>	Wir servieren kostenlos Tee.	The tea is complimentary.
-------------	----------------------------	---	------------------------------	---------------------------

Daniel	Juuli?	Juli?	July?
Melek	Hei. Sina siin?	Ey, was machst Du denn hier?!	Hey! How come you're here?
Melek	Mida sa siin teed?	Wieso bist Du hier? Was machst Du denn hier?	What're you doing here?
Daniel	Melek.	Melek!	Melek.

Melek	Täiesti uskumatu.	Das gibt's doch gar nicht!	This is incredible.
Daniel	Ma olen teel Istanbuli.	Ich bin auf'm Weg nach Istanbul.	I'm on my way to Istanbul.
Melek	- Mida sa seal teed?	- Und was willst Du in Istanbul?	- What are you going there for?
Daniel	See on pikk jutt.	Das ist 'ne ziemlich lange Geschichte.	That's ... that's quite a long story.
Melek	- Räägi! Aga kiiresti.	- O.k., dann erzähl sie, aber ganz kurz.	- Tell me. But be quick.
Daniel	Ma kohtasin üht tüdrukut.	Ich...ich hab ein Mädchen kennengelernt,	I met a girl.
Daniel	Armusin temasse.	hab mich in sie verliebt	I fell in love with her.
Daniel	Sõidan Istanbuli, et temaga seal kohtuda.	und fahr jetzt nach Istanbul, um sie dort zu treffen.	And I'm going to Istanbul to meet her there.
Melek	Kus sa temaga Istanbulis kokku saad?	Wo in Istanbul willst Du sie denn treffen?	Where are you going to meet her in Istanbul?
Daniel	Silla juures.	Unter der Brücke.	Under the bridge.
Melek	Oled kindel, et ta tuleb?	Bist Du sicher, daß sie da auch sein wird?	Are you sure she'll be there?
Daniel	Ma loodan.	Ich hoff's.	I hope so.
Valjuhääldi	<i>Buss Edirnesse on ärasõiduks valmis.</i>	Sayın Edirne Bırlık yolcuları, otobüsünüzün ayrılığa saatı gelmiştir. Yerlerinizde almanız rıca olunur.	The bus for Edirne is now boarding. Please, take your seats.
Valjuhääldi	<i>Palun istuge oma kohtadele.</i>	(<i>Sehr geehrte Reisegäste der "Edirne Birlik", Ihr Bus ist zur Abfahrt bereit. Bitte nehmen Sie Ihre Plätze ein.</i>)	Bitte nehmen Sie Ihre Plätze ein.
Melek	Ma pean minema.	Ich muß jetzt los.	I have to go.
Daniel	Sa ei sõidagi Istanbuli?	Fährst Du nicht nach Istanbul?	Aren't you going to Istanbul?

Melek	- Ei, pean kiiresti piiripunktis ära käima.	- Nein, ich muß dringend an die Grenze. Ich muß da was erledigen...	- No. I must take something to the border.
Daniel	Miks?	Was denn?	What?
Melek	Ka see on pikk jutt.	Das ist auch ´ne lange Geschichte.	That's also a long story.
Daniel	Tervita oma noormeest minu poolt!	Und grüß Deinen Freund von mir.	Give my regards to your boyfriend!
Melek	- Saab teatud.	- Mach ich.	- I will.
Melek	Kas ma rääkisin sulle temast?	Hab ich Dir von ihm erzählt?	Did I tell you about him?
Daniel	Sa jääd bussist maha.	Du verpaßt Deinen Bus.	Don't miss your bus.

Reede, 8. juuli, kell 12.00

Freitag, 8. Juli - 12:00 Uhr

Daniel	Nonii?	Na?	Hi!
Juuli	Saidki hakkama.	Du hast es geschafft.	You made it.
Daniel	Tore sind näha.	Es ... es ist schön Dich zu sehen.	Nice to see you.
Juuli	Kus su kaaslane on?	Wo ist denn Deine Verabredung?	Where's your date?
Daniel	Mu kõige kallim.	Meine Herzallerliebste!	My darling,
Daniel	Rändasin tuhandeid miile,	Ich bin tausende von Meilen gegangen,	I've traveled thousands of miles,
Daniel	ületasin jõgesid ja liigutasin mägesid.	ich habe Flüsse überquert, Berge versetzt,	crossed rivers and moved mountains.
Daniel	Ma kannatasin valu ja talusin piinu.	ich habe gelitten und ich hab Qualen über mich ergehen lassen.	I've suffered and endured agonies.

Daniel	Ma ei andnud järele kiusatustele	Ich bin der Versuchung widerstanden,	I've resisted temptation,
Daniel	ning järgnesin päikesele.	und ich bin der Sonne gefolgt,	and I've followed the sun,
Daniel	Et seista siin sinu ees	um Dir gegenüberstehen zu können	so I could stand before you
Daniel	ja sulle öelda,	und Dir zu sagen:	and tell you
Daniel	ma armastan sind.	Ich liebe Dich.	I love you.
Daniel	Nii, vana mäng uuesti! Esimene	Also, wir machen das alte Spiel: Der Erste,	Okay, we'll play the old game:
Daniel	peatuja otsustab, kuhu sõidame, eks?	der anhält, soll entscheiden, wo wir hinfahren, o.k.?	The first person to stop decides where we go, okay?
Juuli	Tahad ma ütlen sulle midagi?	Soll ich Dir mal was sagen?	Want me to tell you something?
Juuli	Ma armastan sind.	Ich liebe Dich!	I love you.
Daniel	Mida?	Was?	What?
Juuli	- Ma armastan sind.	- Ich liebe Dich!	- I love you.
Daniel	Ma pole kindel, et kuulsin õigesti...	Was? Das ist ganz komisch; ich glaube, ich habe da gerade was gehört, was akustisch...	It's funny, but I'm not sure I heard that right ...
Juuli	- Ma armastan sind.	- Ich liebe Dich!	- I love you.
Daniel	Ütlesin, et sinust on raske aru saada.	Ich hab doch gerade gesagt: Es ist sehr schwer,	I just said that it's difficult
Daniel	Ma ei kuulnud midagi.	Dich zu verstehen. Ich hab nichts gehört!	to understand you!
Juuli	Ma armastan sind!	Ich liebe Dich!!!!	I love you!
Daniel	- Nii see peabki kõlama.	- So muss es klingen.	- That's how it has to sound.
Isa	Hei, turteltuvid! Kuhu lähete?	Hey, Ihr beiden Turteltäubchen! Wohin?	Hey, you two lovebirds! Where to?
Daniel	Kuradima lõunasse!	In den Scheiß-Süden, Mann!	To the fucking south!
Isa	- Me ka. Hüpake peale!	- Ist meine Richtung, steigt ein!	- Okay, get in!

Subtitled: Karin Kukk

für Monique

Tartu Ülikool 2012

Anlage Lied Melek am Strand

Güneäim ayim sana iäik olsun,

Sicak kumum yoLuna aqik olsun,

Okäarim tenxnx rüzgarlarimla,

Susuz kaldi sularim dudaklarina,

Aaaah o gözlerin,

*arasin benx, izlesin peäime
düäsün,*

Aaaah o dudaklarin,

*gelsxn, bulsun, kalsin ve öpsün
benx.*

*(Meine Sonne, mein Mond sollen
Dein Licht sein,*

*Mein warmer Sand soll Dir
Deinen Weg offen halten,*

*Ich streichele Deine Haut mit
meinem Wind,*

*Meine Lippen durstet es nach
Deinen,*

Ohhhh Deine Augen,

*sollen mich suchen, mich ver-
folgen,*

Ohhhh Deine Lippen,

*sollen kommen, mich finden,
bleiben und mich küssen.)*